

MASTEROPPGAVE

EN SYNGENDE UNGDOMSSKOLE

Utarbeidet av:

Brynjulf Flasnes

Studium:

Master i musikkvitenskap

Innlevert:

24.april 2013

www.hinesna.no

FORORD

Fantastisk! Jeg har fått ta del i et flott studium, med lærerike samlinger i Levanger, på Nesna og Mo i Rana. Ny kunnskap om musikk, ferdigheter i sang og spill, arrangering og komposisjon, samt digitale verktøy. På disse stedene opplevde jeg også mange flotte mennesker og konserter som ga meg gnist og inspirasjon til egen musisering. Jeg glemmer aldri eksamenskonserten med min egen komposisjon *Bjørnejeger Boere*.

Jeg vil takke elever og lærere på ungdomsskolene jeg har besøkt, for magiske musikkopplevelser og interessante intervjuer. Og selvsagt takker jeg kollegaer og mine egne elever som har og fortsatt gleder meg med musisk sang og spill hver dag.

En stor takk til min veileder dosent Kai Lennert Johansen som i hele prosessen har svart på utallige mailer og rare spørsmål. Kai har som pedagog og dirigent vært en inspirasjon for meg helt siden jeg begynte på lærerskolen i 1994 og vi hadde en flott opplevelse på julekonserten da studentkoret med Kai sitt korarrangement bidro i min komposisjon *Nordlys*.

En takk til familie og venner som har sangen i sitt hjerte, og som stiller opp for meg og mine.

Takk Nora, Signe, Jonas og Markus. Dere er den vakreste sangen jeg vet om. Nå skal vi synge, leke og le enda mer.

Sist, men ikke minst, takk til min kjære Line Marit som har holdt ut med meg i periodene jeg har vært åndelig og fysisk fraværende under masterarbeidet. Du har vært en enorm støtte når jeg har hatt mine opp- og nedturer, og du har gitt meg gode råd til masteroppgaven.

God lesning ☺

Kolvereid, 24.april 2013

Brynjulf Flasnes

SAMMENDRAG

Formålet med denne masteroppgaven er å søke innsikt i og forståelse for hva som kan bidra til å få til mer sang i hele ungdomsskolen, i alle rom generelt og i musikkfaget spesielt. Problemstillinga ble derfor slik:

Hvorfor og hvordan revitalisere sangen i ungdomsskolen?

Undersøkelsen presenterer funn og resultater fra feltarbeid gjennom kombinasjon av ulike metoder; såkalt metodetriangulering. De ulike metodene utfyller hverandre og gir flere innfallsvinkler til en virkelighetsforståelse. Teorigrunnlaget for oppgaven er knyttet til skole, pedagogikk, ungdom, identitet, musikk, kreativitet og sang.

Oppgaven beskriver et ungdomstrinn der sangen har tapt plass og status i kjølevannet av nye skolereformer og læreplaner. Det oppleves som om teoretiseringa og testinga i ungdomsskolen presser sangen ut av klasserommene, og i musikkfaget har sangen tapt terreng i forhold til andre instrumenter og aktiviteter.

Sentrale funn gjennom den empiriske analysen viser at ungdom gjerne vil synge mer i ungdomsskolen. Med sangutvalg som treffer, brukt i trygge situasjoner og i fellesskap med andre, oppleves sang som positivt av mange. Økt bruk av allsang gir generelt økt glede av, og økt interesse for sang. Usikre ungdommer i stemmeskiftet blir tryggere på egen stemme, styrker selvtilliten og tør delta mer muntlig sammen med andre.

Spesielt Kippermoen skole har i musikkfaget lyktes med å heve sangens status som instrument i samklang med andre instrumenter. Skolen har også lyktes med sin egen nyskaping; ”sangtentamen”.

Sangsamtale og kreative musikkprosjekter på min egen Nærøy ungdomsskole får fram elevenes stemme i sang, gjennom egne kompositoriske verk, som de selv dokumenter via digitale verktøy og opptaksprogram.

Det er gledelig at ungdomstrinnet nå får nasjonalt fokus gjennom egen stortingsmelding, der sangen kan få plass til å skape variasjon og relevans i ungdommers liv, lære og som identitetsmarkør i en flerkulturell tid.

Nøkkelord: Ungdom, identitet, skole, kreativitet, sang,

INNHALDSFORTEGNELSE

Innhold

FORORD	2
SAMMENDRAG	3
INNHALDSFORTEGNELSE.....	4
1.0 INNLEDNING	7
1.1 Mitt personlige engasjement til feltet.....	7
1.2 Egne erfaringer med sang i ungdomsskolen	8
1.3 Bakgrunn for oppgaven	10
1.3.1 Endringer i sangens status i skolen.....	10
1.4 Problemstilling.....	11
1.5 Oppgavens struktur	12
2.0 SAMFUNN, SKOLE OG SANG.....	13
2.1 Skolens rolle i samfunnet	13
2.2 Det glemte ungdomstrinnet	15
2.3 Estetiske fag i skolen	17
2.4 Musikk i skolen	18
2.5 Musikk og kreativitet.....	19
2.6 Sangens plass i skolen – en kort historikk	20
2.7 Nasjonal satsing på sang.....	22
3.0 UTFORDRINGER MED SANGEN I UNGDOMSSKOLEN	23
3.1 Stemmeskifte i ungdomsalderen.....	23
3.2 Kan alle synge?	26
3.3 "Singing is a girls' job"?	27
3.4 Sang, ungdom og identitet	28
4.0 HVORFOR SYNGE?	33
4.1 Sangens grunnleggende betydning	33
4.2 Sang for folkehelse	34
4.3 Sangens betydning for læring.....	37
5.0 METODER OG VALG AV STUDIEFELT	39
5.1 Musikk og metode	39
5.2 Tilnærming til feltet.....	41
5.3 Valg av studiefelt	42

5.4	Observasjon.....	43
5.5	Spørreundersøkelser	44
5.6	Intervju	45
5.7	Aksjonslæring	47
5.8	Etiske prinsipper	48
6.0	FELTARBEID	49
6.1	Kor Arti'	49
6.1.1	Observasjon Kor Arti'	49
6.2	Kippermoen ungdomsskole.....	51
6.2.1	Observasjon Kippermoen	51
6.3	Blussuvoll skole.....	52
6.3.1	Observasjon Blussuvoll.....	53
6.4	Nærøy ungdomsskole.....	54
6.4.1	Allsang som Kor Arti'	54
6.4.2	Sangtentamen som Kippermoen.....	55
6.4.3	Musisk elevsamtale med fokus på stemmen	55
6.4.4	Gruppesang med like stemmer	56
6.4.5	Kreative musikkprosjekt med tydelig sangfokus	57
6.4.5.1	Silje og Henny	58
6.4.5.2	Sigmund/Edvard/Jostein	58
6.4.5.3	Ole Hermann	59
6.4.5.4	Ingrid.....	59
7.0	FUNN OG RESULTAT	60
7.1	Hele skolen synger?.....	60
7.1.1	Synger barneskolen?	61
7.1.2	Synger ungdomsskolen?.....	63
7.2	Allsang som Kor Arti'	65
7.3	Sangtentamen som Kippermoen.....	66
7.4	Sang og kjønn	68
7.5	Sang og repertoar.....	70
7.6	Sang og toneart	73
7.7	Kreative musikkprosjekt med tydelig sangfokus	73

8.0	DRØFTING OG REFLEKSJON	76
8.1	Sangens status i dagens skole	76
8.2	Hvordan kan skolen selv styrke sangen?.....	78
8.2.1	Muligheter i læreplanverk.....	78
8.2.2	Fokus på sangen som virkemiddel.....	78
8.2.3	Kursing og kompetansespredning	80
8.3	Musikklærerens bidrag til å styrke sangen?	82
8.3.1	Allsang som motivasjonsfaktor	82
8.3.2	Valg av relevant repertoar og toneart i arbeid med sang	84
8.3.3	Skape trygghet i sangsituasjonen	87
8.3.4	Sangen som del av vår kulturarv og identitetsmarkør i en ny flerkulturell nasjon ...	90
8.3.5	Sangens muligheter i en ny tid	91
9.0	AVSLUTNING.....	94
	LITTERATURLISTE.....	96

VEDLEGG	Nr.1 Spørreskjema Kor Arti'	
	Nr.2 Skriv til foresatte for å få tillatelse til intervju med elever	
	Nr.3 Spørreskjema egen skole før og etter aksjon adventssang	
	Nr.4 Informasjonsark til kreativt musikkprosjekt ved egen skole	
	Nr.5 Spørsmål via mail i Facebook vedr.kreativt musikkprosjekt	
	Nr.6 <i>What he does</i> (Ingrids egenkomposisjon, sangtekst med besifring)	
	Nr.7 CD Kreative musikkprosjekt med tydelig sang – elevenes egne verk	
	Spor 1. <i>Charlie</i> av og med Ole Hermann	
	Spor 2. <i>In the jungle</i> av og med Ole Hermann	
	Spor 3. <i>Koffer har du'kje bart</i> av og med Silje og Henny	
	Spor 4. <i>Our long road</i> av og med Sigmund, Edvard og Jostein	
	Spor 5. <i>What he does</i> av og med Ingrid	

1.0 INNLEDNING

1.1 Mitt personlige engasjement til feltet

Syng når hjertet er i glød,

Da er sangens time inne.

Syng når sinnet er i nød

Og det gjelder trøst å finne.

Syng med sjel og syng med munn,

Syng deg freidig, fri og sunn.

Per Sivle

Jeg liker å synge og trives med å skape gode sangopplevelser. Jeg blir spesielt glad og rørt når mine barn plutselig stemmer i med spontan sang av ren glede. Jeg husker også at jeg ble våt i øyekroken da min bestemor med sin klokkeklare stemme sang *Mitt Hjerte Alltid Vanker*, og at hun til tross for sin aldersdemens husket alle versene. Sangen satt som spikret. Jeg mener det er viktig å holde sangen og tradisjonene vedlike, som viktige verdier i en tid der endringene skjer raskere enn vi aner. Slik julen er en tid for fellesskap, lys og varme, er sangen også en viktig del av tradisjonen. En av sangene som kanskje var blitt glemt, *Til Ungdommen* av Nordahl Grieg, ble plutselig en felles nasjonalsang som skapte styrke og samhold etter terroraksjonen på Utøya og ved regjeringskvartalet 22.juli 2011. Fulgt opp med at hele Norge sto sammen og sang *En himmel full av stjerner*.¹

«Sammen skal vi leve
hver søster og hver bror.
Små barn av regnbuen
og en frodig jord.»

Samtidig bør vi slippe til nye sanger som engasjerer og begeistrer. Nye eviggrønne melodier som formidler og fenger. Jeg har selv opplevd hvordan ”de noe eldre menn” i mannskoret jeg dirigerer synger med full hals i tradisjonssanger som *Naar Fjordene Blaaner* og *Olav Trygvasson*, men også i nyere sanger som Eidsvågs *Sha-la-la* og Vamps *Månemannen*.²

¹ http://www.dagbladet.no/2012/04/26/nyheter/barn_av_regnbuen/youngstorget/breivik/22_juli/21316548
lastet ned 7.8.2012

² <http://www.youtube.com/watch?v=6Gyw940k8hI> lastet ned 7.4.2013

1.2 Egne erfaringer med sang i ungdomsskolen

Da jeg selv var elev i ungdomsskolen under Mønsterplanen 1987, spilte vi mye på blokkfløyta, xylofoner og noen små trommer. Vi hadde mye lytte- og notelære, samt musikkhistorie med spesiell fokus på det klassiske, som vi ble prøvd i og deretter fikk karakterer. Etter hvert ble vi introdusert for gitaren, men det var bare 2 gitarer tilgjengelig slik at vi i vår klasse på 25 ikke fikk tid eller mulighet til å få praktisert noe særlig. Vi sang litt, men jeg kan ikke huske dette som spesielt minneverdig. Derimot husker jeg det var mye sang på barneskolen.

Jeg begynte å jobbe som musikk lærer i den samme ungdomsskolen 10 år senere, og da etter den nye Læreplanen 1997. På lærerskolen lærte vi at det å få til rytmisk samspill var viktig, og fra den gangen jeg selv var elev hadde musikkfaget blitt et utstyrstungt fag med stort fokus på rytmisk musikk og musisering på instrumenter, hvor det krevdes sanganlegg, forsterkere, elektriske gitarer og trommesett. Det holdt ikke lenger med klassesett med blokkfløyter og et vanlig og tradisjonelt Orff-instrumentarium.³ Vi måtte kjempe oss til noen kroner for å få tak i flere gitarer og senere bandutstyr og sanganlegg, slik at vi kunne prøve å oppnå læreplanmål om å la elevene praktisere samspill med rytmisk musikk. Som lærer fortsatte jeg å bruke blokkfløyta som instrument for å lære melodisk spill, og jeg kjørte på med musikkteori og musikkhistorie som jeg ga elevene lekse og prøve i. Sangen som praktisk instrument mistet fokus og uteble i stor grad. Men å få til samspill var en prøvelse. Jeg var alene som lærer med musikklasser på 25-30 elever, der flere ikke var så motiverte for faget og som bidro til at den ukentlige rammen på 45 minutter ble kortet ned; de kom for sent til timen og var urolige, slik at jeg måtte bruke tid på å hysje dem ned før vi kunne rydde frem instrumentene. I løpet av samspillsøkten feilstemte de gitarene og rotet på klasserommet, hvorpå jeg måtte avslutte tidligere for å rydde etter dem og stemme klar gitarene til neste musikkklasse. Mine erfaringer oppi alt dette instrumentfokuset var at sangen og stemmen mistet sin plass, og ikke fikk prioritet.

Nå opererer vi etter nok en ny læreplan, Kunnskapsløftet 2006. Som musikk lærer har jeg fortsatt brukt mye energi på å skaffe tilveie og vedlikeholde en tung utstyrspark som igjen skulle føre til økt musisering. Vi ble gode på å få til rytmisk samspill med band. Elevene øvde inn *Proud Mary*, *Knockin' on heavens door* og *Splitter Pine* med fryd på rytmiske gitarer,

³ Orff-instrumenter; blokkfløyte, maracas, klokkespill. Komponisten Carl Orff er mest kjent for sin kantate Carmina Burana. Som musikkpedagog var han sentrert rundt elevens forutsetninger for spill.

bass og tromme, mens blokkfløytegruppa spilte melodi. Dessverre var det sjelden jeg opplevde at elevene frivillig meldte seg til å være vokalist og synge solo. Jeg opplevde ikke at sangaktiviteten økte proporsjonalt med antall instrumenter. Heller ikke opplevde jeg at mikrofonene trakk til seg flere sangere. De turde liksom ikke foran resten. Hva var det jeg gjorde galt? Hadde andre også opplevd dette, i disse idoltider da tusenvis av ungdommer strømmet til audition for å synge foran dommerpanelet?

Den viktige og vesentlige sangen med melodi og tekst uteble. Jeg trodde at repertoarvalget var bra, at det skulle fenge med eviggrønne låter og rockerytmer i en ungdommelig kontekst. Og for så vidt traff vi med utvalget; i friminuttene kunne jeg høre elevene gå rundt med blokkfløyta og spille melodiene på låtene til Bob Dylan og Creedence Clearwater Revival. Jeg kunne gjerne også tenkt meg at det var mer nynning og sang i gangene.

Vi har gitt ungdommer som har lyst til å starte band tilgang til utstyr og muligheter for å øve på skolen etter skoletid. Og vi har etablert ”Kveldskonserten” på vår skole, som i tillegg til Juleballet og avslutningsfesten for tiende trinn ga elevene en arena for å opptre. Vi har også samarbeidet tett med arrangørene av den lokale rockemønstringen ”Ragnarock”. Dette har motivert flere ungdommer til å fortsette å synge og spille i band etter ungdomsskoletida, og noen av dem gjør det godt på norske rockescener.⁴

En opplevelse jeg husker godt med sang i ungdomsskolen, var en spesiell dag med Rikskonsertene, som gjennomførte programmet ”Med joik som utgangspunkt”. Til tross for denne noe spesielle, urgamle vokalformen,⁵ og langt unna den musikk ungdom flest hører på i dag, var det stor iver blant ungdommene. De lyttet til Rikskonsertenes musikere, lagde sine egne joikekomposisjoner og fremførte dem med stor iver. Det blir da et mysterium for meg, at låter som er nærmere relatert til ungdommenes livsverden⁶ er skumlere å synge enn joik - en sang mer eller mindre uten mening for dem. Plutselig kom sangen ut og ungdommen ga lyd fra seg. Hva skjedde?

Med dette i bakhodet, ble tankene rundt min masteroppgave satt i sving, og tematikken rundt ”sang i ungdomsskolen” skilte seg ut.

⁴ <http://www.nrk.no/urort/Artist/scornful/default.aspx> , lastet ned 7.8.12

⁵ Joik, samenes sang, er en av de eldste, gjenlevende vokalformene i Europa.

⁶ Habermas(1998) i Olsen/Hovdenak (2007:15): *Musikk – mulighetenes fag*

1.3 Bakgrunn for oppgaven

1.3.1 Endringer i sangens status i skolen

Spørsmålet jeg stadig stiller meg er: Hva skjer med sangen i ungdomsskolen? Blir det gradvis mindre sang, etter hvert som barnet vokser opp i en verden med mer og mer fokus på teori i skolefag og profesjonalitet i et prestasjonsorientert konkurransesamfunn? Jon-Roar Bjørkvold har forsket mye på sang og musikk, og hevder at vi i vår vestlige verden har et progressivt økende teoretisk læringstrykk for hvert år man er i en opplæringsinstitusjon.⁷ Bjørkvold snakker om den musiske strengen hos oss som stivner til i skoleløpet, og jeg føler han treffer noe jeg også legger merke til. Sjelens sang stivner og forsvinner. ”Vi sang hver eneste time fra Mads Berg på framhaldsskolen, men så husker jeg sannelig sangene også da”, kunne en kollega fortelle meg. Kanskje er det riktig at det i dag synges mye i barnehagene, en del i 1.klasse og gradvis mindre til nesten ingen sang i 10.klasse - da skal jo elevene opp til eksamen – ikke i sang og musikk, men i tyngre og mer PISA-stressede fag som matematikk, norsk og engelsk. En kan også spørre seg om i hvilken grad det synges i videregående skole, hvis en ser bort fra utdanningsprogrammet musikk, dans og drama?

Så blir kanskje sangen borte en stund i det hektiske voksenlivet? Kulturforsker Ørnulf Hodne mener det skjer en endring i samfunnet, der de færreste familiene kan mer enn ett vers av julesangene.⁸ Er dette et bilde på at det synges mindre også i hjemmet? Når jeg alene eller sammen med mannskoret jeg dirigerer har vært på eldreheimet og sunget de kjente og kjære julesangene, ser jeg hvilken betydning sangen egentlig har også for de godt voksne. De aldersdemente husker plutselig alle vers og synger sammen med fuktige øyne. Det skapes et fellesskap.

Sangen er grunnleggende viktig for mennesket, og fører etter min mening til økt livskvalitet. Professor Jon-Roar Bjørkvold har skrevet om dette i sin bok ”Skilpaddens sang” der han sier at det handler om tilgangen til eget liv med egen stemme, og at dette er en mulighet og en utfordring for den enkelte.⁹

⁷ Jon-Roar Bjørkvold (3.utgave 1994) *Det musiske mennesket* Fredig forlag

⁸ Foreldre og barn nr.12 (2007)

⁹ Jon-Roar Bjørkvold (1998) *Skilpaddens sang* Fredig forlag

Mennesker kan synge, i alle tonearter av menneskelig mangfold. Noen bruker stemmen, som barnet i lek eller som Pavarotti på La Scala. Fiolinene i en Vivaldi-konsert, munnspeilet i en blues – naturligvis handler det om skilpaddesang. Noen danser, noen skriver, noen maler, noen former, noen leker, noen lærer, noen leser, noen leter – hvert menneske på sin måte. Slik meningen er fra begynnelsen av, når barn blir født inn i verden: Syng din sang! Det handler om tilgangen til eget liv med egen stemme – som hver enkelts mulighet og utfordring. Bare slik blir verden til.(ibid.)

Mitt ønske er at flere ungdommer kan få oppleve sangens kraft og se verdien av å synge.

1.4 Problemstilling

Jeg jobber som nevnt i en ungdomsskole, og underviser både i musikk og i andre fag. Det var sjelden jeg opplevde god sang i musikktime, og i de øvrige fagene jeg har undervist i så som norsk, samfunnsfag, RLE, matematikk og naturfag sang vi nesten aldri. Til og med bursdagssangen ble ofte glemt. Jeg syntes det var vanskelig å få til sang i jobben som musikk lærer, og jeg har hørt andre lærere som også gjerne ville ha sunget, men som ikke ”turde ta steget”. Kanskje var det flere der ute i skole-Norge som hadde samme utfordringene, som slet med å få fram sangen i samspillet med andre instrumenter og hvor sangen tapte plass i skolehverdagens teoretiske jag mot nasjonale og internasjonale tester?

Dette problemfeltet ønsket jeg å arbeide innenfor i min masteroppgave. Det falt naturlig for meg å løse oppgaven innenfor det området jeg jobber i til daglig og har erfaring med. Derfor tok jeg for meg sang i ungdomsskolen generelt, og fokuserer i oppgaven på sang i musikkfaget spesielt, med bakgrunn i ønsket om å finne ut hva som skal til for å få flere ungdommer til å synge i skolen.

Hovedproblemstillingen blir da som følger:

Hvorfor og hvordan revitalisere sangen i ungdomsskolen?

For å komme inn i feltet, ser jeg på utviklingen av sangen i skolen og hva som har bidratt til dens status i skolen i dag. Har ulike utdanningspolitiske retninger over tid ført til endringer i bruken av sang i ungdomsskolen? Går prioriteringen av teorifag på bekostning av sangen og de estetiske faga? Hva må til for å sette sangen på dagsorden, som verktøy og virkemiddel i musiske læreprosesser? Hva bidrar til at ungdom vil eller ikke vil synge i skolen, og hva påvirker motivasjonen for å synge? Har utfordringer i aldersgruppa, som fysiologiske forhold, stemmeskifte, kjønn og identitetssøken betydning? Ut fra situasjonen i dagens ungdomsskole ønsker jeg også å kunne si noe om mulighetene for hvordan vi kan revitalisere sangen og

sangledens potensiale for læring og identitetsskaping i ungdommers liv. Som musikkprofessor Ove Larsen forstår jeg revitalisering som å ta fram igjen sangen som noe gjemt og glemt, i håp om å blåse nytt liv i den og gi den fornyet kraft og energi.¹⁰

Teoretisk vil jeg tro jeg beveger meg i et landskap med musikkpedagogiske perspektiver. I et læringsteoretisk perspektiv blir det nødvendig å se på sosiokulturell teori som tar utgangspunkt i elevens ståsted og som bygger videre på dette i læringsprosessen. Hver elev er enkeltindivider med ulike forutsetninger, sin egen stemme og som trenger å føle at de får dyrket sine evner for videre læring. Her er mestringsaspektet veldig viktig, som grunnlag for all læring.

Det er ved å gi elevene oppgaver som de mestrer at skolen kan bygge opp og legge til rette for en positiv identitetsutvikling hos den enkelte.¹¹

Dersom det er slik at sangen nærmest er glemt eller saldert i ungdomsskolen, håper jeg at mitt arbeid kan komme fram med verktøy som vil kunne brukes og være til inspirasjon for å fremme mer sang og glede på dette trinnet.

1.5 Oppgavens struktur

I kapittel 2 ser jeg på hvordan samfunnet har virket inn på skolen og sangen, hvilke muligheter som ligger i kreativ arbeid med sang og musikk, og nasjonale forsøk på å løfte sangen fram. Det er også noen spesielle utfordringer som møter ungdommer i sang i ungdomsskolen, hvor fysiologiske forhold gjør seg gjeldende med stemmeskifte, der ungdommene er i en fase i livet der de bruker mye tid på å søke sin identitet og hvor jeg mener sang og musikk vil kunne bidra positivt. Dette skriver jeg om i kapittel 3. I kapittel 4 trekker jeg fram hvor viktig sangen er for liv og lære. Metodene jeg bruker og tilnærmingen til feltet tar jeg for meg i kapittel 5. Så beskriver jeg kort i kapittel 6 hvor og hvordan jeg har hentet informasjon, mens jeg tar for meg resultatene og presenterer mine funn i kapittel 7. Kapittel 8 drøfter funna mot problemstillingen og de spørsmåla som naturlig dukket opp i tilknytning til denne. Avslutningsvis vil jeg, med utgangspunkt i problemstillinga, si noe om hvordan vi som musikk lærere kan bidra til å styrke sangens plass i skolen og sangen som potensiale for identitetsskaping i ungdommers liv.

Stemmen er det flotteste av alle instrumenter og har alltid vært det.¹²

¹⁰ Ove Larsen (2002) *Revitalisering av "autentiske" musikkuttrykk som etnomusikologisk problemfelt*

¹¹ Sylvi S.Hovdenak (2007) i *Musikk-Mulighetenes fag*

2.0 SAMFUNN, SKOLE OG SANG

2.1 Skolens rolle i samfunnet

Skolen er en viktig institusjon for barn og unges utvikling. Her foregår det et samspill med mange sosiale og kulturelle læringsprosesser. Hvem er det så som bestemmer hva som skal læres og hvorfor? Det er uten tvil mange som har tanker om hvordan skolen bør være. Foreldrene har det selvsagt, barna, lærerne og samfunnet for øvrig. Og samfunnet styres politisk. Skolen har fått sine læreplaner med stadig hurtigere intervall; Normalplanen 1939- Læreplan for forsøk med 9-årig grunnskole 1960 - Mønsterplanen 1974 (M74) – Mønsterplanen 1987 (M87) – Læreplan 1997 (L97) og sist med Kunnskapsløftet 2006 (K06). Politikerne vil sette sitt preg på skoleverket for samtidig å fortelle hvordan de ønsker samfunnet. Det ene speiler det andre. En ny læreplan er en reaksjon på den forrige. Pendelen svinger og vi lærerne som bruker læreplanen som arbeidsdokument, vi følger med og hopper stadig etter nye prosjekt og metoder som kan gi en bedre skole. Det er som om det aldri blir bra. Professor Tom Tiller forteller om dette i sin bok med den treffende boktittelen: ”Kenguruskolen” (1990). Når grunnskolen endres, ser man samtidig endringer i institusjonene som skal utdanne lærere. Endringene og omleggingene i seg selv går på bekostning av tidsfaktoren og den egentlige jobben som skal gjøres. Pedagogikkprofessor Geir Karlsen fra Program for lærerutdanning ved NTNU mener vi bør være oppmerksom på Kenguruskolen og hvilke konsekvenser denne uroen i skolen kan skape.¹³

Med fare for forenklinger kan man vel si at de sosialpedagogiske idealer har vært på vikende front(...) og at dette også har satt sitt preg på utøvelsen av lærerrollen. Dette gir seg muligens størst utslag i ungdomsskolen, som på mange måter må finne balansen mellom omsorg og fag.¹⁴

I dagens skole og læreplanen K06 er dokumentasjon, planlegging og vurdering satt sterkt på dagsorden. Alle fag skal ha fokus på grunnleggende ferdigheter som lesing, regning, uttrykke seg muntlig, skriftlig og bruke digitale verktøy. Teoretiske kunnskaper rår grunnen, og det ligger til grunn et syn om at kunnskap skal være målbart og etterprøvbart.¹⁵ Sang og musikk får lite fokus, og mister plass i debatten. Enkelte partier ønsker også å redusere musikkfaget ytterligere:

¹² Audun Molde i Musikk-Kultur nr.5 2011

¹³ <http://www.utdanningsnytt.no/4/Meny-B/Organisasjonen/siste-nytt/-Larere-leser-minst-faglitteratur/?mode=print> lastet ned 7.8.12

¹⁴ Gunnar Grepperud (2000) *Tre års kjedsomhet? Om å være elev i ungdomsskolen*

¹⁵ Kai L.Johansen i Musikk i skolen nr.3 2010 *Lese og skrive og regne er bra, men...*

Skal vi sikre Norges konkurransekraft i fremtiden, må skolen prioritere basisfagene. Vi må ha mer matte og mindre musikk, sier FrPs Mette Hanekamhaug.¹⁶

Skolene følges nøye med gjennom kartleggingsprøver, nasjonale prøver og eksamen, og resultatene offentliggjøres og sammenlignes gjerne både skole mot skole og eksternt mot andre land. Dette kan sies å være en konsekvens av at vi rundt årtusenskiftet fikk jumbo-plass på internasjonale tester. ”Norge er en skoletaper” var avisoverskriftene.

Norge har gått fra et sosialpedagogisk hegemoni til et siviløkonomisk hegemoni i skolepolitikken, sier skolehistoriker Alfred Oftedal Telhaug ved NTNU.¹⁷

Valgfriheten i samfunnet skal være stor. Markedsorienteringens kjøpsmentalitet gjør seg etter hvert også gjeldende når det gjelder skole.

Varehandelens virus holder på å vansire norsk skole. (...) Nyliberalismens vind blåser over landet i en grad som gjør at mange føler et kaldt gufs. Vi får en kaldere skole, mener Finn Stoveland.¹⁸

Foreldre, i alle fall i de større byene, kan i prinsippet google hvilken grunnskole som er best og søke sine barn dit. Med foreldre og barn følger det statlige rammeoverføringer til kommunene, og vi har flere nivå som presser på for at skolene skal levere varene. Skolene måles og veies mot hverandre. Det blir en kamp om å få til best resultater, og testhysteriet vil kunne være styrende for de pedagogiske valg som foretas i skolen. Lærerne skal bidra til bedre resultat for skolen og det skal være dokumenterbart for å kunne etterprøves. Mangler det dokumentasjon som kan etterprøves er det gjenstand for anklager mot læringen og læreren. Dette fører til at lærerne må ha en nøye plan over sin undervisning, samt vite hva som skal vurderes og hvordan. Det er en kjensgjerning at det er lettere å vurdere kunnskap gjennom teoretiske prøver enn å sette karakter i for eksempel sang eller spill på instrument. Enda mer utfordrende blir det å karaktersette en elevs estetiske opplevelse og eksistensielle erfaring. I tillegg til nevnte læreplaner, kommer politikerne med stortingsmeldinger som presiserer politikken og ønsket pedagogikk. I dag ønskes det effektive tiltak som gir god og dokumentert effekt. Dette kan kanskje også ses i sammenheng med kommunenes økonomiske motivasjon.

Professor i pedagogikk ved NTNU, Kjetil Steinsholt, mener at vi skal vokte oss for å se på pedagogikk som målbar vitenskap.¹⁹ Steinsholt mener at sikker vitenskapelig kunnskap som

¹⁶ <http://www.rbnett.no/nyheter/article259863.ece> lastet ned 22.2.13

¹⁷ Dagbladet 6.september 2003

¹⁸ Utdanning nr.7 mars 2003.

¹⁹ Forelesning på Høgskolen i Nord-Trøndelag 2.2.2011

har vist seg å ha effekt fører til langt mer teori i utdanningen på alle nivå, der praksis og dermed også lærerprofesjonen taper terreng. Dette leser han i Meld.St.30 "Kvalitet i skolen" med mer fokus på teknisk, evidensbasert kunnskap og kartleggingsprøver heller enn praktisk erfarte egenskaper. Pedagogikkprofessoren er også tydelig på at en viktig oppgave for pedagogen er å drive omsorg, men at omsorg ikke kan dokumenteres. Han er redd for at vi får en teoretisk og teknologisert pedagog og en skole hvor mellommenneskelige relasjoner blir mekanisert. Jeg ser også at vi beveger oss i en slik utvikling, hvor sangen mister plass og blir glemt i en økende teoretisert skole.

2.2 Det glemte ungdomstrinnet

Så vel forskere som lærere og lærerorganisasjoner har vært samstemte i at dette skoletrinnet på mange måter har blitt "det glemte skoletrinn". Her har de også fått bred støtte av politikerne.²⁰

90-tallets reformer hadde i all hovedsak fokus og satsning på å øke det skolepliktige løpet, med å få seksåringene inn i skolen samt å gi all ungdom mulighet for treårig videregående utdanning. Våren 1999 gjennomførte Barneombudet en høring om ungdomstrinnet, der elevene med engasjement og iver fremførte sterk og entydig kritikk om det å være elev i ungdomsskolen (ibid.). Våren 2011 kom det en etterlengtet stortingsmelding om ungdomstrinnet, "Meld.St.22 Motivasjon – Mestring – Muligheter". Her fortelles det med bakgrunn i elevenes egne utsagn og forskning at elevene trives godt i ungdomsskolen, men at motivasjonen for skole og læring synker mot 10.klasse (se fig.1).²¹ Dette skyldes for mye krevende teori, for få valgmuligheter og for lite variert og relevant undervisning. Elevene etterspør undervisning som i større grad tar utgangspunkt i deres sosiale og kulturelle erfaringer, og at kunnskapen blir kontekstualisert til deres livsverden.

For mye av det som undervises i skolen har en svak tilknytning til deres erfarings- og interesseverden.²²

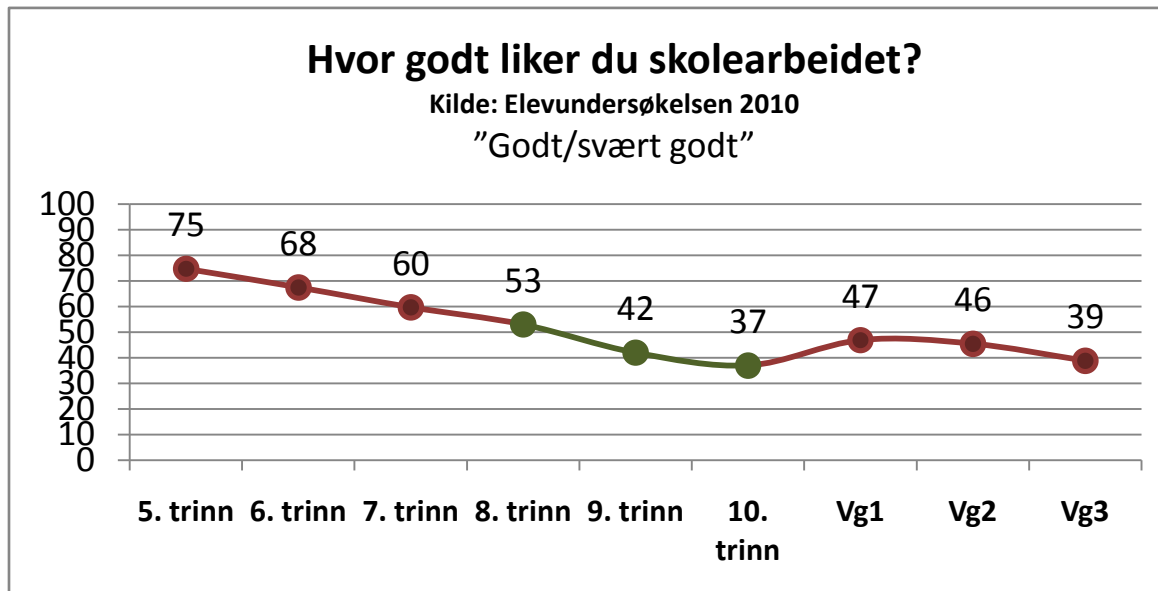
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) fikk i forkant av stortingsmeldingen i oppdrag å lage en rapport om ungdom og motivasjon. Her understrekes

²⁰ Gunnar Grepperud (2000) *Tre års kjedsomhet? Om å være elev i ungdomsskolen*

²¹ Meld.St.22 (2010-2011) *Motivasjon – Mestring – Muligheter. Ungdomstrinnet*

²² Terje Ogden i *Bedre skole* nr.1 2006 *Mål og muligheter på ungdomstrinnet*

sammenhengen mellom motivasjon og faglig sterke lærere og variert undervisning.²³ I stortingsmeldingen om ungdomsskolen leser vi at metodikk og arbeidsmåter i de praktisk-estetiske fagene er viktige og bør ses på i andre fag for å gjøre opplæringen mer relevant og motiverende.²⁴

Figur 1 Fallende motivasjon i skoleløpet. Transparent fra foredrag med Torun Riise, Stiklestad 25.10.2011

Denne stortingsmeldingen tar mål av seg å gjeninnføre valgfaget, slik at ungdommen har flere valgmuligheter. Dermed kan ungdommer som ønsker det velge et musisk valgfag ”sal og scene”, i de skolene som tilbyr dette.²⁵ Ulempen er at det obligatoriske musikkfaget som alle elevene får, sannsynligvis må gi fra seg timer til det nye valgfaget, til tross for at musikk er ett av fagene med minst timetall på ungdomstrinnet. Det må endres og komprimeres i forhold til innhold. Vil man da kutte i den teoretiske eller den praktiske delen av musikkfaget?

Når samfunnet i dag fokuserer så sterkt på hva skolene presterer, kan det være lurt å se på betydningen som sang, musikk og estetiske fag har for den generelle læringsprosessen.

«Dikt og sanger er ikke ting du kan gripe, det er noe som griper deg. Alt du kan gjøre, er å gå dit hvor de har en mulighet for å finne deg.»

²³ <http://www.utdanningsnytt.no/4/Meny-B/Grunnskole/Pedagogikk/Karakterer-motiverer-ungdom/?mode=print> lastet ned 1.3.13

²⁴ St.meld.22 (2010-2011) *Motivasjon – Mestring – Muligheter. Ungdomstrinnet*

²⁵ Ungdomsskolene plikter bare å tilby et utvalg av de mulige valgfagene

2.3 Estetiske fag i skolen

Musikkprofessor Anne Bamford har studert kulturlandet Norge, og er i sin rapport *Arts and Cultural education in Norway* overrasket over at andelen av praktiske, kunst og kulturestetiske fag i grunnskolen har sunket fra 20 prosent til 12,5 prosent.²⁶ Bamford mener Norge har utviklet et usunt PISA-hysteri, og viser til forskning som sier at læringseffekten svekkes om elevene ikke får synge og danse.

*Barn blir født med estetisk bevissthet, og de deltar i kunst lenge før de kan snakke eller skrive. Hvis du betrakter små barn som leker, vil du se at de naturlig kommuniserer ved hjelp av kunstneriske uttrykksformer. Ungdom uttrykker sine meninger gjennom kunsten. Kunsten uttrykker sine meninger gjennom kunsten. Kunsten er av grunnleggende betydning for utdanning som middel til å gi elevene sosiale og intellektuelle overlevelsessevner for den uforutsigbare fremtiden.*²⁷

Professor Anne Bamford har undersøkt skolerresultater i alle skolefag i mer enn 60 land og sammenlignet dette med de landenes satsning på estetiske fag i skolen. Hennes resultater viser at det i land som satser på de estetiske fagene skapes generelt bedre skolerresultater også i basisfag som lesing, morsmål og matematikk, i tillegg til at det har positive effekter på elevenes sosiale og personlige utvikling.²⁸ Bamford forteller at det på alle nivå, fra elever til statsråders kontorer, ønskes mer kunst og kultur i skolen, men at det er det stikk motsatte som er i ferd med å skje. Spesielt på ungdomstrinnet prioriterer man basisfagene. Hennes funn er klare: Elever som har tilegnet seg kunnskap gjennom kunst og kultur, oppnår bedre skolerresultater enn elever uten slik erfaring. Hun avviser også at de østasiatiske landenes topplasseringer i PISA 2009 kun skyldes drill og pugg, og er imponert over hvor mye disse landene satser på kultur i skolen.²⁹ Det Bamford benevner som WOW-faktoren, er en positiv smittefaktor i skolerresultater med utgangspunkt i satsning på de estetiske fagene. Egentlig er ikke dette noe nytt, for professor Jon Roar Bjørkvold viser til tidligere skrifter når han mener at mer musikk i skolen bidrar positivt til skolens læringsklima. Allerede på Platons tid ble musikkens grunnleggende betydning for dannelsen av menneskets karakter og tenkeevne drøftet, ja faktisk som grunnlag for hele statsdannelsen.³⁰

²⁶ <http://www.aftenposten.no/kultur/I-Norge-er-kultur-koselig-men-ikke-sarlig-viktig-6806633.html>
lastet ned 7.8.12

²⁷ Anne Bamford 2008 Wow-faktoren – om kunstfagenes betydning i utdanningen

²⁸ Kai L. Johansen: Kronikk i TrønderAvisa 26.8.2010 "Lese, skrive og regne er bra, men..."

²⁹ <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article4059767.ece> lastet ned 7.8.12

³⁰ Jon-Roar Bjørkvold (3.utgave 1994) *Det musiske mennesket* Fredig forlag

2.4 Musikk i skolen

I musikkfaget, som i de øvrige fag i K06, skal man ha fokus på de grunnleggende ferdighetene; å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese, skrive og regne samt å bruke digitale verktøy. Denne basiskompetansen ligger til grunn, og det er tenkt at musikkfaget således skal bidra til at Norges dårlige resultater i PISA-undersøkelsene skal bli bedre. Dette kan vi lese av læreplanen i musikk med titlene ”å regne i musikk”, ”å skrive i musikk”.

Alle barn, unge og voksne i vårt samfunn har et forhold til musikk. Musikk brukes i mange forskjellige sammenhenger og har dermed ulike funksjoner og også ulik betydning for hver enkelt av oss. Musikk tar opp i seg, uttrykker og formidler stemninger, tanker og følelser ved alle sider av det å være menneske. Musikk er derfor en kilde både til selverkjennelse og mellommenneskelig forståelse på tvers av tid, sted og kultur.³¹

Vi ser her at musikkfagets plass i skolen er av grunnleggende betydning, spesielt med tanke på elevens muligheter for utvikling av ulike aspekter på det personlige plan.³² Musikken kan i tillegg bidra til å formidle kunnskap om samfunnet, gi elevene opplevelser av allmenndannende karakter og ikke minst er det et skapende fag som kan legge grunnlag for kreativ læring. Mens Mønsterplanen 1974 og Læreplanen 1997 la sterke føringer på innhold i fag på ulike trinn, var Mønsterplanen 1987 og nå Kunnskapsløftet 2006 mer åpen for å gi lærerne større pedagogisk handlingsrom. Det gir lærerne større valgfrihet med hensyn til hva som skal vektlegges, men samtidig krever det stor profesjonalitet både faglig og didaktisk. K06 i likhet med M87, krever utvikling av lokale læreplaner. Det er dokumentert ulik kompetanse blant lærere som underviser i musikk i grunnskolen³³ og dermed blir det nok mange forskjeller med hensyn til innhold og hva elevene skal vurderes i. For å styrke fokuset på de estetiske fagene, har politikerne gitt utdanningsinstitusjonene meldinger og rapporter med delvis tilhørende midler som blant annet *Broen og den blå hesten* (KUF/KD 1996), *Kulturskoleløftet*, *Kulturmeldingen*, og innført en kulturell sikringskost gjennom *Den Kulturelle Skolesekken*.

Den kulturelle skolesekken er et ambisiøst prosjekt, men du verden så viktig, så viktig. Om vi gjør oss noen refleksjoner om hva som er viktig her i livet, hva varige verdier er – det er da vi skjønner hvilken viktig rolle kunst og kultur spiller i våre liv.³⁴

³¹ Læreplan i musikk K06 <http://www.udir.no/grep/Lareplan/?laereplanid=128961>

³² Sylvi S.Hovdenak (2007:13) *Musikk – mulighetenes fag*

³³ Aslaug Furholt (2007:39) *Musikk – mulighetenes fag*

³⁴ Kronikk av Kai Lennert Johansen i Trønder-Avisa 26.mars 2003 ”Den kulturelle skolesekken”

Musikk har i læreplanene opp gjennom tidene hatt ulik fokus, og ulike verdier kommer til syne. Vi kan snakke om reproduksjon, det at musikken er kulturbærer for individ og samfunn på ulike plan; lokalt, nasjonalt og globalt. Dette dreier seg om kunnskapstilegnelse. Den produserende funksjonen går mer i retning utvikling av musikalske ferdigheter. Ulike sider ved musikkfaget gir grunnlag for den enkeltes opplevelse av musikk *”forstått både som estetisk opplevelse og eksistensiell erfaring”*³⁵, og dette berører musikkfagets identitetsdannende funksjon. Musikk som et skapende fag skal stimulere elevenes kreativitet og skapende evner i en skole som i økende grad er teoretisert. Det er ikke avsluttende eksamen i musikk, og faget er heller ikke gjenstand for testing i nasjonale prøver. Musikk læreren har derfor et stort pedagogisk handlerom med muligheter for å være kreativ i undervisningens innhold og form. Dette handlingsrommet kan være positivt med hensyn til elevenes identitetsutvikling.

2.5 Musikk og kreativitet

Opplæringslovens §1-1 beskriver formålet med opplæringen i grunnskolen, og her finner vi blant annet at elevene *”(...)skal få utvikle skaperglede, engasjement og utforskertrang”*.

Musikkfagets formål viderefører dette når det her skal arbeides med skapende aktiviteter:

Som et skapende fag skal musikkfaget gi grunnlag for utvikling av kreativitet og skapende evner slik at elevene blir i stand til å skape musikalske uttrykk ut fra egne forutsetninger (ibid.).

Målet er at de kreative egenskapene skal bidra til å oppfylle skolens mål om å utvikle skapende og integrerte mennesker som er i stand til å realisere seg selv på måter som kommer individ og samfunn til gode. Dette kan også ses i sammenheng med regjeringens handlingsplan ”Entreprenørskap i utdanningen – fra grunnskole til høyere utdanning 2009-2014”, der målet gjennom kultur for entreprenørskap er å gjøre elevene bedre rustet til samarbeid, nytenking, tåle motgang, være kreative og stole på egne valg.³⁶ Den ferske stortingsmeldingen om ungdomsskolen understreker at opplæringen må stimulere til kreativitet, både som egenverdi og som inngang til annen læring og økt motivasjon.³⁷ Her fremheves også musikk som spesielt viktig for å stimulere kreativitet og fantasi. Den tidligere

³⁵ Kunnskapsløftet 06:137 Formål med musikkfaget

³⁶ <http://www.regjeringen.no/templates/RedaksjonellArtikkel.aspx?id=279661&epslanguage=NO> lastet ned 23.2.13

³⁷ Meld.St.22 (2010-2011) *Motivasjon – Mestring – Muligheter. Ungdomstrinnet*

omtalte musikkprofessoren Jon-Roar Bjørkvold er en forkjemper for det skapende, lekende og kreative mennesket, og han mener det er for mye reproduksjonen i skolen som heller fremmer konformitet enn kreativitet. Bjørkvold betrakter tilværelsen som en kamp mellom individets indre skaperkraft og kulturens ytre, stivnede konvensjoner. Slik blir det kunstneriske eller musiske uttrykket en realisering av en indre kjerne av menneskelighet, altså en selvrealisering.³⁸ Førstelektor Odd-Magne Bøe er inne på det samme med hensyn til kreativitet og selvrealisering, og sier at elevene opplever at musikkfaget heller går i retning av å være et skolefag hvor man lærer faktakunnskaper om andre artister og komponister. Bøe skulle gjerne sett at elevene kunne få oppleve at de selv var de viktigste komponistene og artistene.³⁹

2.6 Sangens plass i skolen – en kort historikk

I "Skolens sangbok" av Mads Berg. (3.utgave 1929), viser han til en av byskolenes planer om sang:

Fremfor alt er det om å gjøre å få barna til å synge mest mulig, at de blir glad i å synge, og at de synger utenat. Dette kan ikke nåes av sanglæreren alene; også de andre lærere må bruke sangen flittig til avveksling i undervisningen.

I en godt pleid folkesang ligger en stor oppdragende og almindannende kraft. En vakker og løftende sang hjelper til å gjøre en mottakelig for det som er skjønt og godt og tjener til fremme samhörighet og godt kameratskap. Den oppdragende virkning som sangen har, må ikke bare innskrenke seg til skolen. Derfor skal en prøve å oppdra elevene til å bli så glade i sang at de kommer til å synge hele livet gjennom.

Er sitatet like aktuelt i dag? Sitat ovenfra er hentet fra ”pkt.III i rettleiing, normalplan for byfolkeskolene 1939”. Et eget sangfag som dannelsesfag skulle bidra til bygging av identitet, men kanskje likeså mye byggingen av nasjonen Norge. En sikkert nøye utplukka gruppe, en kulturelite, valgte ut hva som skulle være vår felles nasjonale plattform – en kulturkanon som bandt sammen folket. Her finner vi blant annet leseboka til Nordahl Rolfsen og Mads Berg sin sangbok.

I Forsøksplanen av 1960 ble sangfaget erstattet av faget musikk. Vanlige lærere følte seg ikke kompetente til å ha det utvidede faget, og spesialutdannede musikk lærere overtok ansvaret. Fra og med den gang kan man kanskje si at sangen i skolen tapte plass. Før dette sang lærerne

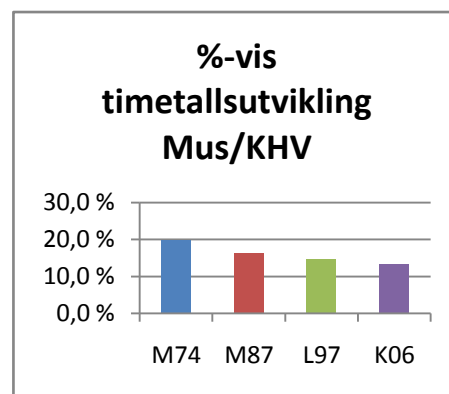
³⁸ Øyvind Varkøy (1993) *Hvorfor musikk? – en musikkpedagogisk idèhistorie*. Ad Notam Gyldendal AS

³⁹ Odd-Magne Bøe Musikk lærerens lokale læreplan

nesten i alle fag, mens spesialistene nå overtok og sangen i større grad ble begrenset til musikkfaget. Aslaug Furholt skriver med utgangspunkt i forskning at selv om vokalopplæringa skulle være den viktigste på alle klassetrinn etter mønsterplanen 1974, så var det mange lærere som, med bakgrunn i endringa fra sang til musikk på timeplanen, fortrengte sangen til fordel for andre musikkaktiviteter.⁴⁰

Uten å kunne vise til forskning, så vil jeg trekke parallellen med nasjonal styring av innholdet i læreplanene og hva som skjer i samfunnet for øvrig. I 1972 og i 1994 sa flertallet av det norske folk nei til EU. I kjølvannet av dette dukket M74 og L97 opp med tydelige innholds krav til nasjonale kulturskatter som barn og unge måtte lære å synge; så som Alf Prøysen og Petter Dass.⁴¹

Furholt⁴² viser videre til en framstilling av de praktisk-estetiske fagene musikk og kunst og håndverk sin plass uttrykt i % av timetallet i grunnskolens læreplaner fra 19,7 % i Mønsterplanen 1974 til 13,3% i Kunnskapsløftet 2006 (fig.2). Når det så i den siste læreplanen K06 er slik at musikkfaget utgjør 4,5% med sin enorme omfangsrike fagplan, er det betimelig å spørre om hvilken plass sangen får? Det vil kunne være veldig tilfeldig i hvilken grad sang benyttes som virkemiddel for å oppnå læring og utvikle personlig identitet.

Figur 2 %-vis timetallsutvikling i estetiske fag

*Lærer1: Det blir med instrumenter. Elev1: Ikke sang? Lærer1: Nei, jeg hadde ikke tenkt det.*⁴³

Musikkpedagogen Bryan D. Breidenthal hevder at Norge har mistet noe vesentlig i forhold til fellessangtradisjonen som var levende tilstede i 1970-årene og tidligere.⁴⁴ Han opplever at mange ikke synger, enten fordi de ikke tror at de kan synge, fordi de er flau for å synge, eller fordi de ikke kan sangene som ønskes sunget i fellesskap. Han tror at mangelen på sang gjennom skolegangen har mye å si for rekrutteringen til korsang i Norge. Breidenthal mener sangen har stor betydning for det voksne mennesket, også langt utover det musikkfaglige, både med hensyn til helse, formidlingsevne i arbeidssammenheng og sosial tilpasning. Sang

⁴⁰ Aslaug Furholt (2007) *I musikk – mulighetenes fag*

⁴¹ Læreplanen (1997:242-244)

⁴² Aslaug Furholt (2007:37) *I musikk – mulighetenes fag*

⁴³ Jon Helge Sætre i *Allmenn musikkundervisning* (2010) i kapittelet *Improvisasjon og komposisjon*

⁴⁴ Kordirigenten nr.1 2011

og musikk må ikke bare bli noe som enkelte spesialister produserer og resten av befolkningen konsumerer, hevder han.

2.7 Nasjonal satsing på sang

I de senere år har organisasjoner jobbet iherdig for å fremme sang og musikk. I perioden 2007-2010 samlet Rikskonsertene 82883 mennesker på 551 konserter under prosjektet ”Hele Norge Synger”. Målet var gjennom å samle alle sangglade og synge sammen; ”(...)å løfte fram selve urinstrumentet, stemmen, det første vi møter og det siste vi mister, nøkkelen til livskraft og glede”.⁴⁵ Som en av aktivitetene i prosjektet ble produksjonen ”Hele skolen synger” til i regi av Østfold Kulturproduksjon, med tekst vist på lerret, inviterte musikerne til allsang på kjente låter, ispedd noen ukjente. Tilbakemeldingene fra skolene var entydige: Mer sang inn i skolen med lignende satsninger!⁴⁶ Prosjektet samarbeidet også med Sangløftet, en ny nasjonal satsning som ønsker å løfte frem og styrke alle former for sang, i regi av Musikk og Ungdom, med støtte av Sparebankstiftelsen.⁴⁷

Prosjektet Sang i Norge, et samarbeid mellom Høgskolen i Vestfold og Musikk i skolen, tok tak i det faktum at det ikke er noe utstrakt bruk av sangbok i skolen i dag, og ønsket på mange måter å erstatte Mads Bergs ”Skolens sangbok”(1914) og Lars Søråas ”Songboka”(1929). Prosjektet ønsket at sangen igjen skulle innta sin sentrale plass i skolen og i familien, og håpet at sangen skulle bidra til å skape identitet, inkluderende kultur, felles aktivitet og individuell glede.⁴⁸ Dermed ble den nye boka ”Sang i Norge” lansert på Sangens dag 15.september 2008, og alle landets barneskoler fikk hvert sitt klassesett.

Organisasjonen ”Syng for livet” er bredt sammensatt av ulike, men likeverdige aktører som sammen ønsker å ta vare på, styrke og utvikle norsk sangkultur og sangtradisjoner. Prosjektet har arrangert sangkulturkonferanser jevnlig, den første i 2002. Gjennom prosjektet ”Krafttak for sang 2012-2016” vil de bevege oss et langt stykke mot Syng for livets overordnede mål: *”Alle mennesker skal få del i sangen som kilde til glede, kreativitet,*

⁴⁵ <http://www.rikskonsertene.no/Utdaterte-sider/Hele-Norge-synger/Aktuelt/Tidenes-sangsuksess-for-Rikskonsertene> lastet ned 7.8.12

⁴⁶ Prosjektrapporten etter Hele Norge Synger juli 2010

⁴⁷ <http://sangloftet.no> lastet ned 7.8.12

⁴⁸ <http://www.sanginorge.no/index.php?id=575> lastet ned 7.8.12

identitet, helse og egenutvikling”.⁴⁹ I perioden satser organisasjonen på fem hovedprogrammer, hvorav, som de hevder selv, ”et av de viktigste tiltakene innefor hele Krafttak-initiativet er programmet som retter seg mot barn og unge, Den syngende skolen”. Syng for livet er inspirert av det engelske prosjektet SingUp, der 98 prosent av grunnskolene i England er såkalte ”Singing Schools”. Syng for livet håper at alle barn skal få synge hver dag og helst i alle timer på skolen.

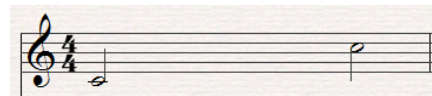
*Forskning viser at allsang forbedrer livet. Nå vil et samlet storting ha allsang inn i statsbudsjettet: Norge skal bli en syngende nasjon.*⁵⁰

Kan dette stemme? Ja! Til og med Stortinget vil løfte sangen som identitetsmarkør. Politikerne ser at det ble sunget mer i norske klasserom før, mens det nå er tilfeldig og usystematisk sang. Til tross for mye fokus på sang via tv-program og talentkonkurranser, tør færre å synge sammen med andre.

3.0 UTFORDRINGER MED SANGEN I UNGDOMSSKOLEN

3.1 Stemmeskifte i ungdomsalderen

Kan ungdommenes fysiologiske forandringer og deriblant stemmeskifte påvirke deres evne og vilje til å synge i skolesammenheng? Stemmen forandrer seg, som kroppen, gjennom hele livet. Den viktigste utviklingen av stemmen skjer i alderen 6-16 år. For de fleste er det musikalske omfanget ved 6 år c1 til c2⁵¹, mens tiåringen kan øke omfanget opp til e2. Ungdomsalderen er sårbar på mange områder, og det skjer raske og fysiske forandringer som påvirker menneskets stemme, dets identitet og mentalitet. Hormonforandringene i kroppen har innflytelse på endringer i stemmeleppenes tykkelse, slimbelegg og fleksibilitet.

*Begynner stemmen å spille deg et puss? Hopper den av ”sporet” og frambringer lyder som er fremmede for deg? Da er det barnestemmen som er i ferd med å forsvinne, men den har bestemt seg for å ta kampen opp før den tillater en annen stemme – mannsstemmen – å ta plassen. Stemmen har gått inn i en kritisk vokseperiode.*⁵²

⁴⁹ <http://www.musikk.no/syngforlivet/materiell> lastet ned 7.8.12

⁵⁰ <http://www.nrk.no/kultur-og-underholdning/1.8152110> lastet ned 7.8.12

⁵¹ Inge Waksvik (1994:59) *Stemmebruk til skolebruk*. Tano AS

⁵² Gjermund Hulaas, Rolv Nordal og Hans Stordal (1969) *Folkeskolens sangbok 3: Et lite kapittel til gutter i stemmeskiftet* J.W.Cappelens Forlag AS

Ungdommene mister kort og godt kontrollen over noe så viktig som sin egen stemme, i en tid da de søker identitet og hvor sang og musikk betyr mye i de identitetssøkende prosessene. Kan da alle i ungdomsskolen være med å synge de samme sangene i samme, tilpassede toneleie? Jentene får mindre endringer i strupehodets lengderetning, hvor stemmen bare blir noen toner dypere.⁵³ Guttene derimot, opplever ofte raskere og større endringer. Stemmeskiftet for guttene skjer i alderen 10-17 år (normalt 12-14), og kan vare fra 5 uker til over 3 år (normalt 3-6 mnd.). Omfanget er begrenset rundt store h til c1.⁵⁴ Guttene veksler ukontrollert mellom guttestemmen og mannsstemmen ved at stemmen hopper opp og ned en oktav når den selv finner det for godt.⁵⁵ Guttene vil i denne perioden kunne på problemer med å treffe tonene, som igjen vil kunne føre til latter. I en fase av stemmeskiftet får guttene et begrenset toneomfang, som kan føre til at noen føler seg som såkalte ”brummere”. Usikkerheten rundt sin egen stemme vil kunne redusere lysten til å synge, og det er viktig at man er forberedt på slike psykososiale forhold. Joseph R.Spiegel mener vekslingen mellom guttestemme og mannsstemme er noe man må forholde seg naturlig til, og øve på å bli fortrolig med.⁵⁶

*Stemmeskiftet er kjipt, forteller sangglade gutter i St.Hallvard-koret.*⁵⁷

Sangpedagog og forsker Sissel Høyem Aune, Institutt for musikk ved NTNU, har jobbet med et prosjekt hvor hun hjalp guttesopraner gjennom stemmeskiftet med nøye tilpasset repertoar. På denne måten ville hun sikre at flere unge menn fortsatte å synge også etter stemmeskiftet.⁵⁸ Det er delte meninger om hvor mye gutter i stemmeskiftet bør synge. Svein Helge Bjørkøy⁵⁹ mener at det for en stund kan være helt nødvendig å ta pause fra synging, mens Sissel H. Aune mener vi bør være våken og bevisst på hva som skjer og motivere gutter i stemmeskiftet til å pleie og ta vare på stemmemusklene som resten av kroppen, samtidig som sang og stemmeøvelser bør utøves med forsiktighet.⁶⁰ Carl Høgset mener det er ikke skadelig å trene falsettstemmen og bli kjent med registerbruddet, men at man må være varsom⁶¹. Høgset skrev allerede i 1974 en hovedoppgave med tittelen ”Sangstemmens registerproblem”, og i sitt arbeid med gutter i stemmeskiftet tar han utgangspunkt i falsettstemmen og synger seg

⁵³ <http://www.korbanken.no/korovelsen/unge-stemmer/ungdom-i-s> lastet ned 7.8.12

⁵⁴ Nanna-Kristin Arder (2001:147) *Sangeleven i fokus*. Musikk-husets Forlag AS

⁵⁵ Charlotte Thingelstad i Allmenn musikkundervisning (2010) kapittelet *Sang*. Gyldendal Norsk Forlag AS

⁵⁶ I Inge Waksvik (1994:61) *Stemmebruk til skolebruk* Tano forlag

⁵⁷ <http://www.nrk.no/skole/klippdetalj?topic=nrk:klipp/825025> lastet ned 7.8.12

⁵⁸ Musikk-Kultur nr.3-2011

⁵⁹ Svein Helge Bjørkøy (2004:37) *Stemmen i fokus*. Norsk Musikkforlag AS

⁶⁰ Sissel H.Aune (2003:41) *Om sangpedagogikk*. Tapir Akademisk Forlag.

⁶¹ Carl Høgset (1999:17) *Sangteknikk*. Danor Forlag AS

nedover mot mannsstemmen.⁶² Stefan Sköld beskriver det samme at stemmen kan trenes og utvikles med glissandoøvelser ovenfra og ned, og trinnvise øvelser med bare noen få oppadgående toner. Sköld viser til mange øvelser å støtte seg til for å arbeide med ungdom i stemmeskiftet.⁶³

Barn og ungdom må få lære å synge med den stemmen de har.⁶⁴ Flere sangpedagoger (Bjørkøy, Aune, Høgset, Nitsche, Waksvik) er enige om man bør motivere for sang også i perioden med stemmeskifte. Samtidig er det viktig å unngå ekstreme stemmepåkjenninger og ikke presse de unge stemmene til å produsere mye lyd eller imitere andre sangere ukritisk. Charlotte Thingelstad mener at en sunn stemmebruk vil legge grunnlaget for en velfungerende talestemme.⁶⁵ Med bakgrunn i dette bør læreren ha en bevissthet rundt problematikken, og grunnleggende kunnskaper om stemmebruk. En presset syngemåte vil kunne føre til stemmeproblemer som de kan slite med livet ut.⁶⁶ Derimot er det mange ungdommer som søker sin identitet nettopp gjennom sang og musikk. De presser stemmen etter idoler, heller enn å lete etter og bli trygg på egen stemme, som er mer utfordrende og krever tålmodig arbeid. Her bør vi som pedagoger være våkne og veilede. Marte Aune skriver i sin masteravhandling ”De uunnværlige jentesangerne – en undersøkelse av den unge jentestemmens vilkår” at jentenes ideal ofte er stemmer som tilhører kvinner langt eldre enn dem selv. Disse idealene synger en type popmusikk med en stemmefunksjon som ”*er tung og krever en moden kropp og et godt grunnlag for ikke å være ødeleggende*”.⁶⁷ Sangeren og pedagogen Geir Ove Brøndbo mener også at for mange jenter synger som sine idoler, stille og beskjedent. Mens idolene får fram sin stemme gjennom mikrofon og blir mikset til, må de unge jentestemmene presse sine stemmer langt for å få til tilsvarende ”*curbing med luft*”. Dette frykter Brøndbo kan føre til stemmeknuter. Det oppstår en konflikt mellom idolets fine stemme og ens egen, som mange kanskje kan føle som mindre pen. Brøndbo tror det er lurt at ungdom hører mer på seg selv og så kan alle synge alle sjangre med riktig stemmeteknikk.⁶⁸ Han mener det kan være moro å prøve ut de ulike effektene, men at man må huske å ta vare på stemmen og ikke bli hås etterpå. Det er ikke lurt å begynne der man sliter, med å få dem til å synge skala eller utfordrende sanger.

⁶² Carl Høgset i heftet *Gutter i kor* utgitt av Norges Barne- og Ungdomskorforbund (1996).

⁶³ Stefan Sköld (1988) *Opp og ned. Sangøvelser for kor*. Musikk-husets Forlag AS

⁶⁴ Kordirigenten nr.1 2012 ”La barna finne sin egen stemme!”

⁶⁵ Charlotte Thingelstad i Allmenn Musikkundervisning (2010) i kapittelet *Sang*. Gyldendal Norsk Forlag AS

⁶⁶ Bjørg Solsvik Åvitsland i Musikk – mulighetenes fag (2007) i kapittelet *Stemmevansker – nesten en slags utbrenthet* Fagbokforlaget

⁶⁷ Marte Aune (2011) Masteroppgaven *De uunnværlige jentesangerne*. NTNU Institutt for musikk

⁶⁸ Kurs i stemmeteknikk under Fylkesmønstring UKM, Kolvereid 10.04.2011.

3.2 Kan alle synge?

Et fåtall, rundt 1-3%, sliter med å finne tonen. Det er nok sikkert en større prosent som er redd for å være tonedøv. De som føler lite eller ingenting når de hører på musikk, trenger ikke bare å være tonedøv, men også ”melodidøv”.⁶⁹ Hva dette skyldes vet forskerne lite om, men tonedøvhet er ikke knyttet til verken intelligens, mentale problemer eller manglende musikkopplevelser i oppveksten. Professor i musikk, Even Ruud, mener mange lider under stemmeskam og er flau over sin egen sangstemme.⁷⁰ Forsker på sang, Anne Haugland Balsnes, mener også at mange har fått negativ respons på sang en gang i livet og at de derfor lukker denne siden av seg selv for godt. Hun mener at de ved riktig trening kan lære seg å synge igjen.⁷¹ Sangpedagog Geir Ove Brøndbo tenker at det ikke er noen som er tonedøv, men at man ikke har fått utviklet stemmen godt og kanskje heller utviklet sperrer fordi man har fått høre at man synger surt og dermed ikke stoler helt på den lyden stemmen lager.⁷² Balsnes sier de må bli vant til å høre etter sin egen stemme, og det er viktig å slappe av, puste godt og gjerne le litt av seg selv. Kanskje kan man til og med bevege kroppen litt mens man slipper ut tonene rytmisk. Brøndbo forteller det tar tid og man må ha mot til å jobbe med sin egen stemme. Synging og lytting må kobles sammen, og man må motvirke sammensnøringer rundt stemmebåndene.

Carl Høgset sitt sangkurs ”Alle kan synge” har gjennom flere år samlet mange sangglade som er usikre på sin egen sangstemme. Høgseth forteller at det er meget personlig å gi fra seg en tone, men at det ga større selvtillit med å bruke sin egen stemme i sang og delta i et større fellesskap som et kor⁷³ er, med mangfold av klanger.

Noen har lyst til å lære fordi de syns de ikke synger pent og rent nok, andre har problemer med å treffe tonen. Mange bare mimer når de må synge. Et av de viktigste målene med kurset er å skape trygghet. Det blir lettere for den enkelte når de står innimellom mange andre, sier Carl Høgseth.⁷⁴

Å synge påvirker mange sider av livet, også flere sider som er vanskelig å måle, som identitet og fellesskapsfølelse. Anne Haugland Balsnes mener sang gir en dimensjon som skaper mening og sammenheng i tilværelsen. Mens den internasjonale sangforskningen er mest fokusert på ulike former for organisert korsang, er Balsnes mer opptatt av den spontane

⁶⁹ <http://www.vg.no/helse/artikkel.php?artid=6732667> lastet ned 17.2.2013 *Flaut å være tonedøv?*

⁷⁰ <http://www.klikk.no/helse/dinkropp/velvare/article384710.ece> lastet ned 6.4.2013

⁷¹ <http://www.aftenposten.no/kultur/Syng-deg-frisk-og-glad-6852901.html> lastet ned 17.2.2013

⁷² Namdalsavisa 24.03.2012 *En sang på gang*

⁷³ NRK2 søndag 27.3.2011 kl.21:15 Programmet PULS i Hovedscenen

⁷⁴ Nationen lørdag 16.februar 2002

allsangen,⁷⁵ slik sangen bør videreføres i tråd med tittelen på Jon-Roar Bjørkvolds doktoravhandling ”Den spontane barnesangen – vårt musikalske morsmål”.⁷⁶

3.3 ”Singing is a girls’ job”?

I kulturskolen velger fortsatt jenter sang og gutter rockeband.⁷⁷ Mellomtrinnet ved Høknes skole i Namsos var Norges bidrag i skolevarianten av Eurovision Song Contest, ”Schoolovison 2012”, og vant med låta *Ærlighet varer lengst* blant 39 land i Europa. Her var det bare jenter som sang og gutter som regjerte de andre instrumentene.⁷⁸ Paul Nitsche mener at lyse guttestemmer og falsettsynging kan føles for barnslig eller for feminint i den identitetsutviklingen som unge gutter er inne i.⁷⁹ Dette kan kanskje være en av grunnene til at flere gutter velger bort å synge, til fordel for andre instrumenter. Kulturforskeren Anne Bamford har snakket med gutter som forteller at de blir mobbet fordi de synger.⁸⁰

*Gutter er følsomme for sine omgivelser og for hva andre folk tenker. Dette er spesielt tilfelle fra ca.11-års alderen, når de nærmer seg puberteten(...) Et viktig aspekt i sangarbeid med gutter er å gi rollemodeller, eldre gutter og unge menn som guttene kan se opp til og etterligne.*⁸¹

En artikkel om elevene på musikklinja ved Olav Duun videregående skole, forteller at det er en overvekt av gutter som velger gitar, bass og trommer for å spille i band, mens flesteparten av jentene velger sang eller mer klassiske instrumenter som piano eller fløyte. Selv mener elevene som er intervjuet i artikkelen at det nok hadde vært bedre om det var større variasjon, der flere gutter sang og flere jenter valgte ”bandinstrument”.⁸²

Audun Molde mener det kan handle om makt, posisjonering og status. Det er mest status å spille et fysisk instrument og det å være vokalist blir ofte nedvurdert. I artikkelen ”Gutteband, syngemenn og andre gode ord” viser han til bransjestatistikk der flest menn besitter maktposisjoner i alle ledd. Han mener gutter i en viss alder har lettere for å kaste seg ut i det

⁷⁵ <http://www.aftenposten.no/kultur/Syng-deg-frisk-og-glad-6852901.html> lastet ned 17.2.12

⁷⁶ Jon-Roar Bjørkvold (1985) *Den spontane barnesangen – vårt musikalske morsmål* J.W. Cappelen Forlag as

⁷⁷ Musikk-Kultur nr.3-2011

⁷⁸ <http://www.namdalsavisa.no/Magasin/oppogfram/article6076359.ece> lastet ned 7.8.12

⁷⁹ Paul Nitsche (1980:14) *Stemmepleie med barn og ungdom*. Norsk Musikkforlag AS

⁸⁰ http://www.aftenposten.no/kultur/I-Norge-er-kultur-koselig_-men-ikke-sarlig-viktig-6806633.html

lastet ned 7.8.12

⁸¹ http://www.fonoko.no/index.php?option=com_content&view=article&id=189:ekte-gutteforskole-a-litauen&catid=1:siste-nyheter lastet ned 17.2.13

⁸² Namdalsavisa lørdag 8.1.2011

og kapre statussymboler, enn hva mange jenter har.⁸³ Musikkforsker Lucy Green mener at kjønnsforskjellene først og fremst er blitt synlige de siste årene, etter at musikkfaget er blitt mer modernisert og definert i forhold til ”what counts as music” for eleven og samfunnet. I Green sin undersøkelse blant lærere, mente flertallet at jentene gjorde det bedre på sangaktiviteter enn guttene. En uttalte også at ”singing is a girls’ job”.⁸⁴

3.4 Sang, ungdom og identitet

Sang er noe som er veldig nært mennesket, og knyttes unektelig til ens egen identitet. I mitt praksisfelt i ungdomsskolen er det kanskje ekstra tydelig den identitetssøkingen som ungdommen foretar, og de ulike faktorene som bidrar til at deres nye identitet mot det voksne liv skapes.

*Selvidentitet er det sterkeste middel til å skaffe seg viten. Mennesket får innsikt og visjoner så lenge det er: bevisst om seg selv, er kognitiv til omgivelsene, er opptatt av å skape mening med livet og er knyttet til andre mennesker som er bygget på respekt og tillit.*⁸⁵

Flere forskere understreker ungdomsskolens betydning som sosial arena og jevnalderfellesskapets betydning for identitetsutvikling og selvtillit.⁸⁶ Det er også de som presenterer et misforhold mellom skolen som systemverden og ungdommens livsverden.

En skole som satser på kontroll, tradisjon og forutsigbarhet møter en ungdomskultur (og et samfunn) med individet i sentrum, kulturell frisetting, uforutsigbarhet, fleksibilitet og identitetskaping som individets eget, refleksive prosjekt(ibid.).

Med fokus på mennesket som subjekt i skolen er det naturlig å se nærmere på identitet og personlighetsutvikling med interne prosesser for selvutvikling.

Det skjer voldsomt mye i ungdomstiden. En rekke ytre fysiologiske forandringer skjer i tilknytning til kjønnsmodningen, og mange av disse forholdsvis store endringene skjer på kort tid. Samtidig skjer det en indre fysiologisk revolusjon, som utfordrer individets personlighet. Det indre ”hamskiftet” handler om at ungdommen må finne seg sjøl.⁸⁷ Robert Eriksson opererer med en identitet på den ene siden og en identitetsforvirring på den andre.

⁸³ Musikk-Kultur nr.5 -2011 *Gutteband, syngemenn og andre gode ord*

⁸⁴ Lucy Green (1997:152) *Music, Gender and Education*

⁸⁵ Vance R.Peavy (2005) *At skape mening – den sosiodynamiske samtale*

⁸⁶ Stafseng og Nordahl i Gunnar Grepperud (2000) *Tre års kjedsomhet? Om å være elev i ungdomsskolen*

⁸⁷ Gunn Imsen (2003) *Elevens verden*. Universitetsforlaget

Ungdommen speiler seg selv i andre, og når ens egne tanker om seg selv stemmer med hvordan en opplever at andre har av seg selv, snakker en om identitet. Identitetsforvirring oppstår når den unge er usikker og ikke klarer å finne sin plass i den sosiale omverdenen. Eriksson (ibid.) mener at dette skyldes at den unge identifiserer seg sterkere med gjengens eller gruppens forbilder og ens egen identitet settes til side.

Rent forenklet kan vi si at ungdom i tidligere tider utviklet sin identitet i nære relasjoner til den familiære kontekst, hvor aktiviteter i arbeid og fritid skjedde nær hjemmet. Inntrykk og impulser var i langt mindre grad ”utenfra” enn det er i dag. I dag er barndommen mer eller mindre institusjonalisert, hvor barnet tidlig overleveres til utdannede pedagoger og læring er et viktig element. Etter hvert som barnet vokser, tilføres opplevelser og inntrykk fra deltakelse i lag og foreninger, og ikke minst fra mediens verden. Barnet må forholde seg til et mangfold av muligheter og utfordringer som alle kan påvirke dets identitetsbygging.

Ungdom speiler seg selv med omverden, og observerer de andres reaksjoner på seg selv. Denne objektive selvoppfatningsprosessen beskriver Georg Herbert Mead gjennom sin speilingsteori. Selvoppfatningen konstrueres og eksisterer som samhandling og virksomhet. Mead (ibid.) snakker også om at denne speilingsprosessen har virkning når det gjelder ”signifikante andre”, personer som betyr noe for vedkommende. Slik vil læreren være en signifikant annen som har betydning i hvordan elevenes selvoppfatning formes. Dette forløper seg videre i sosialkonstruktivistisk teori (Mikhail Bahktin), der ens egne tanker om selvet konstruerer sosiodynamiske relasjoner.

Det er ved å gi elevene oppgaver som de mestrer at skolen kan bygge opp og legge til rette for en positiv identitetsutvikling hos den enkelte.⁸⁸

Selv om skolen alltid vil ha en reproduserende funksjon, er det viktig at man imøtekommer de unge der de er og at deres skapende evner får slippe til i deres produserende- og identitetsskapende prosjekt for livet.

Tilgangen til musikk blir stadig enklere. Da jeg vokste opp ble jeg kjempeglad for å få kassetter å lytte til, og i dag får mine barn tak i hvilken musikk de ønsker når som helst via internettet. Musikk blir stadig viktigere i dagens samfunnsliv. Even Ruud har gjennom flere år forsket på teori om sammenhenger mellom musikk og identitet.

⁸⁸ Sylvi S.Hovdenak (2007:21) i *Musikk – mulighetenes fag*

Identitetsdannelsen foregår alltid innenfor en bestemt sosial, historisk og kulturell kontekst. Vi lærer gjennom oppveksten noen av de dominerende diskursene som er framtreddende i de spesielle sosiale omstendigheter vi lever under. Innenfor vårt kapitalistiske samfunnssystem, hvor konkurranse og prestasjoner utgjør sentrale verdier, betones lett individualisme og selvhevdelse når bildet av identiteten skal skisseres.⁸⁹

Ruud hevder at musikken er blitt en arena hvor kompetanse for selvhevdelse og mestring utspiller seg. Dette mener jeg vi ser i ulike konkurranser via media, så som Idol, X-faktor og Norske Talenter.

”Musicking” er et mer aktivt verb enn statisk substantiv ”music”. Christopher Small vil vi skal ta høyde for at musikkopplevelse er et relasjonelt fenomen. Et slikt fokus på musikalsk aktivitet som setter i verk prosesser i og mellom mennesker, understreker betydningen musikk har i samfunn og kultur.

Gjennom en sosial konstruksjon av mening former ”musicking” et ritual hvor alle deltakere eller aktører utforsker og feirer relasjonene som skaper og former deres sosiale identitet⁹⁰.

Musikkantropologen John Blacking mener musikkvitenskapens oppgave blir å forstå hvordan vi som mennesker skaper mening ut av musikk i ulike sosiale situasjoner og kulturelle kontekster. I stedet for å se på musikk som et uttrykk for, eller en refleks av psykologi eller sosial struktur, kan vi betrakte musikk som et middel til å produsere virkeligheter, sosiale rom, tilhørigheter, grenser mellom oss og ”de andre”, kort sagt identiteter.

Møtet med sang og musikk kan oppleves kraftfullt, og kan gi gjenklang i dypere lag av sinnet. Oppdagelsen av musikk og artister kan føre til en identifikasjon som gir styrke, mot og selvstendighet til å forme et selvstendig liv.

Musikkens kraft bidrar til ungdommens søken etter et autentisk og ekte selv. Musikkvalget kan bli en måte å markere sin individualitet og annerledeshet på, en frigjøring fra noe. De unge velger seg og prøver ut en rekke identiteter overfor omgivelsene. Ungdomstida er en periode hvor identitetsarbeidet står i fokus, og det er et overgangsritual med utprøving og utskifting av symboler. Ungdom kan bruke musikken til å markere avstand til foreldrene,

⁸⁹ Even Ruud (1997:19) *Musikk og identitet*

⁹⁰ Øivind Varkøy (2010:29) i *Allmenn musikkundervisning*

skape seg sin egen friplass. Ivar Frønes hevder at musikklivet fungerer som en ”*sosial stimulator*” for å gjøre valg på en ufarlig måte, på samme måte som i barns lek.⁹¹

I en periode i livet hvor det er viktig å være ”med i gjengen” utøves et press mot den enkeltes musikksmak. Det kan føles ensomt å være alene om å like en ting og det kan føre til at holdningene til musikken modereres. Gjennom møter med andres musikksmak lærer man å posisjonere seg samtidig som man lærer om nye perspektiver.

Det er derfor en forutsetning for å oppfylle formålet med faget at man innenfor alle hovedområdene på alle trinn arbeider med sjangerbredde og musikalsk mangfold. Slik kan holdninger til å møte ulike musikalske uttrykk med åpenhet og nysgjerrighet utvikles. I et flerkulturelt samfunn kan faget medvirke til positiv identitetsdanning gjennom å fremme tilhørighet til ens egen kultur og kulturarv, toleranse og respekt for andres kultur og forståelse for musikkens betydning som kulturbærer og verdiskaper lokalt, nasjonalt og internasjonalt. (formål med musikkfaget, K06)

Mangfoldets muligheter i musikk har et potensiale. Det er av stor betydning at man ikke ensidig bruker tid på én type musikk sjanger, ei heller bare vektlegger ungdommens valg uten å drøfte nærmere hva det er som skaper musikken. Man kan ikke bygge en musikkplan eller musikkpedagogikken på bare ett eller få musikk syn. Man bør møte ungdommen der de er, i et flerkulturelt samfunn preget av hybriditet. Musikken kan bidra til å bryte ned fordommer mellom ulike etniske grupper som lever sammen.

*Kulturelle tradisjoner blir kontinuerlig skapt og gjenskapt. Nye mønstre hentes fra mange gamle.*⁹²

En slik ny mix kan vi kalle ”kreolisering” og vårt kulturelle Norge er ikke så homogent som vi tror. Riktignok er det de største byene som har mest innslag av multietnisitet, men også ungdom på grisgrendte steder får oppleve dette gjennom sin økende bruk av media.

Med musikalsk smak menes hvilke preferanser man har, altså hvilken musikk man foretrekker og identifiserer seg med på bakgrunn av sosialisering og personlige møter med musikken.

Musikksmak kan være en av markørene for hvilken kultur man hører hjemme i, og i et samfunnsmessig perspektiv er det interessant å se nærmere på begrepene høy- og lavkultur. Selv om musikksmak kan brukes til å avgrense, markere og signalisere sosial og kulturell tilhørighet, er det ikke slik at musikken uten videre er en avspeiling av sosial klasse, av økonomi og utdanning. Kultursosiologen Pierre Bourdieu mener at smak kroppsliggjøres i en

⁹¹ Ivar Frønes (1994) *De likeverdige : om sosialisering og de jevnaldrendes betydning*

⁹² Frønes og Brusdal (2000) *På sporet av den nye tid*

slags "habitus" som gjør at nettopp vårt kulturkonsum blir et viktig identitetskjenne­tegn. Bourdieu snakker om distinksjon som smak og behag, der ungdommenes smakspreferanser er sterkt gjeldende i å skape skiller mellom "ungdommens verden", samtidig som deres habitus er i stadig bevegelse og tilpasses skolen som felt.⁹³ Innenfor nyere musikkantropologisk forskning er man imidlertid mer opptatt av å vise hvordan musikk kan bli et viktig middel til å produsere og omforme sosial virkelighet. Musikk blir ikke bare et middel til å avspeile sosial posisjon, men til å omforme sosiale rom og flytte grenser. Martin Stokes⁹⁴ sier at musikk vil føles ekte og autentisk når musikken stemmer med den indre kjernen, og at man avgrenser sin egen individualitet gjennom å foretrekke en musikkform fremfor en annen. Han mener at musikk har en spesiell egenart og fungerer sterkere som markør enn andre aktiviteter.

Det sosiale aspektet ved musikken, og især sangen, er viktig. Sang og musikk kan gi tilgang til nye sosiale ressurser, og i ungdomstida blir det viktig å integreres i en jevnalderkultur. Elever som kun får en­timer i kulturskolen, mister muligheten til å se seg selv som musiker i et sosialt miljø som kunne ha bekreftet deres musikalske identitet. Musisk samspill er viktig. Musikk kan være en katalysator for drømmer om noe annet, og brukes som livsstils­markør og selvdefineringsmiddel. Den britiske musikkprofessoren Lucy Green viser til sin forskning når hun formidler at ungdom mestrer mer med musikk når de får praktisere med populærmusikk som de liker og kan identifisere seg med.

*Young popular musicians were able to make connections between many of the skills and knowledge they were acquiring through formal and informal means. In spite of this, from all the evidence so far, their informal learning practices continued unabated.*⁹⁵

Tiden vi lever i tillater mennesker å ha en "frisatt identitet". Det er positivt med mangfoldet, men også utfordrende som et tidkrevende arbeid i konstruksjonen og komposisjonen av ens egen identitet i eget liv.

Selvfølelsen blir til i en prosess der man sammenligner seg med andre og hele tiden vurderer oppførsel opp mot hva man tror andre forventer, og opp mot sin egen selvfølelse. Elever kan vokse enormt på å delta i et musikalsk fellesskap - *getting into the groove*.

⁹³ Øivind Varkøy (2003) *Musikk – strategi og glede*. Cappelen Akademisk Forlag.

⁹⁴ Martin Stokes (1994) *Ethnicity, Identity and Music*

⁹⁵ Lucy Green (2002) *How Popular Musicians Learn*

4.0 HVORFOR SYNGE?

4.1 Sangens grunnleggende betydning

Mennesket har alltid sunget.⁹⁶ For to millioner år siden gikk menneskets forfedre, Homo ergaster, rundt og hmmm'et med hverandre.⁹⁷ Sangen hører altså til menneskets første akustiske uttrykk, og er dermed en grunnleggende uttrykksform, et grunnleggende behov. Allerede før fødselen vil det foregå kommunikasjon mellom barnet i magen og verden utenfor. Det ufødte barnet hører lydene, og responderer med bevegelse. Og hvem blir vel ikke bergtatt av det aller første primærskriket ved fødselen? Barnet kommuniserer videre med omverden med bruk av sine lyder i forbindelse med følelser knyttet til sinne, glede, frustrasjon, sult. Barnet fortsetter å synge på stellebordet, og mor og far justerer sin stemme til å bli mest mulig likt barnets for å skape en best mulig kommunikativt samspill, gjerne i lyst toneleie og på et syngende vis med nonverbale toner som går opp og ned. Dette er dialog via sang, likt urmenneskets akustiske uttrykk. Videre blir sang brukt i større eller mindre grad i hjemmet og etter hvert i barnehage og skole som barnet vil oppholde seg ved i store deler av oppveksten.

Sang, eller som den også kalles, vokalmusikk er skjønnlesning til toner som frembringes av stemmeorganene våre og anvendes etter musikkens lover. Ved en riktig betoning, et godt nyansert foredrag og et levende sjelelig uttrykk blir sangen den mest fullkomne tolk for vårt følelsesliv.⁹⁸

Meningen i sangen skapes gjennom møtet mellom mennesker og opplevelsen av et fellesskap, slik jeg var inne på i kapittelet "Musikk og identitet". Sangen har en funksjon utover seg selv og er en del av noe større. Deltakerne i sangen har ingenting å gjemme seg bak, ikke noe fysisk instrument. Sangen er et personlig instrument som er nær og skaper relasjoner mellom aktørene. Det er snakk om individuelle inntrykk og uttrykk i kontinuerlig bevegelse. Dette er en eksistensiell verdi som er grunnleggende for mennesket.

«Thank you for the music, the songs I'm singing. Thanks for all the joy they're bringing».

⁹⁶ I "Om sangpedagogikk" (Sissel H.Aune 2003:13): Stemmeforsker Oskar Schindler mente mennesket sang før det snakket, og at dette var en viktig måte å kommunisere og overleve på.

⁹⁷ <http://www.forskning.no/Artikler/2006/februar/1140216170.19> lastet ned 7.8.12 Prof. Steven Mithen har skrevet "The Singing Neandertal - The origins of music, language, mind and body", hvor han har samlet bevis fra evolusjonær psykologi, antropologi, genetikk, nevrobiologi og arkeologi - og selvfølgelig musikkhistorie - for å forklare hvorfor vi er så fascinert av musikk.

⁹⁸ A.Hole (1930:11) *Håndbok for korsangere*. Forlagt av H.Aschehoug & co. (W.Nygaard)

4.2 Sang for folkehelse

Jeg liker å synge, sier Kaja. Kaja(4) har hjernekreft, men da hun fikk tilbud om å få komme til musikkrommet på Ullevål Universitetssykehus, forsvant smertene. Eller hun glemte å tenke på magen og det som var vondt. Hun nynet sammen med musikkterapeuten som spilte yndlingssangene hennes på gitar.⁹⁹

Musikkterapi gjør for eksempel at Kaja ikke gruer seg like mye til å reise på sykehus. Hun treffer igjen mennesker hun kjenner og får synge og spille. Det får tankene vekk fra det vonde en stund. Det er god medisin for Kaja”, forteller Kajas far(ibid.).

Musikkterapeuten ved Barnesenteret på sykehuset bruker musikk for å flytte tanker vekk fra fortvilelse og sykdom. *Musikken kan bli en ventil og et uttrykk for følelser som er vanskelig å sette ord på*, sier terapeuten(ibid).

Overlege Audun Myskja har vunnet Den Norske Lægeforenings kvalitetspris for arbeid med musikk i medisinen. Han har i sitt doktorgradsarbeid om bruk av musikk i demensomsorgen samlet mer enn tusen forskningsrapporter, som belyser hvordan sang og musikk helbreder. Sangen trenger inn i hjernen og vekker minner. Myskja mener rytmisk auditiv stimulering, kort fortalt sang og musikk, frigjør *dopaminet*, hormonet som gjør at vi får lyst til å bevege oss, som gjør oss våkne, glade, entusiastiske og kreative.¹⁰⁰ Myskja vil ha sangen og musikken systematisk inn helsevesenet, der musikk som terapi får en vesentlig plass. *”Kulturen styrker det friske”*, mener professor i medisin Peter Hjort.¹⁰¹ Hjort regnes i dag som hjernen bak kulturrådets prosjekt ”Kultur gir helse”.

*Å merke at en sangstubb i rette øyeblikk kan utrette små mirakler, har gitt meg faglig trygghet og personlig selvillit. Og jeg som trodde at jeg ikke kunne synge!*¹⁰²

Da Åse Kleveland fikk kreft, fulgte hun Kreftsenterets råd, som gikk lenger enn til mosjon og kosthold: *Sørg for å mobilisere alt som bygger opp og gir styrke, som gir deg glede og lyst*. Kleveland sang så låter av Bob Dylan sammen med Frode Alnæs’ magiske gitarspill, og følte hvordan de livgivende endorfinene fylte kroppen.

Å synge har vært som å ”båne”, å få kontakt med ditt eget grunnfjell. Det gir trygghet til å ta ut svingene, forteller Åse Kleveland.¹⁰³

⁹⁹ <http://www.dagbladet.no/2011/06/02/tema/klikk/foreldre/16767968> lastet ned 7.8.12

¹⁰⁰ VG Helg 17.april 2011

¹⁰¹ Musikk-Kultur nr.12 1999

¹⁰² Sykepleierstudent i sluttrapporten ”Musikk og helse i et lokalsamfunn 2006-2007” Myskja/Håpnes/Aune, Levanger

Dr.Töres Theorell er professor i psykososial medisin på Karolinska institutt, og har forsket på sangens gode virkninger på menneskekroppen. Å synge er gunstig for åndedrett, nervesystem, hjerte og muskulatur. Det virker avspennende, styrker immunforsvaret og skaper glede, trivsel, motivasjon og fellesfølelse. Mennesker som synger frigjør hormonet oxytocin, som demper smerte og fremmer ro i kroppen, som igjen bidro til en positiv helseutvikling, sammenlignet med grupper som ikke sang.¹⁰⁴ Professor Even Ruud ved Institutt for musikkvitenskap, Universitetet i Oslo, mener også sangen gjør oss gladere og lettere til sinns. Det er en positiv aktivitet som gir positive tanker og følelser og som igjen øker livskvaliteten.¹⁰⁵ Sangpedagog Carl Høgset er nok enig i dette, og sier at det er sunt for kroppen å puste og bruke muskler når man virkelig arbeider intenst med sangen. I tillegg gjør endorfinene slik at man blir oppstemt (ibid).

Korguruen Per Oddvar Hildre har holdt kurs for næringslivet med sang som fremmer samhold, fellesskapsfølelse og samarbeid. Det finnes mange bedriftskor, blant annet ”Klingende mynt” (Norges Bank), ”Kor i all verden” (Norad), ”Vegsjefens slavekor” (Statens vegvesen), ”Koridor” (Sykehuset Levanger). Hildre har lyst til å ta fram et gammelt slagord som at *hvert kontor sitt kor*.¹⁰⁶ Helsekorprosjektet ”Lyden av trivsel” i regi av Helse Nord-Trøndelag, med støtte fra Kulturdepartementet, har båret frukter. De ansatte ble rammet av et vennligsinnet virus. De har begynt å synge i kor, med garantert helse i hver tone.¹⁰⁷ 12 kor ved sykehuset Levanger og åtte ved Sykehuset Namsos har øvd inn et trestemt repertoar på 5 sanger. Målet var enda større arbeidsglede og trivsel, og allerede før første øvelse vokste det frem en glød og en entusiasme og en forventning.¹⁰⁸ Rapporter etter dette viser nettopp større trivsel på arbeidsplassen og redusert sykefravær.

*Det hørtes veldig morsomt ut, og ikke minst sosialt. Samtidig er vi flere fra ulike avdelinger, som vi vanligvis ikke har så mye kontakt med. Resultatet er at vi blir blidere på jobb, vi trives på arbeidsplassen og vi yter mer overfor pasientene, sier operasjonssykepleier Torill Hoel.*¹⁰⁹

Dette tiltaket har likhetstrekk med og er sikkert inspirert av både Kor Arti’ og TV2-programmet ”Det Store Korslaget”. Allsang har fått en renessanse i Norge, som bekreftes

¹⁰³ Dagbladets Magasinet 9.juli 2011

¹⁰⁴ <http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/korsang-gor-dig-frisk-och-smart> lastet ned 2.4.13

¹⁰⁵ <http://www.klikk.no/helse/dinkropp/velvare/article384710.ece> lastet ned 7.8.12

¹⁰⁶ <http://www.nrk.no/musikk/4205910.html> lastet ned 7.8.12

¹⁰⁷ Trønder-avisa lørdag 16.april 2011

¹⁰⁸ Artikkel av Trude Modell i Namdalsavisa 27.april 2011

¹⁰⁹ <http://www.aftenposten.no/kultur/article4135310.ece> lastet ned 17.2.13

blant annet gjennom responsen på tv-programmet ”Allsang på grensen”. Hver onsdag i sommerhalvåret samles nærmere 10 000 sangglade publikummere på Fredriksten festning i Halden, mens rundt 400 000 nordmenn i snitt har fulgt med og sunget tekstene som legges ut på tv-skjermen. Leder i Foreningen norske kordirigenter, Jon Flydal Blichfeldt mener slik allsang via tv-skjermen gjør sangen tilgjengelig og bidrar til å spre sangglede.¹¹⁰ Presidenten i Norges Korforbund mener også det er positivt med fjernsynsprogrammer som fokuserer på sang, og forteller at rekrutteringen til alle landets kor er god.¹¹¹ Musikkfaglig konsulent i samme korforbund, Tove Ramlo-Ystad, hevder vi lever i en tid med forandringer og der å synge blir en trivselsfaktor som gir verdi og glede selv om utøvelsen ikke nødvendigvis er hundre prosent.¹¹²

Professor i korsang, Anne Haugland Balsnes har på oppdrag av Syng for livet og Sangløftet skrevet rapporten ”Sang og velvære” der hun har kartlagt eksisterende forskning om sangens effekter. Hun har gransket relevant forskning på området og funnet ut at sang kan bidra til å løse opp både fysiske og psykiske spenninger og redusere stress. Hun formidler at sang er en unik aktivitet som har betydning for hele mennesket; fysisk, kognitivt, emosjonelt eller psykologisk, sosialt og i forhold til mening og sammenheng i livet. Sang bidrar kort og godt til et bedre liv, enten vi kaller det bedre trivsel, økt livskvalitet, bedre helse eller økt velvære.¹¹³ Korsang kan gi glede, godt humør og oppstemthet. Og den gir følelse av kollektiv samhørighet, den er med på å utvikle vennskap og nettverk, og den gir opplevelse av å bidra til større fellesskap gjennom opptredener. Enkelte kan oppleve korøvelsene som en slags katarsis, en renselse av kropp og sjel.¹¹⁴

I resultatene fra Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT3) viser forskere at det er en klar sammenheng mellom kulturdelaktelse og helse. Forskerne har sammenlignet opplysninger om delaktelse i kulturelle aktiviteter med helseopplysninger, og funnet ut at alle som konsumerer kultur i en eller annen form, opplever bedre helse, er mer tilfreds med livet sitt og har mindre forekomster av angst og depresjon, sammenlignet med folk som ikke er så opptatt av kultur. I en rapport kalt ”Folkehelse i endring” (2011) kan vi lese at forskere peker på potensialet kulturaktiviteter har i folkehelsearbeidet. Barn, unge og eldre kan dra helsemessig nytte av større kulturdelaktelse og økt omfang av kulturopplevelser. Det har

¹¹⁰ Aftenposten torsdag 7.7.2011

¹¹¹ Korbladet nr.4-2010

¹¹² Medlemsblad Norges Korforbund Midt nr.1-2008

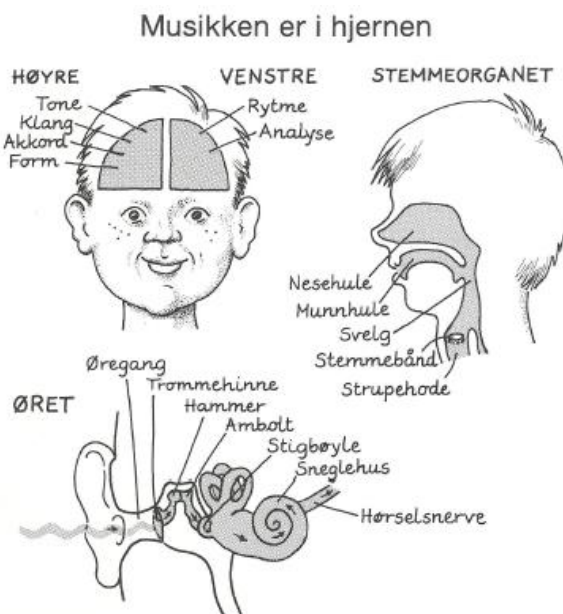
¹¹³ Kordirigenten nr.2-2010

¹¹⁴ Korbladet nr.1-2011

betydning for livskvaliteten.¹¹⁵ Forsker Koenraad Cuypers ved Det medisinske fakultet, NTNU, sier at kulturaktiviteter bør tas med som en viktig ingrediens når vi jobber for å fremme bedre folkehelse.¹¹⁶

4.3 Sangens betydning for læring

Sang er en fysisk aktivitet som påvirker vår kroppslige og mentale tilstand, som igjen påvirker vår læringskapasitet. Hjernen er delt i to halvdelar som styrer ulike funksjoner (fig.3). Den logiske venstre hjernehalvdel styrer rytme, tall, tid, språk og mønstre, mens den kreative høyre styrer melodi og følelser. Direktøren for det britiske instituttet for nevrofysiologisk psykologi skriver i sin bok *The Genius of Natural Childhood* at å lytte til eller synge en sang utvikler begge sider av hjernen ved at de to halvdelene fungerer sammen og samarbeider.¹¹⁷ Nye strukturer blir arbeidet med, lært og lagret. Det er visstnok derfor gamle barnesanger ikke glemmes så lett.

Figur 3 Musikk for alle – Ungdomstrinnet. Nilsen og Samuelsen. Gyldendal Norsk Forlag AS-91

Barnesanger og bruk av tradisjonelle barnesanger, er sterkt medvirkende til å forbedre barnas hjerne til å lære seg språk(...) I den tidlige barndommen er det for mye vektlegging på lesing, skriving og bruk av tall, og for lite fokus på fordelene ved sang(ibid).

Sanger og rytmiske øvelser kan stimulere til koordinasjon mellom sanser, språk og kropp. Stemmen er dessuten et anvendelig og fleksibelt instrument som fra naturens side er både dynamisk og uttrykksfullt. Sang gir også tilgang til kulturelle kunnskaper. Sang er praktisk arbeid, og det er gøy!¹¹⁸ Hjerneforsker Kjeld Fredens hevder musikk aktiverer og forbereder hjernen for læring utover selve musikken. Gevinsten er også økt sosial kompetanse, mer selvtillit og mindre aggressivitet, mener han.¹¹⁹

¹¹⁵ <http://sv.no/SV-der-du-bor/Nord-Trondelag/Nyheter/Livsviktig-kultur> lastet ned 7.8.12

¹¹⁶ <http://www.forskning.no/artikler/2011/mai/289138> lastet ned 7.8.12

¹¹⁷ <http://www.forskning.no/artikler/2011/mai/287910> - Syng for barna! lastet ned 7.8.12

¹¹⁸ <http://musikkrom.wikispaces.com/Musisering> Lastet ned 7.8.12

¹¹⁹ <http://www.folkeskolen.dk/513649/hjerneforsker-musik-er-den-faglige-udviklings-fundament> lastet ned 17.2.13

Professor Töres Theorell har også forsket på sang og skoleelevers forutsetninger for læring. En skoleklasse fikk 60 minutters ekstra musikkundervisning i uka. En annen klasse fikk en time ekstra dataundervisning, mens en kontrollklasse ikke fikk noe tilbud. Theorell målte lavere innhold av stresshormonet kortison ved slutten av skoleåret hos barna som hadde fått ekstra musikkundervisning. I de to andre gruppene var stresshormonet uforandret. Med sang og musikk fikk man roligere klasser, og senket stressnivå ga positive læringseffekter også i andre fag. Per Oddvar Hildre mener Theorells forskning er et argument for at sang og musikk må få en mye større plass i samfunnet.¹²⁰

Jeg tillater meg å presentere en lokal, kreativ variant av diktet ”En liten blå hest” av Dom Helder Camara, som har inspirert kunstverk og utsmykking på vår nye ungdomsskole.

Vær barmhjertig, Herre.

Vis en særskilt omsorg

for de mennesker som er så logiske,

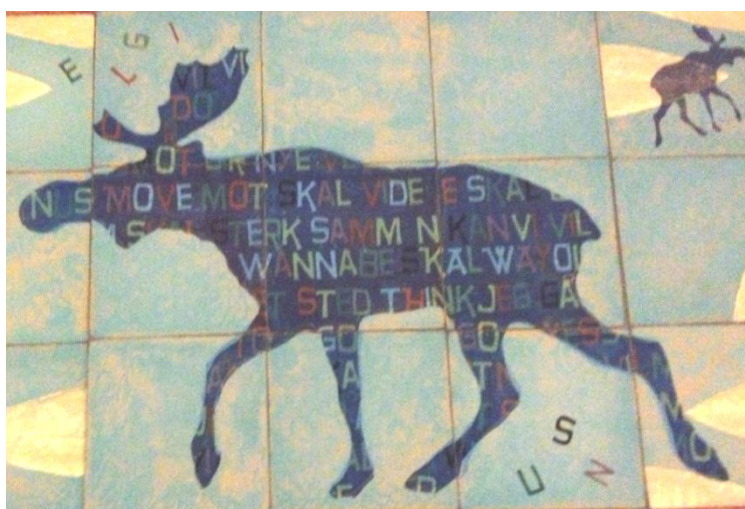
praktiske,

realistiske

at de forarges

når noen kan tro

at det finnes en liten blå...elg

Figur 4 Vår skoles egen Blå Elg. Kunstverk av Bente Høydal og Per Arne Sørli

¹²⁰ <http://www.nrk.no/musikk/4205910.html> lastet ned 7.8.12

5.0 METODER OG VALG AV STUDIEFELT

5.1 Musikk og metode

Jeg har forsket på sangen som et musisk element i skolen. Valg av metoder som verktøy til analyse av materialet mener jeg må ses i sammenheng med hvilken forståelse en har for hva sang og musikk er. Den tradisjonelle musikkvitenskapen er akustisk og estetisk forankret og har sett på musikk innenfor en avgrensa kontekst, med fokus på verket ("selve musikken") som en konservert gjenstand.¹²¹ Musikkantropologien er mer sosialt forankret og her studerer man forholdet mellom musikk og menneske hvor det er en prosess, en flytende kontekst med individuelle uttrykk og inntrykk. Her har musikken en funksjon utover seg selv, og meningen i musikken skapes kontinuerlig gjennom møte med mennesker. Relasjonene mellom aktørene her og nå blir sentrale. I et antropologisk perspektiv er man (...)ikke opptatt av å definere hva som er god musikk, men vektlegger i stedet samarbeid, fellesskapet, samfunnet, elevens egne preferanser, elevens egen musisering(...).¹²²

Sang og musikk oppstår ofte i møtet mellom mennesker. Da jeg skulle prøve å finne ut mer om og hva som styrket sangen og dens status i ungdomsskolen, måtte jeg selvsagt oppsøke dette feltet. Jeg så det som en nødvendighet å jobbe med mennesker, og dette påvirket mine valg av metoder. Systemteoretisk forståelse med fokus på relasjoner mellom mennesker er basert på Gregory Bateson og Uri Bronfenbrenner, som mener menneskene samhandler og står i relasjon til hverandre og påvirker hverandre gjensidig.¹²³

I en globalisert verden er det viktig å ta hensyn til det musikkulturelle mangfoldet, så også i musikkopplæringen. Derfor støtter jeg meg til musikkantropologien med vektlegging på mennesket, konteksten og kulturen, heller enn "selve musikken". Antropologien ligger innenfor den humanistiske vitenskapen, som er hermeneutisk og bruker både beskrivelse, forklaring, fortolkning og forståelse for å nærme seg virkeligheten. Jo mer komplekst et område er, desto flere vinkler vil kunne anlegges.

*De humanistiske videnskapers genstandsområdet er menneskelige subjekters kulturelle produkter. Bag ethvert produkt skjuler sig mer eller mindre et skabende subjekt, som har bestemte intentioner, der til en vis grad skal ses i relation til samtiden.*¹²⁴

¹²¹ Forelesning med Svein Halvard Jørgensen ved HiNT, 10.09.2010

¹²² Sætre og Salvesen (2010:19) *Allmenn musikkundervisning*

¹²³ Liv Gjems (2001) *Veiledning i profesjonsgrupper*

¹²⁴ Collin og Køppe (2005:351) i *Humanistisk videnskapsteori*

Vitenskap innebærer en form for reduksjon til oversiktlig sammenheng. Skolen som felt kommer inn under sekundær sosialisasjon, hvor humanistiske vitenskaper utfolder seg og finner sin anvendelse. Den er praktisk med fokus på forståelse av subjektet og kulturen, i motsetning til naturvitenskapen som vanligvis opererer innenfor en teknisk forklaring av naturen. Innen hermeneutikk skal man fortolke og forstå i forhold til sine fordommer (forforståelse/meningshorisont). Som antropologisk forsker er jeg i mitt feltarbeid nullstilt og uten forforståelse, selv om dette er vanskelig i og med at jeg studerer et felt jeg selv arbeider innenfor og kjenner noe til. Det er viktig for forståelsen å sette ting i relasjon i forhold til det en vet fra før. Tilde Rosmer skriver i ”Kulturvitenskap i felt” at *det er viktig å være klar over de rammene forforståelsen lager for ens mottagelse av og senere innsikt i situasjoner og menneskers oppførsel og uttalelser. Disse rammene kan være begrensninger for tolkning av innsamlet data.*¹²⁵ Videre mener Rosmer at full objektivitet eller fordomsfrihet er umulig å oppnå, og at det derfor er det viktig å være kritisk til egne antagelser. Det er et måleproblem, der forskeren alltid vil ha mulighet til å påvirke det han forsker. I hermeneutisk analyse kan man ikke analysere fullt ut, det vil alltid være ubegripelige rester tilbake.

Disse teoretiske forståelsesrammene var viktig å ha som bakteppe i arbeidet med masteroppgaven og valg av metoder. Musikk, og i mitt tema sang, er en aktivitet som elevene kan oppleve som meningsfull eller ikke, med utgangspunkt i at det er en personlig, konkret uttrykksform som ligger dypt i mennesket. Den tidligere nevnte Small understreker at musikk er en aktivitet. Det handler om å delta, enten som utøvende, lyttende, øvende, komponerende eller dansende. Small gjør ”musicking” til et nærmest Maslows eksistensielt behov, når det ses som et behov for opplevelse med og erfaring av mening, livskvalitet og lykke. All aktivitet vi kaller kunst handler dermed i bunn og grunn om menneskelige relasjoner.¹²⁶

«Engler i sneen lager sang av vind.
De synger for hvem som helst
som åpner seg og tar dem inn.»

¹²⁵ Tilde Rosmer (2005:51) i *Kulturvitenskap i felt*

¹²⁶ Øyvind Varkøy (2010:30) *Allmenn musikkundervisning*

5.2 Tilnærming til feltet

I litteraturens rike finner man mange ulike undersøkelsesmetoder. I forskningen skiller man gjerne mellom kvalitative og kvantitative metoder. En ensidig kvantitativ metode fant jeg vanskelig å bruke, da det her sjelden er mulighet for direkte kontakt og relasjon mellom den som undersøker og de/det som blir undersøkt. Min forståelse for musikk ligger innenfor de teoretiske tilnærminger som jeg har vist til tidligere, hvor musikken innenfor ”musicking” og musikkantropologien omhandler mer enn bare musikken selv. Det er menneskene som aktivt deltar i en kulturell kontekst som bidrar til at musikken får mening. I vårt masterstudium var det fokus på det etnomusikologiske, som ligger i samme teoretiske ramme. I etnomusikologien står feltarbeid sentralt, som en praktisk aktivitet der feltarbeideren benytter blant annet intervju og observasjon.

Sang og musikk i et musikkteoretisk perspektiv vekker emosjonell respons, hvor man ikke kan operere med fasitsvar på hva som er riktig og ikke. Det blir i denne sammenheng vanskelig å rangere musikk, for da rangerer man samtidig menneskene utifra deres opplevelser. Jeg fant det hensiktsmessig å forklare sang i ungdomsskolen gjennom bredt anlagte undersøkelser. Jeg forsøkte å forstå et felt i brei betydning i motsetning til det ene sanne, historiske. Musikk og kulturer endrer seg, er i konstant bevegelse, den er prosessuell og kjenner ingen grenser. Musikk og sang er sosiale fenomener med både kvalitative og kvantitative sider, og det anbefales å kombinere flere datainnsamlingsmetoder. I dette arbeidet innhentet jeg kunnskap gjennom ulike metoder – metodetriangulering - for at de ulike metodene kunne utfylle hverandre og gi flere dimensjoner i beskrivelsen av virkeligheten. Metodetriangulering gir mer pålitelige data, dersom man har åpning for flere fortolkninger. Jeg har lagt vekt på å være fleksibel i valg av metoder og improvisere for å oppnå god kontakt, særlig sammen med ungdommene. Jeg undersøkte med ressurspersoner innen problemfeltet for å planlegge hvem jeg ønsket skulle representere feltet, for å få et mest mulig representativt utvalg. I mitt arbeidsfelt er det snakk om mennesker – elever og lærere – som i vekselvirkning bidrar mer eller mindre til sang i skolen. Derfor var det naturlig for meg å få tak i kunnskap fra problemfeltet via informanter, elever og lærere.

5.3 Valg av studiefelt

Siden 1997 har det vært arrangert Kor Arti'-dagskurs for sanginteresserte lærere gjennom Positivt Skolemiljø. For å komme nærmere inn i problemfeltet og søke både nye spørsmål og kanskje noen svar på sang og sangens status i ungdomsskolen spurte jeg derfor om å få delta på en slik kursdag. Her traff jeg andre lærere med interesse for sang i skolen, samt at jeg fikk se og lære hvordan kursholderne gjennomførte Kor Arti'. Jeg fikk være observatør på kursdagen og fikk dele ut et spørreskjema for å få tak i informasjon fra kursdeltakerne vedrørende mitt valgte tema sang i skolen. Jeg fikk god respons. 44 av de 56 deltakerne besvarte skjemaet.

Gjennom mitt masterstudium hørte jeg om "Kippermo-modellen", forfattet og iverksatt av skolens mangeårige lærer og tidligere masterstudent ved Høgskolen i Nesna, Bjørn Johnsen. Denne skolen lyktes med sang og musikk, og gjennomførte også noe de kalte "sangtentamen" i musikkfaget som fanget min interesse. Jeg hørte også mange lovord om Blussuvoll i Trondheim, og valgte å besøke denne skolen. Jeg ønsket å finne ut av hvordan sangen generelt ble ivaretatt i skolene og spesielt i musikkfaget. På begge skolene fikk jeg observere elever og lærere i musisk aktivitet og sang, og foretok kvalitative intervju med musikk lærer og elevgrupper. Christensen¹²⁷ har også erfaringer som viser at det er mye enklere å be om intervju med to elever i én klasse enn å kaste seg over hele skoleklasser. Erika R.Scott sier at det er en grei regel å ta kontakt med skolene i god tid før feltarbeidet er tenkt utført, slik at det er spillerom for fleksibilitet.¹²⁸ Dette erfarte jeg som nyttig i planleggingsfasen, da jeg tok kontakt med både skolens ledelse, musikk lærer og innhentet tillatelser og samtykker fra elevenes foresatte. Det tar tid å forske på andre skoler, og gjøre avtaler som passer for alle og det å reise og være der. Samtidig som slike dager bare en av veldig mange; det er vanskelig å få tak i mye av det som ellers skjer. Med bakgrunn i tidsbruk og tilgjengelighet ble derfor hoveddelen av feltarbeidet mitt gjennomført på egen skole, hvor jeg til enhver tid styrte prosessen. Jeg håpet dette ville styrke min egen arbeidspraksis og bevisstgjøring her. Med sammenlignbare forhold ville jeg bedre kunne relatere disse til min egen arbeidsplass, og forberede tiltak, såkalte "aksjoner" og utprøvinger av ulike metoder i egen praksishverdag over tid.

¹²⁷ Olav Christensen (2005:112) i *Kulturvitenskap i felt*

¹²⁸ Erika R.Scott (2005:112) i *Kulturvitenskap i felt*

På de ulike studiefelta valgte jeg å bruke både observasjon, spørreundersøkelser, intervju med elever og en aktiv, utforskende metode som har blitt mer og mer vanlig i skolen, nemlig aksjonsforskning. Dette siste ville jeg gjennomføre som konkrete prosjekt på egen skole.

Spesielt i forhold til moderne kontekst(...)er metodemangfold og personlige kreative grep avgjørende for i hvilken grad man lykkes.¹²⁹

Jeg mener at masteroppgaven på denne måten fikk et fyldigere materiale, og kildene representerer både storby og småby i tre fylker. Og dette føler jeg ga et bedre grunnlag for mitt fokusområde; sang i ungdomsskolen.

5.4 Observasjon

Jeg gjennomførte observasjon på kursdagen Kor Arti' og i 5 klasser/grupper på to ungdomsskoler. Observatøren kan være fullstendig innenfor feltet og deltakende, eller man kan prøve å observere utenfra, noe distansert. Etnologisk deltakerobservasjon innebærer å være litt "utenfor", men allikevel "med". Jeg ønsket avstand nok til å kunne se landskapet, abstrahere og tenke analytisk, samtidig som jeg var "nær nok". Spørsmålet var bare hvor nære jeg kunne gå for å si noe om feltet og samtidig forstå deltakerne inni feltet. Jeg valgte altså en observasjon, der jeg som observatør hadde en passiv distansert tilskuerrolle. Jeg jobber selv i skolen som kulturfelt, og det å gjøre feltarbeid i egen kultur kunne ført til at jeg som feltarbeider lett gikk i den fella at feltet virker kjent, nært og dermed forutsigbart. Det er et kildekritisk poeng at "jo nærmere forskeren står sitt felt, desto vanskeligere kan det være å se alt klart nok" – man må korrigere for kulturell hjemmeblindhet. Det vil være en mulig feilkilde, med tanke på øyet som ser. Vi er ikke et objektivt registreringsapparat, og kan kun registrere hva vi ser og hører og hva vi subjektivt opplever. Derfor er det viktig å stille spørsmålet: Hvorfor ser vi det vi ser? Hva er vår forforståelse?

Jeg fant ut at det var lurt å lese om feltet og feltarbeidet underveis, for å utvide innsikten i empirien som dukket opp. Feltarbeidets hensikt er å forstå noe om andres virkelighet. Jeg arbeidet for å få dypere forståelse innen mitt valgte felt, hvor jeg delvis foretok systematisk observasjon med logg, hvor datakilden var nær meg som forsker. I den kvalitative observasjonen måtte jeg bruke sansene mer disiplinert og gjennomtenkt, fortelle hva som skjedde (som kan være ulikt det informantene sa), og som forsker måtte jeg danne meg

¹²⁹ Olav Christensen (2005:89) i *Kulturvitenskap i felt*

mening om det observerte. Observasjonen har røtter i sosialantropologi og er nyttig når vi er interessert i fenomen som ikke lar seg fange ved andre metoder, for eksempel barns atferd. Observasjonen jeg foretok i skolen kunne korrigeres og utfylles verbalt gjennom rapporteringer fra de intervjuer jeg gjennomførte. Overraskende observasjoner var viktige å ta til ettertanke for analysen. Det er en induktiv tilnærming, hvor den deltakende observasjonen foregår på grunn av samhandlingen mellom mennesker i feltet og sosiale relasjoner. Jeg prøvde ut ustrukturerte observasjoner, både på Kor Arti'-kurset og i skolene, der jeg ikke hadde definerte kategorier på forhånd. Olav Christensen viser til at det er nyttig å skrive feltdagbøker underveis; *dels i form av rent deskriptive notater med deltakerperspektiv, dels som refleksjoner, ideer eller små ansatser til analyser.*¹³⁰ Jeg skrev ned så fullstendig og detaljert som mulig feltnotater om det jeg observerte, og søkte så etter svar på min problemstilling.

5.5 Spørreundersøkelser

Jeg benyttet et spørreskjema som jeg delte ut til kursdeltakerne på Kor Arti'-kurset (vedlegg nr.1) og andre spørreskjema til elever på min egen skole (vedlegg nr.3). Jeg valgte en enquete med enkle og lukka spørsmål. Dette var tidsbesparende for deltakerne, og jeg tror dette ga dem større motivasjon til å fylle ut skjemaet. På denne måten håpet jeg på størst mulig representasjon fra deltakerne. Holdninger til sang i skolen dreier seg om mer generell kunnskap, og denne breddekunnskapen kunne jeg få fram med måledata gjennom slike spørreskjema. Jeg søkte veiledning hos en ressursperson, en av kursholderne på Kor Arti', i det jeg utformet og tilpasset spørreskjemaet til kursdeltakerne. Dette for å gjøre det så nyansert som mulig.

I spørreskjemaet jeg brukte til deltakerne på dagskurset Kor Arti' ønsket jeg å finne ut hvilket trinn i opplæringen de jobbet, hvordan de opplevde sangens status på egen skole, i hvilken grad Kor Arti' hadde spredningseffekt i skolen og om de selv brukte sang i andre fag. Jeg spurte også om de opplevde forskjeller på engasjementet i sang mellom gutter og jenter og om de hadde skolekor.

Til elevene på min egen skole spurte jeg før og etter aksjonen med allsang liksom Kor Arti' om de likte å synge, om de sang i musikkfaget og i andre fag.

¹³⁰ Olav Christensen (2005:82) I *Kulturvitenskap i felt*

Svar på spørreskjema med muligheter for videre oppfølging hos enkelte deltakere og på flere skoler, er informasjon som gir en ”breiere” informasjonsbase med hensyn til spørsmål som viser seg sentrale i forhold til det primære datamaterialet. Her kan gode poeng som avdekkes knyttes til tendenser som finnes i svarene fra samlingsdeltakerne, og selv om dette materialet ikke blir hovedmateriale vil det opplagt være noe å hente her. Det kan også gi antydninger til utfordringer og muligheter som må implementeres i videre feltarbeid.

Det ideelle hadde vært å ha tid nok til å avslutte feltarbeidet med et hensiktsmessig spørreskjema tuftet på resultatene fra den kvalitative forskningen, til et større utvalgt område av informanter og fått ytterligere data knyttet til min undersøkelse. Da kunne jeg ha sett på om det var mulig å lage et internettbasert skjema med både åpne og lukka spørsmål. Åpne spørsmål gir som tidligere nevnt mer spontanitet og blir personlig, den er vanskeligere å bearbeide kategorisk, men gir mer nyansert info. Lukka spørsmål kan bearbeides mer og framstilles grafisk. Ut fra at jeg har mange nok metoder og arbeidsoppgaver til å få fram en del svar på min problemstilling, og med tiden tatt i betraktning, valgte jeg å la et slikt spørreskjema for et langt større responderende utvalg utgå.

5.6 Intervju

Det kvalitative forskningsintervjuet kan defineres som en form for ordveksling der partene gjensidig forsøker å forstå hverandre i en fri atmosfære der begge parter i løpet av samtalen har like stor rett til å spørre. Det kvalitative forskningsintervjuet har til formål å innhente beskrivelser fra de intervjuedes livsverden, slik at en kan fortolke betydningen av de beskrevne fenomener.

Det er et intervju der det konstrueres kunnskap i samspill eller interaksjon mellom intervjueren og den intervjuede.¹³¹

Gjennom personlige samtaler kan man få tak i intervjuobjektets kvalitative forståelse, og man har muligheter til å improvisere underveis i intervjuet ettersom samtalen utvikler seg i uante retninger. Jeg spurte om muligheten for å foreta lydopptak av intervjuet, slik at barna slapp å fokusere på hva som skulle skrives, og jeg som forsker kunne ha fokuset på selve intervjuet i stedet for å bruke mye av energien på å transkribere hva som ble sagt og gjort. Dersom jeg hadde skrevet ned svarene umiddelbart, kunne barn og unge da blitt mer opptatt av å svare

¹³¹ Steinar Kvale og Svend Brinkmann (2009:22) *Det kvalitative forskningsintervju*

riktig på spørsmålene, såkalt ”skolsk”, enn å være mer spontan, åpen og ærlig. Med opptaksutstyr kunne jeg i ettertid bruke den tid jeg trengte på å transkribere intervjuet med en viss analytisk distanse. Jeg kunne også vurdere min egen ”stemme” utenfra, for blant annet ikke å legge føringer. Det ble en interaksjon mellom de deltakende parter, forsker og informant, hvor åpne spørsmål som ”hvordan” og ”hvorfor” genererte nye spørsmål og bidro til å øke kunnskapen hos så vel forsker som informant. Jeg så det som nyttig å kunne gjøre forandringer underveis etter hvert som samtalene spant fram og vi konstruerte virkeligheten sammen. Derfor ble intervjuguiden et slags utkast som ble utviklet videre i feltarbeidet. Innen kulturvitenskapelige felt mener Line Esborg¹³² at det i tillegg til intervju er viktig og verdifullt også med andre samtaleformer for forståelsen av et felt, og dette mener jeg var viktig for meg underveis i prosessen. Jeg noterte underveis en slags skriftlig samtale med meg selv om hva som foregikk, såkalt *feltdagboksamtale*. Jeg fant det også nyttig med *feltsamtaler*; å snakke med venner og kollegaer som brenner for sangen, og jeg så på offentlighetens omtale og debatt om de tema jeg forsket på, *den offentlige samtalen*(ibid.)

Jeg intervjuet fire elevgrupper, to på hver av ungdomsskolene jeg besøkte. På Kippermoen intervjuet jeg en gruppe fra åttende klasse med fire jenter og en gutt, og en gruppe fra niende klasse utdanningsvalg i musikk med 4 gutter og en jente. På Blussuvoll intervjuet jeg en gruppe fra åttende klasse og en gruppe fra tiende klasse, begge gruppene besto av to gutter og to jenter. Resultatene, elevenes stemmer i de skolene jeg besøkte, kan inneholde feilkilder med tanke på at det kan være de mest musikkinteresserte ungdommene som ble plukket ut og sa seg villig til å bli intervjuet. Hadde jeg tatt for meg alle, eller plukket ”vilt” ville kanskje resultatet ha blitt tydeligere eller i alle fall annerledes.

Spørsmålene jeg brukte som grunnlag for intervju med gruppe av elever på ungdomsskolene handlet om deres opplevelser av sang fra barneskolen, hva de gjorde i musikkfaget på ungdomsskolen, hva slags type sanger de likte best, hvem som bestemte repertoaret, om de sang i andre fag og om de fikk komponere og bruke digitale verktøy og opptaksutstyr.

Jeg intervjuet også egne elever i tilknytning til deres kreative musikkprosjekt. Her benyttet jeg en mer moderne intervjuform, hvor samtalen med spørsmål og svar gikk via det sosiale mediet ”Facebook”. Spørsmåla jeg stilte elevene etter musikkprosjektet handlet om deres erfaringer fra prosjektet, om de sang mer eller mindre etter prosjektet, hva de likte å synge og hvilke tanker de hadde for å få ungdom til å synge sammen.

¹³² Line Esborg (2005:93) / *Kulturvitenskap i felt*

5.7 Aksjonslæring

Skal en kunne betrakte undervisningsopplegg som utprøvde aksjoner, må en kunne problematisere tanker om egen undervisning. Det har jeg gjort innledningsvis, og dette er også motivasjonen for mitt valg av tema for masteroppgaven.

*Aksjonslæring er å gå et skritt videre, ved at erfaringene ikke bare er knyttet til daglige og kanskje rutinepregede aktiviteter, men til planlagte og ønskede handlinger, såkalte aksjoner”.*¹³³

Aksjonslæringen kan bli en strategi som forsterker det skolenære, skolebaserte ved utviklingsarbeidet, siden valg av fokus for læringsprosessene er utforskende aktivitet, knyttet til ens egen praksis. Som lærer ble jeg aktivt med i prosessen, og på den måten bidro jeg til å fremme forandring i praksisfeltet. Som oftest jobber man alene som musikk lærer og har en heller liten fagseksjon å støtte seg til. Dermed vil de faglige diskusjonene foregå mer på ”enmannshånd”.¹³⁴ Jeg syntes det var nyttig å ha ei slags feltdagbok hvor jeg skrev ned tanker og refleksjoner, som jeg tok fram som en slags alltid tilstedeværende sparringspartner.

For å skape forandring i et felt er det flere som viser til at aksjonsforskning er hensiktsmessig i utviklingsmessige prosesser. I aksjonsforskning settes i verk bevisste tiltak for å søke en ønsket forandring. Tiltakene observeres, drøftes og fører om mulig til nye prosesser.

*Det er stor forskjell på om en ser på kunnskap og innsikt som noe som eksisterer og kan måles, og kan formidles til de som ikke eier kunnskapen, eller at kunnskap er noe som blir skapt i fellesskap gjennom dialog og samarbeid.*¹³⁵

I aksjonslæringen er læringen knyttet nærmere praksis enn teori. Det handler om en metalæring, lære for å lære, samt lære og lede hverandre i konstruktive samhandlingsprosesser. Aksjonsforskning er et begrep som ble utviklet på 70-tallet, en dualisme mellom normativ og analytisk didaktikk – hvordan det bør være og hvordan det er. Læring blir dermed en aktiv, kontinuerlig prosess. Læringen utvikles fra handling til handling og samtidige, kontinuerlige holdningsendringer mot livslang læring. Kunnskap utvikles gjennom et mylder av prosesser. Som et vakkert kaleidoskop. Bakhtin understreker at meningene skapes av sender og mottaker i fellesskap, og at slike aktive prosesser fører til videre læring.

¹³³ Marit Grøterud og Bjørn Nilsen (2001:162) *Ledelse av skoler i utvikling*

¹³⁴ Odd-Magne Bøe (2005:28) *Musikkdidaktikk for grunnskolen*

¹³⁵ Olga Dysthe (1996) *Ulike perspektiver på læring og læringsforskning*

I skolen brukes det mye tid og arbeid på planlegging, men desto mindre på observasjon og drøftninger. Her ligger det et potensiale for mer læring. Læringsprosessene bør gjøres felles, og når fellesskapet lærer, vil vi kunne se konturene av en lærende skole i utvikling. En foreleser jeg hadde på studiet ”Pedagogisk ledelse av skoler i utvikling” (HiST 2003), Bjørn Nilsen, sa det ganske godt; ”*Det er ikke mulig med standardiserte dannelsprosesser i multikulturelle samfunn*”. Aksjonslæring med planlagte og ønskede handlinger er utforskende aktivitet, knyttet til egen praksis. Jeg mener at aksjonslæring viser god profesjonalitet når en aktivt deltar i kritisk refleksjon over egen praksis med et ønske om å forbedre og utvikle skolen. Den beste arena for læring er egen praksisarena, det er her man har tid, rom og mulighet til å prøve ut flere ”aksjoner” for å finne ut hva som kan virke i forhold til en selv og gruppen av individ man skal lede.

Dermed ble det til at jeg prøvde ut flere aksjoner i egen praksis for å styrke sangen generelt i ungdomsskolen og spesielt i musikkfaget. Jeg gjennomførte et allsangprosjekt alà Kor Arti’ og testet ut sangtentamen alà Kippermoen. Jeg prøvde å være nytenkende og gjennomførte en musisk elevsamtale med stemmesjekk før gruppesang med like stemmer, og jeg avsluttet med et større elevprosjekt der elevene fikk være kreativt skapende med sang og spill.

5.8 Ethiske prinsipper

Erika R. Scott mener det er viktig å ha med seg etiske prinsipper ved antropologiske undersøkelser.¹³⁶ Jeg ønsket å være ryddig i forhold til dette, tok kontakt med ledelsen og musikk lærer ved ungdomsskolene, sendte med elevene et informasjonsskriv om formålet med undersøkelsen og aktuelle spørsmål, og ba om tillatelse av foreldrene til å intervju elevene (se vedlegg 8). Jeg har anonymisert deltakerne i presentasjonen av masterarbeidet, blant annet ved å oppgi kun elevsvar og jeg bruker fiktive navn. Jeg trekker fram det som er positivt ved undersøkelsene og stiller derfor ikke elever eller lærere i et dårlig lys i behandlingen av det empiriske materialet.

«Å mitt hode er et hus der mine
sanger holder til.
Jeg har nøkkel til hvert rom. Og jeg
kan åpne når jeg vil.»

¹³⁶ Erika R.Scott (2005:113) i *Kulturvitenskap i felt*

6.0 FELTARBEID

Jeg vil her presentere de ulike feltene jeg hentet ut informasjon knyttet til mitt valgte tema sang i ungdomsskolen. Resultater og funn kommer jeg tilbake til i neste kapittel.

6.1 Kor Arti'

”Kor Arti’” startet som begrep i forbindelse med utviklingsprosjektet ”Positivt skolemiljø”. Det første dagskurset ble arrangert i juni 1992 i Trondheim. CD-komp i kurspakken ble første gang inkludert i 1997 og har siden vært en selvfølge i tillegg til note-/teksthefte. Kor Arti’-konseptet er ment som et supplement til det tradisjonelle sangrepertoaret i skolen. Norsk kulturskoleråd gjennomfører de landsdekkende Kor Arti-kursene. Med fokus på aktivitet og opplevelse presenteres kursdagen på en profesjonell måte av fagseksjonen i Norsk kulturskoleråd.¹³⁷

Siden starten har de gjennomført rundt 400 dagskurs spredt over hele landet. I tillegg til dette er Kor Arti’-økter et naturlig innslag på nettverkssamlinger knyttet til ulike utviklingsprosjekter. Når det så er 2000 deltakere i løpet av november-turneen, anslår arrangørene at det har vært rundt 40.000 deltakere. Riktignok er det flere av disse gjengangere som deltar flere år. Rundt ¼ av deltakerne representerer ungdomsskolene. Enkelte skoler eller kommuner synes disse samlingene er så bra at de kjøper inn spesialpakkekurs for ansatte. Kor Arti’ har gjennomført to ulike repetisjonskurs, etter at nye deltakere ønsket å bli kjent med populære og de mest brukte sangene.

Vinteren 2012 lanserte Kor Arti’ en digital versjon, der de ønsket å spre det glade budskap ved å benytte et verktøy som imøtekommer dagens brukere. Gjennom skolens egen læringsplattform kan elever og lærere logge seg på og få tilgang til tekster, notasjon og lyd fra Kor Arti’-repertoaret. Utvalget sanger her er tilpasset skoleverkets fagplaner, tilrettelagt og gjort tilgjengelig for tverrfaglig undervisning.

6.1.1 Observasjon Kor Arti’

Jeg deltok på et av Kor Arti’ sine lærerkurs høsten 2010. 48 kvinner og 8 menn var samlet i Høgskolen i Nord-Trøndelag sin gamle gymsal på Røstad i Levanger. Jeg ble introdusert av kursholderne og kursdeltakerne ble forespurt om det var greit at jeg var observatør denne dagen og om de kunne være så vennlig å besvare et spørreskjema i løpet av kurset.

¹³⁷ Intervju via e-post med Norsk Kulturskoleråd

Oppvarmingen var preget av å skape en god tone og trygghet, det var humor og deltakerne ristet seg løs for så å riste seg sammen, var med på bevegelsene og sang ut. Den første sangen *Indranis sang* av Maj Britt Andersen var beskrevet som en sang med mening knyttet opp mot ”Forut barneaksjon”. Først ble låten presentert i sin helhet, så stykkevis og repetert. Deltakerne nynnet fort med i låtene, etter hvert med tekst. Bevegelsene ventet de med til 2. refreng. Instruktørene kunne tekstene godt, og det var lett for deltakerne å henge med. Sangtekster uten noter ble vist på veggen via overhead. Vanskelige fraser passet instruktørene på å gjenta, gjennomgikk de grundig med vokal og pianostøtte i et roligere tempo for så å spe på med litt humoristiske kommentarer som løste opp, de ufarliggjorde situasjonen, smilte og lo. Det ble også fortalt at krevende vers kunne overlates som solo til sangelever. Under innlæringen brukte de live-komp med voksne, dyktige musikere.

Helt tilslutt ved innlæringen av hver sang brukte de cd-kompet. De lærte også bort enkle under-/overstemmer, uten at det var tydelig hvem som skulle synge disse. Det ble heller ikke sagt hvem disse stemmene passet for, guttene eller jentene i skolen. En av kurslederne nevnte også at man fort kan bli hes ved så mye synging, som denne kursdagen da de skulle gjennom 17 låter, og for kurslederne som har flere dager med dette programmet.

Kursopplegget retter seg mot kulturskoler, barnehager og skoleverket.

Vi har for lite kulturskolefolk med, og det er synd at kulturskolen er kulturell helsesøster i kommunen (kursleder).

Jeg la merke til at når det var flere sammen og gjerne i unison sang, turde flere synge. Når det var en gruppe med færre som ble oppfordret om å synge deler av ei låt, ble de samme menneskene mer forsiktig og ga fra seg mindre sang. Når den unisone sangen gikk godt, la en av kurslederne seg oppå med en annen stemme og oppfordret således flere til å prøve seg på dette.

Kursdeltakerne var tydelig fornøyde med dagen;

Herre syns æ va hærli, no får æ faktisk løst te å byjn i kor. (dame, barnetrinnet)

6.2 Kippermoen ungdomsskole

Kippermoen Ungdomsskole i Mosjøen er en stor skole med godt over 500 elever. Skolen flyttet inn i nytt bygg høsten 2007, og har fått en flott musikkavdeling med et større rom for samspill og undervisning, lydstudio og flere øvingsrom. Kulturskolen benytter også lokaler i ungdomsskolen. Skolen har vært utstillingsvindu for organisasjonen Musikk i skolen, og har tre år på rad vært en av fire finalister i den nasjonale prisen Gullsekken¹³⁸ for sitt kulturelle engasjement.¹³⁹ Elevene kommer fra tre forskjellige barneskoler til

Kippermoen. Skolen har organisert musikkundervisningen med 1 time pr.uke alle tre år, i helklasser styrket med tolærersystem. De har hovedfokus på praktisk samspill og øver inn 6 låter på hvert årstrinn. Musikkfaget hadde ingen læreverk, og benyttet i liten grad sangbøker i undervisningen. Elevene får hvert semester vurdering i musikk basert på 3 spillvurderinger på ulike instrument og sangtentamen.

Figur 5 Musikklæreren er stolt av "Kippermo-modellen"

6.2.1 Observasjon Kippermoen

Jeg fikk observere musikkundervisningen til to vanlige klasser i en åttende og en niende der elevene hadde valgt musikk i faget utdanningsvalg.

Åttendeklassen, som hadde musikk først denne dagen, kom fem minutter for sent, fordi de skulle sette fra seg sekkene på klassearealene først. Allikevel var de utrolig stille, og etter en kjapp hilsen, uten nærmere instruksjon, delte elevene seg i grupper for å øve på instrumentene. Rutinene var tydelig drillt inn. 11 elever gikk til gitarrommet med den ene læreren, 6 (4 gutter og 2 jenter) gikk på vokalrommet, mens de resterende øvde kompet på storrommet; 2 keyboard, 1 piano, 1 bass, 1 trommer og 1 gitar. I storrommet var det ”soundcheck” allerede etter 1 minutt, i rolig tur og orden. Så var de i gang med øvinga av kompet. Vokalistene kom tilbake fra sitt øvingsrom og fortalte at de ikke fikk til å øve med pc-en, fordi tiendetrinnet hadde heldagsprøve denne dagen og at internettet var stengt. Musikklæreren fant fram en cd med låten de øvde på, og fortsatte gitarspillet med kompet. Et lite kvarter ut i timen kom gitaristene tilbake til storrommet for å øve sammen med kompet. Så kjørte de gjennom vers og refreng med ”gitarlæreren”, mens den andre musikklæreren tok

¹³⁸ Gullsekken er en nasjonal pris hvor de nominerte skolene blir æret for godt arbeid med kunst og kultur

¹³⁹ <http://www.helgeland-arbeiderblad.no/nyheter/article5894721.ece> lastet ned 7.8.12

en akustisk gitar og gikk inn til vokalistene. Her lyttet han til dem, akkompagnerte og motiverte dem til å synge ut. ”Det er volumet som teller”. To kjappe gjennomkjøringer og så var de klar. 25 minutter ut i timen var alle klare for felles gjennomføring i storrommet, og de spilte gjennom låten to ganger. Da vel halvtimen var gått ba musikk læreren elevene om å rydde utstyret på sine faste plasser, mens han selv skrev elevvurderinger i klassens loggbok. Dette var den tredje musikk timen de hadde jobbet med låta *Hungry heart* av Bruce Springsteen, og nå fikk tillitseleven i oppgave å invitere kontaktlærer til konsert neste musikktime ”presis kl.8.57”. Elevene hadde ikke fått utdelt noe som helst. Verken lærebok i musikk, kladdebøker, sangark, tabulatur eller noenting. De skulle erfare og lære seg utenat.

I den påfølgende musikk timen med en annen åttendeklasse, gikk samspillet også bra her og sangen vant tydelig fram. Elevene ville vise at de kunne flere låter. ”Kan vi få lov?” Dermed ble det en kjapp omrokking på instrumentene og plutselig var de i gang med en låt de hadde for ei stund sia. Alle visste hva de skulle gjøre. Uten ark eller noter spilte de en flott versjon av *Keep holding on* av Avril Lavigne.

Senere på dagen fikk jeg være sammen med utdanningsvalg i niende, der gruppen øvde i 40 minutter og så hadde en minikonsert med 5 låter; *Radio, Here without you, La Gr, Moon, Gaga*. Også her var det både gutter og jenter som sang sammen. Alle spilte sammen og alle bidro med hurtig og disiplinert rydding etterpå.

6.3 Blussuvoll skole

Blussuvoll skole i Trondheim er en stor ungdomsskole med godt over 500 elever. Skolen flyttet inn i nytt bygg høsten 2007, og har fått en flott musikkavdeling med et større rom for undervisning og samspill, bandrom, lydstudio og øvingsrom. Kulturskolen benytter også lokaler i ungdomsskolen.

Elevene kommer hit fra fire forskjellige barneskoler. På denne ungdomsskolen har de styrket faget til 1,5 uketimer hvert årstrinn, og organisert det praktisk slik at de en uke får teori i helklasse og neste uke er klassen delt i to med praktisk spill. Musikkfaget hadde et læreverk som var plassert i hyllene på musikkrommet, men ikke var utdelt til elevene. De benyttet i liten grad sangbøker i undervisningen.

Figur 6 Blussuvoll skole er en flott ungdomsskole ved Tyholt i Trondheim.

6.3.1 Observasjon Blussuvoll

Jeg fikk observere musikkundervisningen til en gruppe i tiende klasse utdanningsvalg og to halvklasser i tiende klasse som hadde samspill i musikk.

18 tiendeklassinger hadde valgt musikk utdanningsvalg, hvorav 13 gutter og 5 jenter. De hadde dobbelttime og det nærmet seg julekonserten på skolen. Den første halvtimen brukte musikk læreren på å få samlet elevene og snakke om konserten. Elevene fulgte sånn passe med, og læreren måtte bruke tid på å fange oppmerksomheten. Plutselig kom det nok en elev inn og forstyrret opplegget til læreren. Elevene fikk vite rekkefølge og tidsplan for gjennomkjøringa av innslagene, en slags generalprøve på det store samspillsrommet, og de ble oppfordret til å øve i gruppene mens de ventet på å få komme inn. Fra første gruppa spilte *St. Claus*, kom banda på løpende bånd med kvarters mellomrom og spilte uten noter; *Mistletoe*, *Last Christmas*, *Home for Christmas*, *Rockin' around the Christmas tree* og *Her kommer julen*. Bortsett fra en gutt, var det jentene som var vokalistene i alle gruppene. Plutselig, midt i øvingsøkta, måtte gruppen ta en "time-out" med pep-talk for å poengtere hvor uheldig det var at en el-gitar for tredje gang fikk halsen knekt. Musikk læreren var innpisket og passet på øvingstiden, og veiledet elevene underveis. Det var elevene alene som sang og spilte. Læreren var tydelig stresset på at de ikke var helt i rute før julekonserten, og ba elevene om å møtes for å øve i langfri en annen dag.

En halv tiendeklasse samlet seg på bandrommet, der musikk læreren forklarte at de skulle spille gjennom låten *Eight days a week*, for som han sa: "*At vi skal bli ferdig med den*". Læreren viste til et whiteboard der akkordene på låten var tegnet opp. Han lurte først på hvem som spilte hva sist gang de spilte låten, noe elevene også var litt usikre på, hvorpå de fikk beskjed om å "*gå til det instrumentet du har lyst til*". Så fordelte de seg 2 på slagverk, 3 el.piano, 1 bass, 3 gitarer og 4 xylofoner. Sistnevnte instrumentgruppe skulle spille melodi. De som trengte det fikk utdelt låtark med tekst og akkorder og så øvde de i drøye halvtimen, meget lærerstyrt hvor lærer gikk rundt og viste og telte opp. Og innimellom måtte han hysje dem ned for at han selv skulle si noe som alle skulle få med seg. Gitaristene øvde for seg selv på eget rom. Etter at de samlet seg var spørsmålet: "*Noen som har lyst til å synge*". Ingen svarte på dette, alle bare satt der kikket ned og øvde på sine instrumenter. Etter mye om og men ble to gutter og tre jenter mer eller mindre motvillig plukket ut til dette. De sang meget

beskjedent, og musikk læreren måtte trø til med sang mens han selv spilte gitar og samtidig ropte ut akkordskiftene.

Den andre halve tiendeklassen, som hadde samspill i timen etterpå, gjennomførte øvingsopplegget etter samme lest som den forrige. De fikk derimot til samspillet av låten noe bedre, spesielt med tanke på at det var en gutt og to jenter som frivillig ville synge og som øvde intenst for seg selv på eget øvingsrom. Musikk læreren til denne klassen forklarte at elevene rullerte på instrumentene, men at ikke alle måtte synge. Derfor opplevde han det som tilfeldig at han fikk noen som vil synge låtene.

6.4 Nærøy ungdomsskole

Nærøy ungdomsskole hvor jeg jobber, ligger i Norges minste by, Kolvereid, og er en middels stor ungdomsskole med rundt 250 elever. I løpet av arbeidet med masteroppgaven flyttet vi fra det gamle bygget og inn i et nytt og moderne bygg som ble

Figur 7 Nærøy ungdomsskole foto: Ole A. Tømmerstrand 2012

åpnet høsten 2012. Nå har vi fått en flott musikkavdeling med et større rom for undervisning og samspill, dansesal, bandrom, lydstudio og øvingsrom. Elevene kommer hit fra 8 forskjellige barneskoler. På vår ungdomsskole har vi fått styrket musikkfaget til 1,5 uketimer som vi har organisert som 4 uker med enkelttimer i helklasse, og 4 uker med dobbelttimer der vi har samspill i halvklasse med en time à 45 min. hver.

6.4.1 Allsang som Kor Arti'

Jeg undersøkte sangens status på min egen skole med et enkelt, lite spørreskjema blant alle elevene, før og etter forsøket og aksjonen med allsang som Kor Arti'. Jeg forberedte og la til rette for at alle lærere kunne lede sang med klassene sine. Jeg gikk gjennom en del Kor Arti-hefter som vi hadde fått tak i og samlet sammen julesanger som jeg mente passet ungdomstrinnet, samtidig som jeg hadde i bakhodet sanger jeg vet hadde fungert med målgruppen tidligere og som elever og lærere hadde respondert positivt på. Jeg ønsket å la tekstene være så tilgjengelig som mulig og la de ute på skolens læringsplattform itslearning, samt delte ut et hefte med komp-cd, transparenter og kopioriginaler av sangtekstene til hver kontaktlærer. Jeg hadde på forhånd klarert dette med rektor og fikk muligheten til å presentere

dette på en morgensamling for personalet. Vi testet ut ”hvordan gjøre dette i praksis”, og det var veldig artig at det var stor begeistring og god sang blant kollegiet. Det så ut til at kontaktlærere og faglærerne var motiverte for å følge opp adventssangen i sine egne timer. I forkant av advent var jeg spent på om det ga uttelling i løpet av ukene i desember, blant prøver og tentamener og øvinger til juleballet.

6.4.2 Sangtentamen som Kippermoen

På egen skole har jeg kunnet teste ut samme elevgruppe i to klasser over tre år i noe som lignet på Kippermoens ”Sangtentamen”, der elevene selv fikk bestemme hva de skulle fremføre. De fikk 30 minutter øvingstid og resterende 15 minutter gikk med til fremføring.

I 8C sang gruppene *Levva livet, En solskinnsdag, Haba Haba* (Stellas) og *Lollipop*

I 9C sang gruppene *Nei så tjukk du har blitt, Mot-sangen, Barbie Girl* og *What are words*

I 10C sang gruppene *Someone like you/Bestevenn/Some die young/E6/Two and a half men/Jeg gikk en tur på stien/Din egen vei/Walk of life*

I 8B sang gruppene *Bjørnen sover/Bæ bæ lille lam/Lisa gikk til skolen/Rosenborgsangen*

I 9B sang gruppene *Mot-sangen/Hold your head up high/Amazing/Alle fugler små de er*

I 10B sang gruppene *Fyll ditt sinn(fra Løvenes konge)/Safe and sound/Æ vijll bærre dains/This is me/Fredagskos/Knockin' on heavens door*

6.4.3 Musisk elevsamtale med fokus på stemmen

Gjennom undersøkelsen før og etter perioden med adventssang, snakket jeg med kontaktlærere og faglærere og fikk bekreftet at det var ulike kulturer og miljø i hver klasse. På vår skole er det av og til slik at kontaktlærer gjennomfører gutte- og jentesamtaler sammen med sosialpedagogisk rådgiver. Derfor tenkte jeg å prøve ut en musisk variant av slike sosiodynamiske samtaler, med fokus på elevenes egne stemmer. Jeg tok utgangspunkt i guttene i en jentedominert klasse og jentene i en annen, guttedominert klasse. Jeg ønsket å bli mer kjent med elevenes stemmer, samtidig som jeg ville at elevgruppen skulle bli tryggere på egne stemmer og således bli tøffere ved muntlig aktivitet i egen klasse. Først trodde jeg at det var tryggere for dem å høre på hver enkeltts stemme sammen med flere av samme kjønn

tilstede, men det viste seg at flere ble usikre og kviet seg for å vise fram sin egen stemme mens de andre lyttet på. Derfor tok jeg meg tid til å kalle inn en og en. Vi snakket om og hørte på musikk de likte, jeg lyttet og tok utgangspunkt i talestemmen deres. Jeg etablerte først en trygghet, og forklarte at jeg ville vite mer om stemmeleiet for å bli mer kjent med hver enkelt sine muligheter. Vi fant oss fram til en tone de virket sikre på, og vi sang oss nedover og så oppover. Jeg skrøt av det de gjorde og at de mestret flere toner. Jeg skrev ned stemmeomfanget og snakket litt om stemmebruk. Dette syntes de hørtes spennende ut. Det tok rundt 5 minutter per elev, og jeg opplevde at de syntes det var ufarlig og kjekt. Jeg fortalte også at gruppen skulle samles i all hemmelighet og øve inn en sang de skulle synge for klassens motsatte kjønn. Nesten litt spennende, og samtidig kjekt å få lov å forlate ordinær undervisning for å gjøre noe annet.

6.4.4 Gruppesang med like stemmer

Så forklarte jeg klassenes faglærere vårt hemmelige prosjekt, og fikk hentet ut gruppene hver for seg inn til rom 313 ”Sang/musikk”. Til klassens motsatte kjønns store forundring. ”Har de gjort noe galt? Skulle de få skjenn?” Gruppen skulle få bestemme sang selv, og de kunne få synge

Figur 8 Musikkrommet på vår gamle ungdomsskole

sammen med youtube ved fremføringa. Dette ga meg en mulighet til å finne ut hvilke låter ungdommen selv likte å synge. Her opplevde jeg at de 9 jentene var ivrige og hadde mange forslag på melodier, men at de var nokså ubestemte og var lenge usikre og uenige om hvilken låt de ønsket å synge. Jeg stresset dem til å fatte en avgjørelse. Låtvalget var preget av det som var moderne og populært der og da, med sterkt fokus på rytmisk musikk. Jentene bestemte seg til slutt for låten *Impossible* av Shontelle. Jeg lot jentene synge uten mikrofon, men med karaokeversjon på Youtube og teksten på lerret. De sto i ring og det var vakkert selv om de var forsiktige og ikke guffet på med noe særlig volum. Jeg merket at volumet steg utover i sangen.

Jentegruppen virket etter sangsekvensen tryggere på hverandre, og de tok selv ofte initiativ til å få gå for seg selv på rommet ”sang og musikk” for å øve. De styrket selvtilliten gjennom sang.

Guttegruppa var ikke fullt så ivrig på å synge, og slet med å finne forslag på melodier de ville synge. De endte opp med *What makes you beautiful* av One Direction. Når de først hadde

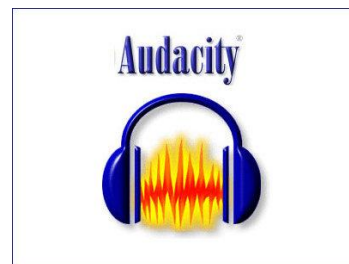
bestemt seg, sang de med overbevisning. Og det ble nesten som å se guttekoeret ”Only Boys Aloud”.¹⁴⁰ De framførte til stor jubel blant klassens jenter.

6.4.5 Kreative musikkprosjekt med tydelig sangfokus

Jeg tolket elevenes utsagn i intervju som at de ønsket å påvirke hva de vil holde på med i musikk og hvilke sanger/låter de vil jobbe med. Jeg fant ut at det ville være interessant å prøve ut et musikkprosjekt, der jeg oppfordret elevene til selv å bestemme hva de ville jobbe med. Et kreativt, praktisk opplegg med sang og teknologi i egen praksishverdag med intensjon om å lære noe nytt. Jeg gjennomførte et musikkprosjekt der ungdommene fra tiende klasse fikk velge ut ifra egne premisser. Elevene fikk komme med egne løsninger ut fra noen gitte kriterier fra meg som faglærer (se vedlegg nr.4). De fikk stå fritt i å lage musikk selv og benytte teknologien og den digitale verden i presentasjonen. Elevene fikk veiledning på skolen, men jeg oppfordret dem om å bruke mye tid på dette også hjemme. Jeg formidlet at jeg verdsatte at elevene sang og spilte selv, og at de var kreative. Elevene måtte skrive logg og evaluering.

Jeg synger ikke for jeg er redd for at folk syns jeg ikke synger noe fint. Inne i hodet mitt høres det greitt ut, men hører jo ikke det de andre hører. Hvis jeg hadde kunnet høre det jeg selv sang, så hadde jeg kanskje blitt mer vant og fortrolig med min egen stemme, da hadde det sikkert vært enklere. (Jente 15 år)

Det er også innenfor ungdomskulturen utstrakt bruk av datamaskin, og jeg håpet en del ville se nytteverdien av å bruke dataprogrammet Audacity¹⁴¹ som verktøy for å arbeide mer med og få frem sin egen stemme med sang i musiseringa. Som en del av forberedelsene til prosjektperioden, underviste jeg derfor i bruken av lydredigerings- og opptaksprogrammet Audacity, i håp om at noen av elevene ville teste ut programmet og levere lydfiler som dokumentasjon og del av deres innlevering. Med elevenes godkjennelse har jeg lagt ved lydfilene på egen cd (vedlegg nr.7) til de prosjektene jeg presenterer. Elevene arbeidet godt innenfor det området de valgte og selv mestret. Noen øvde inn sang, spill og dans, andre fordypet seg i en artist eller et band og holdt foredrag om dette. Jeg velger i masteroppgaven å presentere noen resultat hvor elevene viste sangglede, musikalske

¹⁴⁰ Guttekoeret av unge menn i alderen 14-19 år kom på tredjeplass i ”Britain’s Got Talent” i mai 2012.

¹⁴¹ Audacity er et gratis, nedlastbart lydredigeringsprogram med norsk språk og meget brukervennlig, hvor elevene kan leke seg med lyd de har tatt opp og brenne ut en cd.

ferdigheter og hvor de har vært kreative og komponert sine egne låter, og vist ferdigheter med digitale lydopptak.

6.4.5.1 Silje og Henny

Silje og Henny var positive jenter som likte å synge med sin singstar på jenterommet, men virket veldig beskjedne i klasseromssangen. Jentene møttes på fritiden for å planlegge, og vurderte først å lage en egen sang med musikkvideo til. Siden de manglet utstyr droppet de tankene rundt musikkvideo, og konsentrerte seg heller om å gjøre lydopptak av sin egenkomponerte sang. De forklarte at prosjektet motiverte dem til å øve inn flere sanger som de kunne ha på sin egenproduserte cd. De lette på internett etter sanger og gitarakkorder, testet ut og gjorde et utvalg i forhold til hva de mestret å akkompagnere selv på gitar. Den ene jenta tok med seg sin egen gitar når de øvde på skolen. Eksperimenteringa med lydopptak på Audacity gjorde de hjemme, de sang, spilte blokkfløyte og akkompagnerte seg selv med gitar. Underveis revurderte de utvalget av sanger, fordi de fant ut at de trengte større variasjon i låtvalget. De fikk ei venninne til å ta bilder av seg som de skulle bruke på CD-coveret, og de redigerte bildene selv i programmet photoshop. Det var først et godt stykke ut i prosjektperioden at de gikk i gang med å komponere sin egen sang som de kalte *Koffer har du'kje bart?* De delte på arbeidet med å skrive tekst og finne ut melodi og gitarakkorder. De erfarte at prosessen med å komponere og produsere CD tok lang tid, men de syntes det var veldig lærerikt og moro. Jentene leverte musikkprosjektet sitt med stor stolthet, og skjentes aldeles ikke over sin egen sang.

6.4.5.2 Sigmund/Edvard/Jostein

To av guttene hadde vært elever i kulturskolen på gitar, og de tok ansvar for å lære den tredje å spille bassgitar. I musikkprosjektet komponerte de sin

*We should walk into this paradise
We should walk into the future we have
On the road we should brake any
challenge we meet
This song is about our long road*

egen sang med tekst, melodi og besifring; *Our long road* (omfang fra lille e til d#1) og foretok innspilling via Audacity. De to guttene med mest erfaring, for øvrig også naboer, møttes mye på fritiden for å lage og øve på komposisjonen. De skrev ned tabulatur for bass og gitarsolo, og tekst med besifring og akkorder. Gutten som sang solo hadde tidligere gjennom kulturskolen vært presset til å synge solo i kirka, og siden den gang ikke villet synge solo foran andre. I øvingsprosessen på skolen måtte jeg som musikk lærer gå inn og veilede og motivere for at han skulle synge, hvilket han gjorde under framføringen for meg som

musikklærer. Etterpå syntes han det var greitt, og mente det hadde hjulpet ham å få bukt med angsten for å synge for andre. Etter at han, sammen med bandet, fremførte låten på avslutningen for 10.klasse kom han sammen med foreldrene og takket meg for støtten for sangen.

6.4.5.3 Ole Hermann

Gutten sang sjelden sammen med andre, spilte ikke instrumenter selv, men var en livlig gutt som tidlig testet ut beatboxing.¹⁴² Han opptrådte på skolens juleball med å lage masse varierte rytmer i en mikrofon, til stor jubel for de andre elevene. På musikkprosjektet ville han gjøre lydopptak av dette og prøve å se om det kunne mikses sammen med noe annet. Gutten ble så tent på programmet Audacity, at han glødet og brukte enormt mange timer hjemme med sin egen stemme som instrument i samspillet med datamaskinen og opptaksprogrammet som verktøy i komponering og arrangering. Han fant ut at det ikke var nok med bare beatboxrytmene, og lagde egne arrangement på *In the jungle* (omfang lille c til d1), *It's hard to be a nissemajnn* og *Charlie* der han sang inn flere stemmer. Den siste hadde han komponert selv.

6.4.5.4 Ingrid

Ingrid elsket å synge, alene. Før musikkprosjektet var hun likevel veldig usikker på sin egen stemme, og ville ikke synge for andre og heller ikke for meg som musikklærer.

Jeg er usikker. Inni hodet mitt høres det greit ut, men jeg hører jo ikke det de andre hører. Kanskje jeg hadde blitt tryggere dersom jeg hadde fått tatt opp sangen og fått høre. (Ingrid)

I musikkprosjektet bestemte Ingrid seg for å komponere ei eiga låt, *What he does* (omfang fra lille h til c#2), der hun selv sang og spilte piano og fikk med broren på saksofon. Hun foretok digitalt opptak av sangen, for å høre sin egen stemme og bli tryggere på denne. Hun fortalte at det gikk mye tid med til å forme prosjektet, men at det var både artig og lærerikt.

¹⁴² **Beatboxing**, eller **human beatbox** (eng.: *menneskelig trommemaskin*), er kunsten å skape rytmer, lydeffekter og musikk kun ved å anvende sin egen kropp (i hovedsak munnen). Fra wikipedia.

7.0 FUNN OG RESULTAT

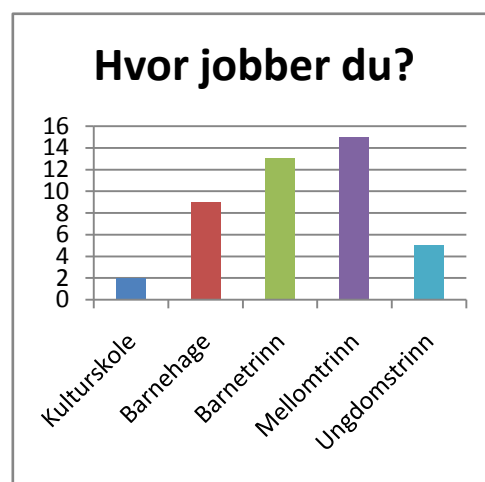
7.1 Hele skolen synger?

Trolig går hundrevis av sangglade pedagoger rundt i Norge og synger "Juba Juba" og "Hvorfor kan ikke jeg kysse når hele Norge har kyst" Og kanskje har de allerede smittet tusenvis av andre i grunn- og kulturskoler.¹⁴³

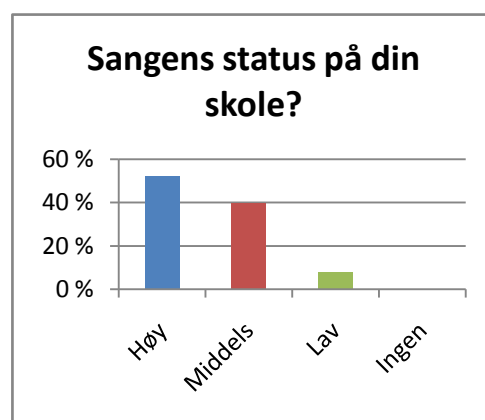
Jeg ville vite mer hvilke tanker de sanginteresserte deltakerne på Kor Arti'-kurset hadde om sangen på sin egen skole; hvilken status den hadde, om det var lett å spre sangen og kursmetodikken, om det var sang i andre fag enn musikk og om de opplevde forskjeller mellom sangengasjementet blant gutter og jenter?

Spørreskjemaet ga et bilde av at det var flest deltakere som jobbet opp imot de minste barna i oppvekstsektoren (fig.9). 9 fra barnehage, 13 fra barnetrinn og 15 fra mellomtrinn. Med andre ord 37 fra barnehage og barneskole mot kun 5 fra kombinert barne- og ungdomsskole, og altså ingen rene ungdomsskoler. Undersøkelsen viste at 31 av kursdeltakerne underviste i sang og musikk og hele 28 har deltatt på kurset tidligere. Her varierte det fra 1 til 12 ganger. Jeg valgte å se på de 25 respondentene fra grunnskolen som hadde deltatt på kurset tidligere og dermed erfaring med metodikken i egen skolepraksis. Av disse brukte de fleste Kor Arti' i egen praksis (17 mye, 7 en del, 1 litt).

Figur 9 Hvor Kor Arti'-deltakerne jobbet

Flertallet (52%) av respondentene fra Kor Arti'-kurset mente sangen hadde høy status på skolen, mens 41% mente at den hadde middels status (fig.10). De som mente sangen hadde lav status var gode sangambassadører på sine skoler da de svarte at de brukte sang i så vel musikk som andre fag.

Figur 10 Sangens status i skolen?

¹⁴³ Kulturtrøkk nr.4 2010

Et flertall (68%) av disse mente også å ha lyktes med spredningseffekt på egen skole (fig.11). Jeg hadde kontakt via e-post med to av deltakerne i etterkant, som bekreftet at kurset har hatt positive ringvirkninger for flere enn dem selv. En lærer fra Kor Arti-kurset fortalte at nesten alle lærerne fra 1. til 10.klasse brukte heftene og CD'ene fra Kor Arti i sin undervisning. Som kontaktlærer benyttet han sang i alle fag, og varierte fra popmusikk til visesang og tradisjonssanger. Han akkompagnerte det meste selv på gitar og elevene sang etter tekstark og boka Sang i Norge.

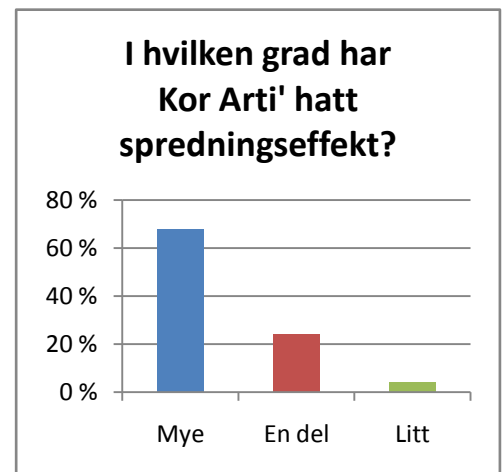
Så å si alle kursdeltakerne (96%) brukte sang i andre fag enn musikkfaget (fig.12).

7.1.1 Synger barneskolen?

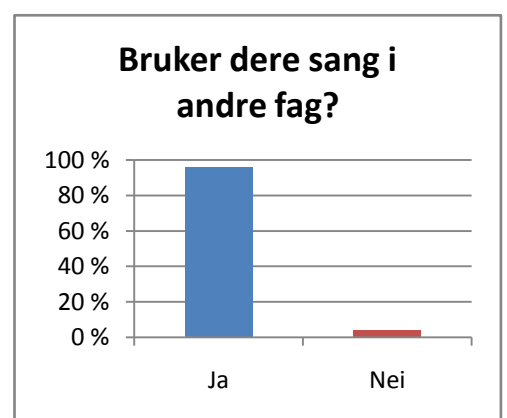
Selv om læreplanen Kunnskapsløftet har felles målekriterier etter 7.årstrinn, mente musikklærerne på ungdomsskolene jeg besøkte at det var veldig vagt hvilken kompetanse i sang og musikk elevene hadde med seg fra de ulike barneskolene, og at dette gjorde det vanskelig for ungdomsskolen å gå videre fra noe bestemt. Derfor startet de i 8.klasse enkelt med spill på sanger som hadde to grep.

Flere av elevene på Kippermoen fortalte at de opplevde å ha sunget mye av de samme sangene alle årene på barneskolen og de hørte mye på det de kalte "gammel musikk". På en barneskole hadde de visstnok ikke musikk og sang bare en sjelden gang. På en annen fikk de også spille blokkfløyte og xylofon. Elever fra en tredje barneskole husket at de hadde en Beatles-konsert i 6.klasse med sanger som *Let it be*, *Obladi-oblada*, *Lady Madonna*. På denne barneskolen fikk de også spille i band med melodier som *Billy Jean*, *Summer of 69*, *Have You Ever Seen The Rain*, *Twist and Shout*, *Iron Man*, *Another Brick In The Wall*, *What's up*, *Thriller*.

Alle elevene jeg intervjuet på Blussuvoll mintes at de sang mye i musikken på barneskolen. De sang også i andre fag, som norsk og engelsk, og bordverset før de skulle spise. De husket de sang i forbindelse med et Zambia-prosjekt. Og de hadde erfaring med å synge

Figur 11 Kor Arti' sprer seg i skolen

Figur 12 Sang i andre fag?

gangetabellen. De husket veldig godt forestillingen i 7.klassen, der de sang sanger av Tre små kinesere og Åge Aleksandersen. En annen husket at de hadde forestillinger fordelt gjennom hele året, men at det skiftet mellom trinnene om hvem som hadde ansvaret.

Det var veldig gøy med forestillinger.(elev)

I 5.klassen skulle jeg synge solo, og så hadde jeg trukket meg fordi jeg ikke turte, men så klarte jeg å presse meg selv å gjøre det likevel og det var råartig, fant jeg ut. Jeg sang Barn for fred. (elev).

I 7.klasse var det beste. Da hadde vi musikal om mobbing, og det var gøy.(elev)

To elever, som kom fra samme barneskole, fortalte at de hadde fått spille gitar og trommer i band mot slutten av barneskolen, i tillegg til at de hadde litt drama i musikktime. De samme elevene fortalte også at de husket at de i 7.klasse skulle skrive om en individuell oppgave om en artist, og at dette var en fin opplevelse. De skrev om ABBA og Coldplay. Ei jente spilte piano i kulturskolen og klarinett i skolekorps, men hun fikk ikke spille dette i barneskolen. Elever fra en annen barneskole hadde også fortalt lærerne på barneskolen at de spilte instrument og spurte om de kunne få gjøre det på skolen, men fikk nei til svar. De skulle synge. Dette syntes elevene ikke var bra, og de ble fort lei.

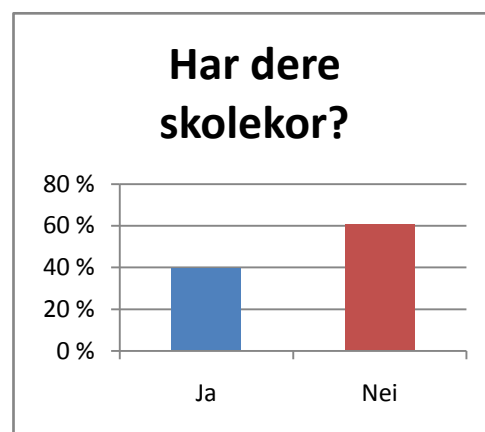
Vi bare sang i musikkfaget på barneskolen, ikke noe annet.(elev)

Det var mest jenter som sang i musikken, og de mente sangene var kjedelige fordi de sang de samme sangene helt til 5.klasse.

Det ble kjedelig å synge barnesanger hele tiden. Det er ikke særlig gøy.(elev)

Barnesanger mente de var sanger som skilte seg ut i forhold til melodi, hurtighet og innholdet i tekstene. Etter 5.klasse opplevde de å synge litt mer varierte sanger fra ulike artister som Knutsen og Ludvigsen, Michael Jackson og fra musikalene som Grease og Annie. På spørsmål om det dette var barnesanger, mente de det var en mellomting. Michael Jackson var kanskje for litt eldre barn, men de mente at melodiene i Grease var fengende også for de mindre. De hadde også av og til skolekor, enten på et trinn eller storkor med hele mellomtrinnet. Sanger de husket de sang her var *Tenke sjæl* og *Sommerfuggel i vinterland*, og andre sanger om fred. En av mine elever, Ingrid, husket at de sang *Sommerfuggel i vinterland* og *En solskinnsdag* mye på barneskolen. Hun følte at sangene ikke passet henne og at hun gikk lei.

Det varierer i hvilken grad det gjennomføres skolekor på skolene. Dette viser også undersøkelsen blant respondentene på Kor Arti', der et lite flertall (61%) svarte at de ikke har skolekor (fig.13).

Figur 13 Har dere skolekor?

7.1.2 Synger ungdomsskolen?

Musikklæreren på Kippermoen mente at det var lite sang i andre fag. Dette bekreftet elevene da de fortalte at de sjelden sang i andre fag i ungdomsskolen, men husket med glede de gangene de sang julesanger i tysk og spansk fordypning.

Det er greit å synge når vi synger enkle julesanger der vi kan melodien fra før.(elev)

På oppfordring fra meg sang de plutselig *Glade jul* på spansk med stor frimodighet og uten blygsel. Og da kom de plutselig på at de også hadde rappa ulike farger på spansk. De fortsatte i stor glede å rappe, og sang etterpå annet de også hadde gjort i spansktimene.

Det er artig med sånne sanger vi kan huske på sånt som hva heter du, hvor bor du og slike ting.(elev)

Ungdommene opplevde ikke dette som barnslig og tåpelig, men viste med overbevisning at å synge ut språket var kjekt.

Synger dere i matematikkfaget her på ungdomsskolen?(intervjuer)

Nei, men på barneskolen sang vi gangetabellen.(elev)

Og så var de i gang med sangen igjen, flere år etter at de egentlig hadde det på skolen. Og gangetabellen satt som spikra. De beste opplevelsene de har hatt på denne ungdomsskolen er de gangene de har fått synge.

Elevene på Blussuvoll fortalte tydelig fornøyd at de på ungdomsskolen fikk spille mer instrumenter og synge mindre, noe de som nevnt ble lei av på barneskolen. De sa at de av og til sang i musikkfaget, men i andre fag mente de at de ikke sang noe særlig. Kanskje litt i adventstida. 10.klassingene mintes at de hadde vært med og sunget *We are the world* på skolen og at dette var en fin opplevelse. En gutt fortalte at den største musikkopplevelsen var da han og en annen akustisk fremførte *Too close for comfort* foran hele skolen. Denne

muligheten gjorde at han bare ville synge mer. 10.klassingene hadde også gode erfaringer med frivillig deltakelse og sang i skolens "julekor" med *Deilig er jorden* og *Mary's boy child*.

Musikklæreren på Blussuvoll fortalte at i hans egen skolegang så sang de i alle timene. Det var naturlig å synge, og de lærte mange sanger. Derimot merket også han at det ble mindre sang da han gikk på ungdomsskolen.

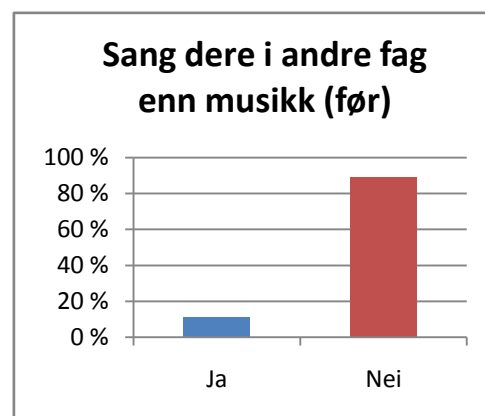
Da ble sang noe rart. Så, det er ett eller annet der. (Musikklærer Blussuvoll)

Han mente det var alt for lite sang i ungdomsskolen. Faglærere er redde for å forstyrre andre. Musikklæreren kjente til at de brukte Kor Arti' i barneskolene, men at det ikke var bare bra. Han mente at å stå passiv og se på en tekst ikke var noe til opplevelse eller fremføring,

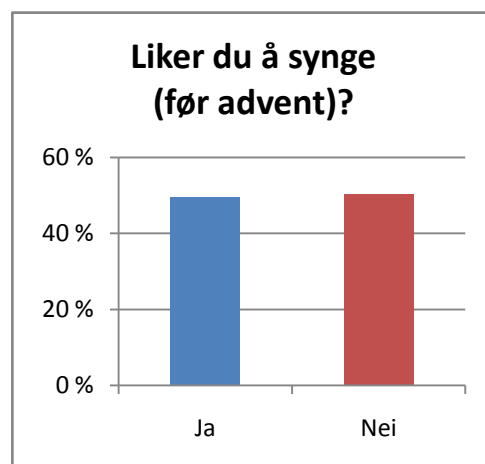
Faktum er at hvis de holder på med det for mye, i den store gruppa, så blir elevene lei av dette. Det blir liksom en litt billig måte å gjøre det på, for en lærer kan ha 100 elever, så setter man på cd'en og så..ja, jeg er ikke udelt positiv til Kor Arti, det kan misbrukes. Men det må brukes med fornuft og man kan få opp sanggleden. Vi må heller gjøre dem sultne på...at nå har vi kor igjen. (Musikklærer Blussuvoll)

Gjennom spørreundersøkelsen på min egen skole før aksjonen med allsang alà Kor Arti' i advent, fikk jeg bekreftelse på at det ble sunget lite i andre fag enn musikk også ved vår ungdomsskole (fig.14). Dette resultatet stemte overens med det jeg fant ut på ungdomsskolene jeg besøkte, der elevene fortalte at de nesten kun sang i musikkfaget.

I forkant av adventssangen svarte elevene på min skole at det var 50/50 hvorvidt de likte å synge eller ikke (fig.15). Dette samsvarte med det elevene svarte på intervju ved de ungdomsskolene jeg besøkte.

Figur 14 Spørsmål før aksjon "allsang i advent"

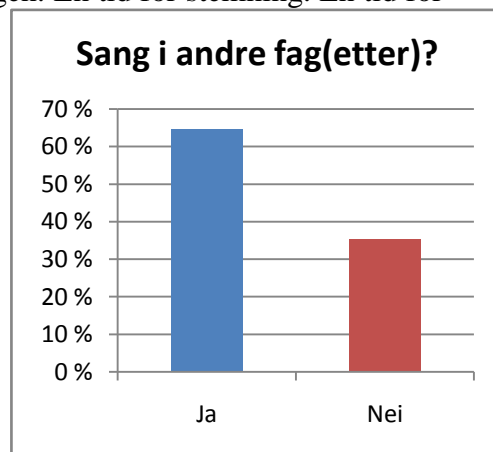
Figur 15 spørreundersøkelse "før advent"

7.2 Allsang som Kor Arti'

Jeg ville sjekke om det var mulig å få flere klasser til å synge i adventstiden utenom musikkfaget. Hvorvidt det ville vært mer sang uansett min oppfordring og motivasjon i forkant vet jeg ikke, i og med at advent er en potensiell "sangtid" med adventsstund og øving til juleavslutning. Vi ønsker å roe ned, tenne lys og bringe fram den trygge og kjære tradisjonen igjen. I adventstiden sang lærerne mer selv, og ble gjennom tradisjonen i seg selv til stadighet, hver dag adventsluka åpnes, påminnet om sangen. En tid for stemning. En tid for sang.

Etter allsang-aksjonen hadde antallet elever som sa at det ble sunget i andre fag økt fra 11% til 65% (fig.16)

Andelen elever som svarte at de liker å synge hadde en markant økning, fra 50% før allsang-aksjonen til 75% etter aksjonen (fig.17).

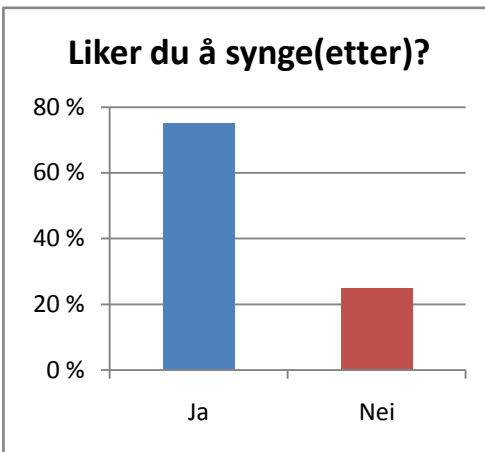

Figur 16 Sang i andre fag etter sangfokus i advent

Med bakgrunn i de positive resultatene om at flere likte å synge etter at de fikk muligheten til det, startet vi opp et eget skolekor. Over 90 ungdommer, jevnt fordelt med gutter og jenter, sang *Den du veit* av Marius Müller for full hals akkompagnert av et eget elevband. Den gode responsen triggja nok lærerne, slik at de også ville lage seg et eget kor. Dermed ble KollegaKoret unnfanget og etter 20 minutter i den første øvelsa sang koret 4-stemt *Blåmann, blåmann bukken min*. Her er noen uttalelser fra kollegaer:

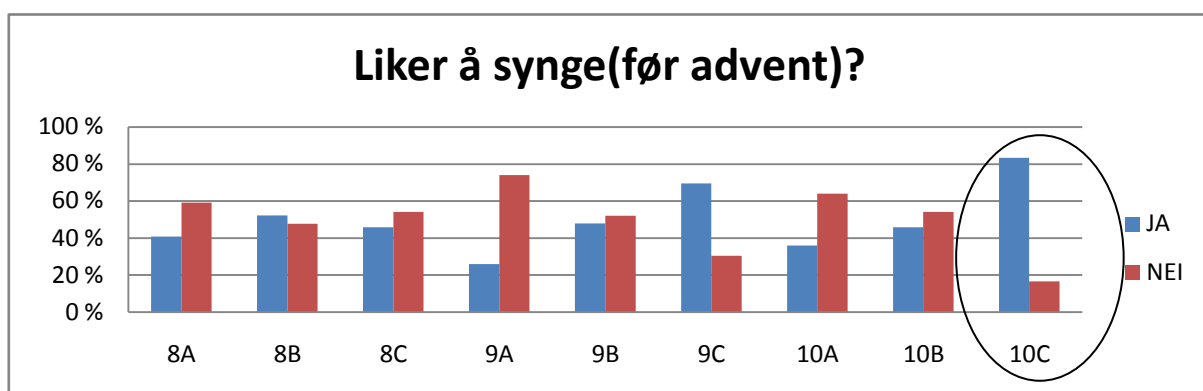
- *Det ble liksom litt bedre å være på jobb den dagen*
- *Jeg hadde aldri trodd jeg kom til å synge i kor. Det var jo arti!*
- *Jeg har ikke sunget for andre siden jeg ble nekta på barneskolen.*

Jeg la også merke til at det i vår ungdomsskole var forskjell mellom sangkulturer i enkeltklasser. Dette er selvsagt avhengig av elevgruppen og klassens lærere. I undersøkelsen av sangens status på min egen skole før fokusperioden med allsang, fant jeg et interessant resultat i spesielt èn klasse, der 83% av elevene svarte at de likte å synge (fig.18). Etter

Figur 16 Liker å synge etter sangfokus i advent

aksjonen i advent svarte hele 100% i denne klassen at de likte å synge. Det viste seg at klassemiljøet her var veldig godt, og alle var trygge på hverandre. Andre faglærere i denne klassen skrøt av hvor muntlig aktiv klassen var, og selv hadde jeg lagt merke til hvor lett det var å få elevene her med på dans og slike ting som kanskje spesielt gutter kvier seg for. Det kan med andre ord sies at det i nevnte klasse var kultur for toleranse, kreativitet og læring. Dersom man hadde hatt tilgang til statistikk over karakterutvikling for denne klassen sammenlignet med de øvrige klassene på trinnet, ville vi nok kunne gått dypere i materien og vurdert læringsresultater opp imot klassekulturen for sang. Resultatene ved skriftlig eksamen viste likevel at de skåret høyest av de tre klassene.¹⁴⁴

Figur 18 Klassevis fordeling på spørsmål om hvem som likte å synge før aksjonen "allsang i advent"

7.3 Sangtentamen som Kippermoen

På Kippermoen ble alle elevene delt i grupper, de fikk velge sang selv og skulle med enkle virkemidler synge litt av sangen. Fokuset var at alle skulle bidra med sang, med innlevelse og energi. De fikk muligheten til å kamouflere seg bak en parykk, eller bidra med beatboxing eller andre vokabulare lyder i samsangen. Da får alle fram sin stemme og sangen blir ufarliggjort der ingen blir stemt ut. Elevene komponerer og synger ut, improviserer fram sin identitet i en vedvarende prosess. Identiteten konstrueres og rekonstrueres, som nødvendige og naturlige prosesser i ungdommers liv. Jeg synes Kippermoen med "sangtentamen" har lyktes i å bruke ungdommens eget utgangspunkt og sørge for en tilpasset og gjennomtenkt musikkpedagogisk tilnærming. Jeg fikk ikke mulighet til å observere denne skolens "Sangtentamen" i praksis, men forsto det slik at det var en uhøytidelig og fin måte å få fram sangen på.

¹⁴⁴ Resultater som finnes i skolens karaktersystem WIS.

Sannheten er at elevene elsker sangtentamen. De tigger, ber og synes at sangtentamen en gang i halvåret er alt for lite(...)For første gang fikk jeg en hel klasse til å synge kraftig, til og med gruppevis, seks og seks.¹⁴⁵

Elevene jeg intervjuet på Kippermoen hadde delte meninger om sangtentamen, noen huffet seg mens andre var begeistret.

Det går jo sånt sett greitt, men jeg liker den ikke (elev)
Det er altså så skøy (elev)

Sangtentamen på Kippermoen foregår visstnok på følgende vis (ibid.): Når klassen kommer inn kl.8.25 står det et klokkeslett på tavla, ”8.57”. Klokka til læreren ligger på pianoet og elevene går og synkroniserer med sine egne. Elevene stiller seg på rekke og lærer deler tilfeldig inn i enere, toere og treere. Elevene går til sine tildelte øvingsrom. Så går lærer ut og kommer ikke tilbake før kl.8.56, setter seg og er klar til vurdering. Før elevene var vant med denne øvingsprosessen, gikk musikk lærerne rundt og forsikret seg om at alt var bra. På sekundet 8.57 kommer elevene ut fra grupperommene, og setter seg som publikum. Elevene som skal fremføre først går så ut, for å komme marsjerende artistisk inn. Publikum vet at deres oppgave er å heie alle fram med varm applaus. Elevene skal synge et par vers og refreng, alt under et minutt. Elevene får selv bestemme hva de skal synge. Og hva synger de?

Det kan være en julesang med dansende nisser, det kan være humpetitten på en skranglete buss, en kjærlighetssang med engler og amors piler, en rockesang delt mellom jenter og gutter med knipsing og tøff dans, en jungelsang med rare dyr – tenkelig og utenkelige løsninger, der ofte originalitet skårer høyt(ibid.).

De får vurdering i forhold til punktlighet, presentasjon, om sangen er bra, show, om de lykkes å få med publikum, avslutningen, mottak av applaus og orden på øverommet. De trekkes dersom de er avhengig av tekststark. Det er viktig å trene seg i å være publikum. Derfor kan gruppene i publikum få trekk for dårlig oppførsel. ”De skal være trigga til å prestere”, sier musikk læreren. Etter at alle gruppene har fremført gir de to lærerne sin tilbakemelding med karakter og de får en gjennomsnittskarakter.

Ved gjennomføringa av sangtentamen i musikkfaget på egen praksisplass, opplevde jeg mange gutter som var usikre på egen stemme, og for de som var i perioden med stemmeskifte hadde de et begrenset toneomfang. Det oppsto uheldige grupper med tanke på sammensetning, der lite homogene og uensartede grupper førte til utrygghet og de klarte ikke å bli enige om sang.

¹⁴⁵ Bjørn Johnsen (2010) *Kippermo-modellen*

På Nærøy ungdomsskole fikk jeg gode erfaringer med å la elevene synge i selvbestemte grupper, hvor de bestemte låta selv, de fikk synge sammen med mobilen/internett og trengte ikke synge hele sangen, men bare en del. Det ble mer homogene grupper både med tanke på kjønn, stemmer og hva de hadde hørt på av sang og musikk og derav hvilke tekster og melodier de kunne.

Jeg liker å synge, men synes ikke jeg synger noe pent. Sangtentamen er en helt grei måte å vise fram sangferdighetene. (Jente, 15 år)

Synes ikke man bør bli vurdert i sang, dette er helt individuelt og hva folk vil se. (Gutt, 15 år)

Det er bra fordi vi må lære fort noe som vi ikke kan. (Gutt, 15 år)

Det er greitt så lenge det ikke er offentlig. (Gutt 15 år)

Jeg opplevde at guttene og jentene slet med å finne en felles, unison tone som passet de fleste. Spesielt guttene var usikre. Jeg fant det nyttig å se på tematikken sang og kjønn.

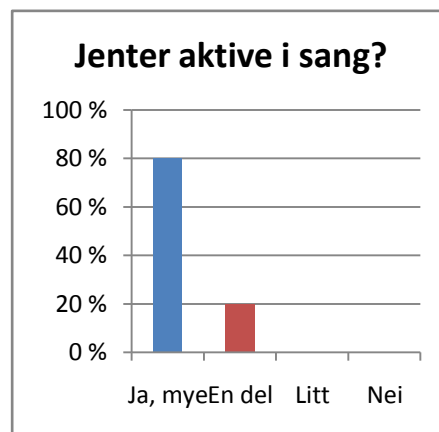
7.4 Sang og kjønn

Undersøkelsen min blant deltakerne på Kor Arti'-kurset mente flertallet av jentene på deres skole (80%) deltok aktivt med i sangen(fig.19), og et flertall (48%) mente også guttene deltok mye i sangen (fig.20). En kursdeltaker fra Kor Arti fortalte meg at hun egentlig ikke benyttet sang så mye på ungdomstrinnet, på grunn av en utpreget guttegjeng i stemmeskiftet.

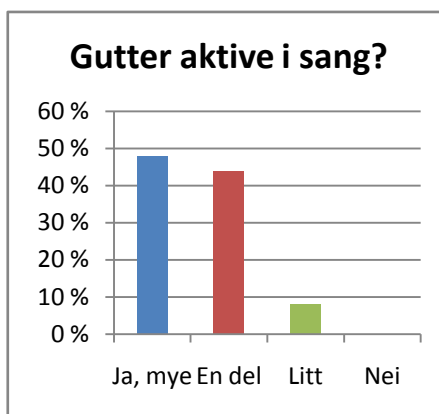
På Kippermoen var det flest jenter som sang, og gutter som spilte instrumenter, bortsett fra ei jente på trommesettet.

Jeg tror ikke det er så mange av guttene som vil synge, men alle må. (elev)

To av guttene fra denne skolen, som nå gikk i 9.klassens utdanningsvalg, hadde spilt sammen i band siden barneskolen, og etablert sitt eget band på fritida. Bassisten

Figur 19 Aktive jenter i sang?

Figur 20 Aktive gutter i sang?

hadde lenge gått i kulturskolen, og gitaristen hadde øvd siden han var 9 år. Bandet hadde også samspill i kulturskolen.

Ei 10.klassejente jeg intervjuet på Blussuvoll fortalte at hun sang i ei sanggruppe, der det hadde vært med gutter men at de har falt ut etter hvert. Hun mente at guttene sikkert hadde noe annet å gjøre, og at det kanskje ikke var like populært for gutter å synge i kor.

Vi gutter har kanskje mer interesse for rocka ting, som å spille i band og sånn.(elev)

De vil gjerne lære seg å spille forskjellige instrumenter, og gitar og trommer er de som gjentas oftest.

Jeg vil lære meg å spille sanger som jeg kommer til å fortsette å spille senere, liksom, på fritida. (elev)

Flere fortalte at de har vært eller gikk og lærte instrument i kulturskolen, i korps eller i en eller annen sammenheng på fritida. Trommisen fortalte at han var usikker på om han kom til å spille noe mer etter ungdomsskolen, mens ei jente som likte å synge sa at hun kom til å synge hele tida, slik hun gjorde den dag i dag.

Jeg blir glad av å synge.(elev)

Da jeg aksjonerte med gruppesang for like stemmer på egen skole, var det positive tilbakemeldinger på elevenes opplevelser.

Jeg syntes det var gøy å gjøre noe annerledes og det at vi jentene var sammen.

Det er gøy at vi finner på noe sammen vi jentene, men er litt nervøs for å framføre for gutta, men det skal gå greit.

Litt skummelt, men det er bra å bli mer sikker på seg selv, og kunne stå foran folk og framføre.

Oskar likte ikke å synge i 8.klasse, og da han deltok i gruppesang i 9.klasse var han veldig tydelig på at han ikke ville synge sammen med de andre guttene foran resten av jentene i klassen. Han sa høyt og tydelig at han hatet å synge, han sa at han ikke så teksten fordi han hadde glemt brillene og at han ikke kunne sangens tekst og melodi. Kunne dette skyldes stemmeskiftet og den usikre perioden i forhold til egen stemme? I 10.klasse snudde Oskar, var positiv og likte å synge, ikke bare ved sangtentamen og mindre musikkprosjekt, men også i skolekoret. Ved det store, avsluttende musikkprosjektet ønsket han å bruke og ta opp sin egen stemme i komposisjon med det digitale verktøyet FL-studio.

7.5 Sang og repertoar

Utvalget av sanger i de ferdige sangpakkene til Kor Arti' er både variert, ”eviggrønt”, med mening, moderne og up-to-date i forhold til det barn og unge hører på gjennom ulike medier. Det er sanger barn og ungdom vil kjenne igjen fra barne-tv og kjente filmer, det er sanger med ordspill, nynorsk, dialekter og låter som vil inspirere barn og unge til tanker og bevegelser. Og så viste de i praksis på kursdagen at det med enkle, kreative grep og noen klesplagg kan skapes dramaturgiske elementer som illustrerer låtene.

Ei låt, *California Dreamin'*, var tydelig rettet mot de eldre barna og ungdom, med muligheter for flerstemt sang og hvor et soloparti kunne gi utfordring til dyktige instrumentalister. De hadde en fin introduksjon til låta *Stand by me*, da de viste et youtube-klipp fra en ideell organisasjon ”Playing for change”. Her spilte musikere fra hele verden sammen samtidig, med de tekniske muligheter som finnes. Kurslederne viste musikk som beveget og rørte, som gjorde en forskjell. Låten *Living on a prayer*, en eviggrønn slager fra Bon Jovi fenget deltakerne, og er potensiell aktuell for ungdomstrinnet der de både kan synge unisont på vers og flerstemt på refrenget. Den var også i en passende toneart akkordmessig, hvis en ser bort fra modulasjonen på slutten.

En lærer fra Kor Arti-kurset mente at sangutvalget i Kor Arti var bra, fordi både elevene og de yngre og eldre lærerne kjenner til eller i større eller mindre grad har hørt tidligere.

Musikklæreren på Kippermoen fortalte at han ga elevene mulighet til å bestemme litt av samspillsrepertoaret i 10.klasse, men hadde likevel en bevisst holdning til det å følge med på VG-lista og plukke ut dagsaktuell musikk med tøffe rytmer, selv om det kanskje ikke var det ungdommen ville ha valgt: *Hungry Heart* med Bruce Springsteen,

På Kippermoen fikk elevene synge og spille nyere låter, så som *Bad Romance* (2009) av Lady Gaga og *Boulevard of broken dreams* (2004) av Green Day. De var fornøyd med at musikklærerne holdt seg oppdatert på det nye og plukket ut sanger for elevene.

Det er sånne artige sanger å ha, som er høgt oppe på lista.(elev)

Likevel hadde 8.klasseelevne forventning om at de skulle få bestemme litt av låtvalget når de kom til 9.klasse. De var klar over at de da måtte forberede låtene med å ha med cd og låtark med tekst og akkorder. Elevene fortalte at de øvde hjemme på sangene slik at de kunne dem mest mulig utenat.

De hadde før jul i 8.klassen hatt samspill med 3 låter og de er enige om at *Keep holding on* (2006) av Avril Lavigne var et høydepunkt. Men også *Knockin' on heaven's door* av Bob Dylan og *What's up* av 4 non Blondes var kjekke låter.

Elevene på Blussuvoll sa at de likte filmmusikk og gjerne rock fra 70/80-tallet, så som Guns n'Roses eller det de betegnet som moderne rock med blant andre Kings of Leon.

Jeg liker å høre på pop, som alle sammen hører på nå, sånn som Rhianna, Bruno Marsh og....ganske mange, egentlig. (elev)

På ungdomsskolen har de spilt *What shall we do with the drunken sailor*, Tom Dooley og *Bjelleklang*. Det var læreren som bestemte melodiene, men de mente de skulle få bestemme mer etter hvert. De likte å få spille musikk. 8.klassingene har hatt teori om folkemusikk, og noen hadde sunget *Bele Mama* og de har hørt på *The Click Song* og *Eolen*.

Elevene synes det er artig å synge What shall we do, vet du. (musikklærer)

Musikklæreren mente at mange var usikre og ukjente med sin egen stemme, at det var viktig å gjennomføre sangen kollektivt i starten og ikke kikke på eventuelle feil.

Og så snakker vi mye om at dersom vi ikke kan synge fordi det er noen som er bedre enn meg, ja da er det jo bare en i verden som kan synge da. (musikklærer)

I 10.klasse utdanningsvalg fikk de bestemme låtene selv, så som *Muse* av Uprising og *Price tag* av Jessie J.

Elevene får melde seg frivillig til å synge solo, men de lar som regel 2-4 synge sammen for å gjøre det tryggere. De jobbet med låtene i halvannen til to måneder, og holdt fredagskonserter i kantina.

Jeg opplevde at det var flere jenter enn gutter som likte låtene vi musikklærere hadde plukket ut for sang og samspill på min egen skole; *The Rose* og *Love is all around* var vel ved nærmere ettertanke både sanger av eldre årgang samt at innholdet dreide seg mye rundt temaet kjærlighet, som sikkert mange gutter ikke vil vedkjenne seg eller innrømme for andre at de syntes noe om.

Hva valgte så gutter og jenter på min egen skole av sanger de vil synge? Gutta valgte *What makes you beautiful* (One Direction) foran *How you remind me* (Nickelback), *Baby* (Justin Bieber) og *Not Afraid* (Eminem), alle disse tre popsanger/moderne låter sunget av unge menn.

Jentene valgte blant låter med kvinnelige vokalist; *Hey Soul sister* (Train), *Real wild child* (Everlife) og *Impossible* (Shontelle) og landet på den siste.

Elevene i de kreative musikkprosjektene var også opptatt av moderne sanger. Silje fortsatte å synge popsanger etter musikkprosjektet, og kunne gjerne ha tenkt seg å synge sammen med flere.

Kanskje organisere en syngegruppe på fritiden? Vet det allerede finnes kor, men det hadde kanskje vært greit med noe litt annerledes kun for ungdom? (Silje)

Henny likte å synge *God Morgen Norge* av Knutsen og Ludvigsen, *Ring meg* av Gabrielle og *Someone like you* av Adele.

Sigmund fortalte at han hørte på alt fra Secret Garden via Mettalica til Flo Rida. Alt som har en fengende rytme og melodi. Han klarte ikke å bestemme seg for et spesielt band, men innrømmet at han likte Coldplay veldig godt!

Såklart synger jeg, det er umulig å la være, når en skikkelig hit kommer på musikkanlegget, som f.eks Toto: Hold the line! Ingen klarer vel å tie når den er på radioen. (Ole Hermann)

Etter prosjektet sang Ole Hermann på alle typer sanger. Fra nynning på *Summit* av Skrillex til roping for full hals med *Paradise* av Coldplay. Han likte å legge på en 3.stemme til *Never easy* med De nye Gitarkameratene.

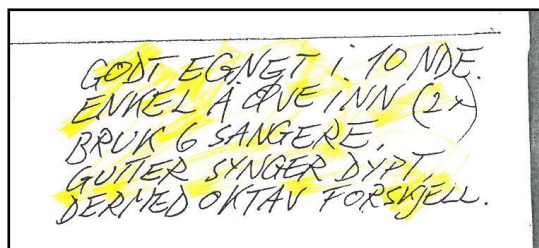
Yndlingssangen er Ain't No Rest For The Wicked av Cage The Elephant! Den har en litt tøff melodi og tekst, som jeg elsker å jamme til. Altså, jeg kan hele sangen utenat. Men jeg må oppe på topplista på Spotify en gang i uken, for å sjekke hva som er populært og nytt, for å ikke bli helt utdatert med musikkverdenens mote. (Ole Hermann)

Artister som Rihanna, Maria Mena og Britney Spears inspirerte Ingrid, fordi de får fram sine meninger i sangene sine.

Etter prosjektet fortalte Ingrid at hun nynet og sang mye av Adele, Kate Voegele, Melody Gardot, Norah Jones, Katie Melua og Marit Larsen. Hun prøvde å finne artister som hadde det samme stemmeleiet som henne, men også artister som ga henne utfordringer.

7.6 Sang og toneart

Kippermoen har på en forbilledlig måte systematisert låtark for sang og spill i sin egen ”Spilleperm”. Her noterer de på arkene, blant annet for å få sangen til å komme fram, slik de gjorde med låta *Sexed up* av Robbie Williams (fig.21). Her har de funnet ut at låta fungerer godt i

Figur 21 Kommentar på tekstark til "Sexed up" i Kippermoens spilleperm

C-dur med toneomfanget lille g til a1, der gutta synger oktaven under.

Denne spillepermen inneholder også evalueringer og forbedringer som er avgjørende for kvalitetsløft. Nedskrevne kommentarer som(...) bytt toneart ved neste forsøk(...)bruk mange sangere(...)her følger et lite korarr som du kan bruke på refrenget(...).¹⁴⁶

En kursdeltaker fra Kor Arti' mente at valget av tonearter var mest med tanke på de som spilte instrumenter, og at det således for vokalistene noen ganger ble problematisk. Han mener at det må bli en mellomting i forhold til om man skal ta hensyn til de som spiller eller de som synger. Elevenes individuelle stemme betyr mer enn kjønn med tanke på durvalg.

Min egen elev, Ole Hermann, syntes det var lettere å synge for andre tidligere, når ”stemmen lå på en høyere tone”. Han følte at han ble mer usikker etter stemmeskiftet, men klarte likevel ikke å la være å synge.

7.7 Kreative musikkprosjekt med tydelig sangfokus

Vi har blant annet lært at samspill ikke er så enkelt som vi kanskje trodde, men vi har lært å mestre det(...) Vi lærte også at det går an å ha det moro med musikk, at det går an å gjøre en liten vri, ikke bare følge notarket.(Silje)

Silje hadde egentlig ikke spilt så mye gitar før prosjektet, men fortalte at øvinga gjorde at alle grepene satt lenge etter. Hun syntes også det var stas å jobbe digitalt med lydopptak og lage egen cd med bilde av seg selv og cover utført på photoshop.

I tillegg så er jo et sånt musikkprosjekt også en fin ting for å få ungdom til å synge sammen. Kanskje oppdager de at de faktisk liker å synge uten å ha visst det tidligere. (Silje)

¹⁴⁶ Bjørn Johnsen (2010) *Kippermo-modellen*

Jeg har blitt bedre kjent med min egen stemme, ja! Var veldig rart å høre den på CD, hehe. Og jeg har kanskje blitt litt tryggere, jeg synger i hvert fall sammen med andre av og til. (Silje)

Henny syntes det var flott at prosjektoppgaven ga dem mye frihet til å velge hva de kunne gjøre. Og hun opplevde at hun sang mye mer etter prosjektet, og har flere ganger sunget og spilt inn i Audacity. Hun fortalte med stolthet at hun hadde lagd en CD i gave til foreldrene.

Når CDen var klar ga det meg en slags mestringsfølelse, selv om jeg ikke er et naturtalent på gitar eller har klokkeren stemme var det kjempegøy å få utfolde seg på denne måten!! (Henny)

Jeg synger og spiller ca 1 time hver dag, og jeg synes det blir bare mere og mere morsomt. Kan godt si at jeg ble mere interessert i min egen musikksmak etter prosjektet. (Sigmund)

Jeg elsker å ha slike prosjekter. Du lærer mye, og du får til et produkt som du vil bli veldig fornøyd med, og dette gir deg mye gøts lenge! (Sigmund)

Han nynet ofte på melodiene han hadde laget selv, eller bare noe som plutselig dukket opp i hodet. Han prøvde å utvikle melodiene hele tiden.

Jeg husket at hele prosjektet ble kjempemorsomt, etter at jeg fikk hovedmelodien på plass. Det første jeg gjorde var å nynne ut en melodi, når det var klart, så bygde jeg på med tekst og sang, og videre la på 2. stemme, beatboxing og mange lydeffekter. Jeg husker at på noen av sangene jeg lagde, improviserte jeg bare in tekst, men siden sangen "In the jungle" og "It's Hard to Be a Nissemanj" fantes fra før av, så visste jeg sånn sirka hva jeg skulle legge in når det gjaldt tekst og melodi. Å legge på en 2. stemme var bare noe jeg improviserte ut, fordi jeg trodde det ville bli kult. Tydeligvis, det ble jo en suksess! (Ole Hermann)

Gutten syntes at prosjektet var noe som passet ham perfekt. Han likte å synge og var veldig fornøyd med å lære seg å bruke programmet Audacity.

Ingrid forteller i prosjektloggen at hun skrev ti forskjellige begynnelse før hun ble fornøyd. På den femte dagen hun arbeidet skrev hun:

I dag har jeg skrevet sang! Jeg har skrevet både tekst og melodi selv. Sangen heter "What he does" og er inspirert av ei venninnes mislykkede kjærlighetsforhold. I refrenget lyder teksten slik: still he keeps on doin' what he do. En del andre kunstnere tar seg også slike kunstneriske friheter. Et eksempel er hip hop artisten Timbaland som har sangen "The way I are". (fra Ingrids logg)

Hun valgte å jobbe alene med musikkprosjektet, for best å kunne styre tiden og når hun skulle jobbe og kanskje også for at hun syntes det var litt skummelt å ta opp sin egen sang. Hun syntes det var rart å høre seg selv på opptak første gangen. *Jeg synger av og til litt på sangen*

inni meg. Den ble da ikke så verst! Jenta gikk og lærte piano på kulturskolen tidligere, men har i senere tid byttet til vokal.

Jeg ønsket å starte ømt og følsomt for å gi lytteren et innblikk i hvordan sangen ville bli. Her har jeg et forsiktig og rubato (varierte) tempo på pianoet. Sangen og melodien på verset ligger litt nede i toneleiet og fortsetter den vare stemningen fra innledningen. Jeg har også i melodien diverse toner som ligger tett mot akkordene i pianoet, og dermed skaper en forventning og spenning. Mens verset er i trist Hm, har jeg lagt refrenget i parallelltonearten D-dur hvor man ber om et nytt håp. I refrenget ønsker jeg å skape en kontrast til verset med at jeg etter hvert beveger meg i et høyere toneleie og med mer intensitet. Når jeg sang på refrenget måtte jeg virkelig bruke diafragmaen min, en muskel som gir lufta et ekstra puff så stemmen skal bli kraftig og klar, fordi refrenget er ganske lyst og da må jeg ta ganske kraftig i. (Ingrids egenvurdering i prosjektloggen).

Jeg tror jeg synger mer. Kanskje fordi jeg hørte at jeg ikke sang så aller verst, men også fordi jeg ble litt inspirert. Det er en kjempeide å ha et slikt prosjekt. Da får elevene jobbet med sine favorittsjangre, og det er en veldig morsom og lærerik erfaring å ha med seg videre. (Ingrid)

«En fugl synger ikke, fordi den har et svar, den synger, fordi den har en sang..»

8.0 DRØFTING OG REFLEKSJON

8.1 Sangens status i dagens skole

Da jeg gikk lærerskolen på 90-tallet, måtte alle velge et praktisk-estetisk fag. Slik er det ikke lenger. Nå er det faglærerutdanning som gjelder. I mitt masterstudium studerte jeg sammen med noen som kommer rett fra denne utdanningen, og det forundret meg når de sa at de i faglærerutdanningen ikke hadde sett noe særlig på læreplaner i skoleverket og således hatt liten fokus på hva som ventet dem som framtidige musikkpedagoger. Jeg skulle også gjerne sett at alle lærere hadde sunget litt i sin utdanning, slik det var tidligere. Da kunne de føle gleden av det å synge sammen og selv være motivert for å stimulere til en bedre kultur for elevers sang.

Odd-Magne Bøe har forsket på flere skoler i Trondheim, og formidler at sangen har lav status¹⁴⁷ i skolen generelt, at det synges mye i barneskolen og at jo lenger i skoleløpet man kommer dess mindre synges det.¹⁴⁸ Etter sin studie og gruppeintervju ved to ungdomsskoler i Trondheim er han ikke optimistisk med hensyn til allsang i skolen.

Undersøkelsene mine bekreftet dette og viste at det synges mye i barneskolen, også i andre fag enn musikkfaget. Jeg mener at på kombinerte barne- og ungdomsskoler vil ungdomstrinnet der dra nytte av personalet og sangkulturen som sitter i veggene og blant kulturen i personalet. Jeg mener å se at sangen i ungdomsskolen er redusert, både sangen i klasserommene generelt, men også som del av musikkfaget. De ungdomsskolene jeg besøkte, og for så vidt også min egen, er rene ungdomsskoler med tradisjonelt sterke fagseksjoner, og slik jeg tolket det av intervju med både elever og lærere, var det lite kultur for sang utenfor musikkrommet som en del av skolehverdagen. I den grad det synges på disse skolene, er det læreravhengig og sporadisk - selv om Kippermoen skiller seg noe ut i positiv retning, ved at de har egen kulturuke, og setter opp årlige forestillinger der hele skolen blir involvert og engasjert. Her er det tydelig at sangen og musikken gjenspeiler det som rører seg i ungdommens egen verden utenfor skoleveggene.

Det jeg så var at sangen i musikkfaget på Kippermoen var likestilt de øvrige instrumentene, og ved rulling av instrumentgrupper ved hver låt, måtte alle inno i sangen. Dermed kunne de ikke velge bort sangen til fordel for andre instrumenter, men heller gjøre sitt ytterste for at

¹⁴⁷ Musikk lærerens lokale læreplan s.90 http://brage.bibsys.no/hist/handle/URN:NBN:no-bibsys_brage_9342

¹⁴⁸ Odd-Magne Bøe (2010) artikkelen *Vi har musikk i skolen for å bli bedre til å synge*

egen innsats og sangen ble vurdert godt. Sangen var løftet fram og hadde verdi. Den hadde status som et instrument og ble tilgodesett et eget øvingsrom på linje med ”gitarrommet”. Det var også minst 4 elever som var solister, og dette tror jeg gjorde det ufarlig og lettere for de som var usikre på sin stemme. De støttet hverandre. Dette har likhetstrekk med Kor Arti'-sangen, hvor fellesskapet skaper sang og trygghet sammen.

På Blussuvoll opplevde jeg derimot at sangen tapte terreng i forhold til andre instrumenter, og at det derfor var mer tilfeldig hvorvidt sangen ble løftet fram i samspill med andre instrumenter.

(...)slik det gikk med sangen i musikktime da instrumentene fikk innpass: sangen forstummet, og øvelser på blokkfløyte, stavspill og andre pedagogiske instrumenter kom i stedet for, og ikke som supplement til sangen.¹⁴⁹

Elevene på Kippermoen kunne ikke huske å ha sunget noe sammen ellers i musikktime, men ramset opp mange instrument de hadde spilt. Elevene var glade for at det var så mye praktisk spill på ungdomsskolen deres. Dette fortalte de med tydelig forakt mot teorien i de fleste andre fag. De opplevde at de ikke hadde teori i musikkfaget.

Når vi kommer til musikkrommet kan vi ”chille” helt.(elev)

Mens de i vanlige musikktime ruller på å synge og spille instrumenter, får de i utdanningsvalg spesialisere seg på sitt instrument.

I læreverkene som ble brukt i skolen var sangmetodikk fraværende, mens en del gitar, piano og trommemetodikk ble gjennomgått.¹⁵⁰

Marte Aune viser til læreverket *Opus* for ungdomsskolen, der det er en egen metodikkdel for instrumentene tangent, gitar, bass og trommer, og altså ingenting nevnt om kroppen som instrument eller om stemmebruk(ibid.). Lignende er det også i læreverket *Tempo*. Allikevel har sistnevnte læreverk flere sanger, også flerstemte, lagt til rette.

Som jeg nevnte innledningsvis opplevde jeg det som vanskelig å finne sangere til band. Dette er jeg ikke alene om:

Hvert år når vi startet planleggingen av kulturskoledagene var det stor etterspørsel etter sangere til ulike band (...) Mange av bandene var etablerte uten fast vokalist (ibid.).

¹⁴⁹ Inge Waksvik (1994) *Stemmebruk til skolebruk*

¹⁵⁰ Marte Aune (2011) Masteroppgave; *De uunnværlige jentesangerne*. NTNU, Institutt for musikk

8.2 Hvordan kan skolen selv styrke sangen?

8.2.1 Muligheter i læreplanverk

Jeg tror at den offentlige diskurs om kunnskap og hva som betones i læreplaner er med på å styre og konstruerer hva vi bør forstå som viktig kompetanse. Pierre Bordieu snakker om aktørenes kamp innenfor ulike felt for blant annet å kunne definere hva som er

«Lese og skrive og regne er bra, men å få syng litt, men å få syng litt, men å få syng litt det gjør oss glad.»

viktig. Det betyr at de bordieuske maktregulerende mekanismene mellom ulike former for kapital virker inn på den pedagogiske praksis som vi utøver i skolen. Ulike maktforhold i ”feltet” framhever og undertrykker hvilken kunnskap som skal råde. De med størst innflytelse av kulturell og symbolsk kapital, utgjør definisjonsmakten. Bordieu har et samfunnscentrert perspektiv, der det er sterke politiske forhold som styrer og der de valg som foretas er virkemiddel i forhold til eksterne prosesser og strukturer. Som nevnt har musikkfaget fått mindre plass i skolen, samtidig som dens læreplan har blitt mer omfangsrik med flere elementer som skal læres. Sangen har kommet i skyggen av alle andre musiske ferdigheter, og står i fare for å forsvinne. Jeg mener at vi bør være oss dette bevisst, for ikke å miste et viktig virkemiddel til positiv identitetsdanning.

Jeg mener at det finnes uante muligheter i læreplanverkene som støtter opp under bruk av sang i undervisningen generelt i ungdomsskolen. I læreplanens generelle del står det at vi at sørge for en opplæring der ungdommene skal søke mening sammen, skape og samarbeide.

Vi finner flere muligheter for å arbeide med sang i skolen, slik det står i Kunnskapsløftet under ”Kompetansemål i faget”: ”praktisk arbeid med sang”, ”utforske stemmen”, ”arbeid med barnesangkultur”, ”bruke stemmen variert i ulike styrkegrader og tonehøyder”, ”et variert repertoar av sanger, rim, regler og sangleker”, ”syng unisont og flerstemt i gruppe med vekt på intonasjon, klang og uttrykk”, ”delta i framføring med sang”.

En grunnleggende ferdighet er å trene elevene til å være muntlig aktive i alle fag, og da kan det å syng bidra til å gjøre elevene trygge på egen stemme. Jeg mener også at sangen er en gave til ungdomsskolen for å oppnå målene i stortingsmelding 22, for å gjøre undervisningen mer variert, relevant og knyttet til ungdommenes livsverden som motivasjon for bedre læring.

8.2.2 Fokus på sangen som virkemiddel

Som professor Brynjulf Stige mener jeg sang og musikk vil ha en særlig positiv effekt på å bygge opp elevens selvbilde; kontakt med egne følelser, motivasjon for aktivitet og tørre ta del i det sosiale fellesskapet.

Lill Regine bodde for tiden på en barnevernsinstitusjon og slet med store psykiske problemer og selvmordstanker. Men dirigentene Thomas Caplin og Erland Dalen forstod umiddelbart at Lill Regine var et sjeldent talent med en stemme som ventet på å bli forløst.¹⁵¹

TV2-serien ”Vårt lille land” fortalte den sterke historien om Lill Regine og ungdomskoret EDTC fra Hamar, som bare etter to år klarte å synge seg til gullmedaljer i verdensmesterskapet for amatørkor i USA (ibid.). Det som var likeså stort som gullmedaljene, var å se hvilken personlig seier det var for Lill Regine å delta med sin stemme i det sosiale fellesskapet.

Sang og musikk er grunnleggende; det er dybde og sjel. Jeg får ut følelser med musikken. Er jeg urolig og stressa, kan jeg høre på musikk, eller spille selv, og det roer meg ned. Det er derfor jeg liker det så godt, forteller Lill Regine.¹⁵²

Enkeltmennesker får styrket selvtillit gjennom sang i fellesskap med andre. Jeg mener sang er et enkelt, men effektivt og undervurdert verktøy i arbeidet med psykisk helse i skolen.

Det er flere som har lagt til rette for tematiske sanger i ulike fag, deriblant Tom Næss. Samtidig kan det også ha virkning at læreren bringer inn musikk som er ens egen og tar med elevene inn i den musiske verden. Jon Roar Bjørkvold skriver om tysklæreren som tok med seg sveivegrammofonen og en koffert med gamle 78-plater¹⁵³. ”Wollen wir tanzen, bitte!” Det forhatte puggefaget tysk som ingen ville ha. Med Marlene Dietrichs sangstemme danset tyskklassen inn lærdom. ”Ich tanze mit dir in den Himmel hinein”. Howard Gardner har lansert teorier om at elevene besitter intelligenser i ulik grad, og at det deriblant er musikalsk intelligens som vil være med som variasjon for å styrke læringen i andre fag.

Sangen er undervurdert som et enkelt metodisk virkemiddel for å oppnå flere mål i ulike fag. Instrumentet har vi med oss, og det er lite ressurskrevende med tanke på rom og utstyr. Det er meget virkningsfullt også for å oppnå effekter som samarbeid, lytte, fellesskap og motvirke mobbing. Du kan egentlig synge nårsomhelst og hvorsomhelst. I den norske skolen brukes mye tid på å teste ut programmer og prosjekt som kan skape en bedre skole (jfr Tom Tillers ”Kengurus skolen”), og jeg mener at sangen som metodisk virkemiddel med tilhørende samtaler/dialog, kan være et viktig tillegg til mer kompliserte programmer som mobbeprogrammer, MOT, og er effektivt som miljøfremmende tiltak i klasser/grupper.

¹⁵¹ Suksess med sang <http://kor.no/nyheter/1993-defrost-pa-tv2> lastet ned 22.2.13

¹⁵² <http://h-a.no/Kultur/Musikk/tabid/99/articleView/true/moduleid/183767/Default.aspx> lastet ned 22.2.13

¹⁵³ Jon Roar Bjørkvold (1998:28) *Skilpaddens sang*

Hovedgården skole i Heggedal var en bråkeskole med mye mobbing. Etter å sette inn tiltak som kultur og kantine ble det straks roligere og mindre hærverk.

Rektor Mona Pünther viser fornøyd til at bare 1,5 prosent av elevene oppga i Elevundersøkelsen at de hadde opplevd mobbing i fjor(2010). For fire år siden var det 19 prosent som fortalte om mobbing på skolen.¹⁵⁴

UNESCO-forskeren Anne Bamford mener det er for lite kultur i skolen.¹⁵⁵ Hun viser til internasjonal forskning om at dersom skolene skal få ut det maksimale læringspotensialet sitt, så må kunst og kultur integreres sterkere i de teoretiske fagene. Kunst og kultur som en viktig del av fagets variasjon og kreativitet gjør faget mer interessant.

I Norge blir man fortalt at for å bli bedre i matte må du ha mer matteoppgaver, men man er nødt til å bygge opp hele barnet. Hvis et barn ikke liker spinat vil du ikke få barnet til å like det bedre ved å gi det enda mer spinat. Men hvis du baker det inn i en pai vil de kanskje like det, sier hun. (ibid.)

8.2.3 Kursing og kompetansespredning

Kor Arti' har vært en suksesshistorie gjennom mange år, og dette tror jeg skyldes behovet ute i oppvekst-Norge for nødvendig lærerkurs og kompetanseutvikling, ikke bare av sang, men også humor, glede og fellesskap. Her er det pedagoger som lærer ved å delta på kurs for seg selv og sin arbeidsplass, og som bidrar til synergieffekter som er tjenlige for fellesskapet og kollektive læreprosesser. Norsk kulturskoleråd ønsker med Kor Arti' at deltakerne skal returnere til sine skoler og barnehager med ny erfaring, ny kunnskap, inspirasjon og motivasjon. Det var flott at kurslederne oppfordret deltakerne til spredningseffekt av sangpakkene;

«Sangen er vår felles sfære; det at synges er at være». H.Ibsen

"Det er lov å spre herre heim." (kursleder Kor Arti')

Min undersøkelse viste at de fleste mente å ha lyktes med å spre det glade sangbudskap. Jeg opplevde også at sangkurset Kor Arti' fikk fram virkelig, levende glede ved unison samsang. Det enkle er ofte det beste. I skolen, som på en del andre arenaer, blir det en utfordring dersom alt skal profesjonaliseres med utstyrstunge scener, noe som igjen øker terskelen for alle amatører. Kurslederne skrøt av koristene og var dyktige pedagoger, som de blant annet krydret med historier fra Kor Arti'-turneene. Jeg synes kurslederne på en fin måte fikk fram at

¹⁵⁴ <http://old.aftenposten.no/nyheter/iriks/article4044095.ece> lastet ned 7.8.12

¹⁵⁵ <http://dt.no/kultur/for-lite-kultur-i-skolen-1.6069681> lastet ned 7.8.12

de ønsker å vise at etablering og dyrking av et musisk og kreativt miljø er det beste grunnlaget for læring.

Kor Arti' lykkes derfor med å formidle sanger og sangopplevelser til mange lærere, også de uten kompetanse i sang og musikk, og samtidig sende med dem komp-cd for å lette den enkeltes arbeid og skape økt motivasjon hos elevene. Under innlæringen på Kor Arti'-kurset brukte de live-komp med dyktige musikere, fordi det gjorde det mer effektivt med å stoppe og repetere fraser enn hvis man skulle bruke cd-komp som følger med sangheftet. CD-komp kan også være hemmende i skolen i forhold til at det er bestemte sanger i en bestemt toneart, som gjør det vanskelig å endre for å tilpasse skiftende elevgrupper. På den annen side er det en kjærkommen gave til de mange pedagogene i norske barnehager og skoler som i mangel av fagkompetanse er usikre på det å akkompagnere selv til sangen.¹⁵⁶ Marianne Øvergaard er skeptisk til at *musikkfaget holder på å utvikle seg til et rent sangfag igjen(...)* En sterkt medvirkende årsak til en slik utvikling er Kor Arti'-konseptet.¹⁵⁷ Øvergaard mener Kor Arti'-metodikken forutsetter en lærer som er forsanger og rollemodell, og at det i dag er få slike tydelige forsangere i norske klasserom.

Det var også pedagogisk forbilledlig at kurslederne ikke delte ut sangheftene før på slutten av kursdagen. Da fikk de alle deltakerne til å se opp på veggen, og hverandre, heller enn ned i et ark, og det ble ikke rasling og uro av heftene. Sangen kommer jo også bedre ut når man løfter hodet. Jeg synes derimot at kurslederne kunne brukt litt mer tid på stemmepleie, slik de var så vidt innom denne kursdagen og som de samtidig fortalte at var så viktig.

Under kurset viste de også en musikkvideo fra youtube, og det slo meg at dette er jo verktøy som bare blir mer og mer utbredt i de tusen hjem og etter hvert også i skoleverket. Enkelte skoler har jo begynt å ta i bruk digitale tavler. Derfor ser jeg det som svært fornuftig at Kor Arti' utvikler seg digitalt, med større tilgjengelighet via nettet og knyttet opp mot skolens læringsplattformer (itslearning) som lærere og elever allerede bruker på skolen og hjemme. Her ligger det uante muligheter til positiv bruk for å fremme sang i klasserommene.

¹⁵⁶ Aslaug Furholt (2007) i *Musikk – mulighetenes fag*

¹⁵⁷ Musikk i skolen nr.1/2010

8.3 Musikk lærerens bidrag til å styrke sangen?

Jeg sier meg enig med Torolf Krüger som sier at reflektert praksis handler om å ”myndiggjøres” som lærer¹⁵⁸ og at det er viktig å utvikle redskaper og vilje til å selv gripe tak i den virksomheten en deltar i. Derfor har jeg hele tiden ønsket å forme og utvikle ulike sider ved musikkundervisningen, og jeg har vært bevisst på å spørre elevene til råds om hva som har fungert og ikke.

Musikkforskeren og pedagogen Paal Fagerheim mener at det er av stor betydning å nå frem pedagogisk på linje med ungdom, og prøve å forstå de kulturelle koder for kommunikasjon innenfor ungdommens kontekstuelle virkelighet. Han viser til Hill (2009)¹⁵⁹ og hip-hopbasert pedagogikk når han forteller om ungdommens sterke identitetsproduksjon. Fagerheim er heller ikke sikker på om dagens fagplaner reflekterer den sosiale virkeligheten til dagens ungdom.

Kjernen til læring ligger i elevenes motivasjon og engasjement. Dette krever varierte arbeidsmåter, relevant faglig innhold og ikke minst god faglig og emosjonell støtte fra lærer. Elevene må altså ikke bare få mer teoretisk læring, men også få arbeide med praktiske og estetiske fag. Slik kan vi skape god læring i skolen og gi våre elever den selvtillit, de kunnskapene og det læringsutbyttet både de selv og det norske samfunnet har behov for.

Målet vårt må være at musikkundervisningen kan bidra til mestringsfølelse hos elevene.

8.3.1 Allsang som motivasjonsfaktor

Mindre fokus på sang i fellesskap bidrar kanskje også sitt til at det er veldig ulikt hva som synges rundt omkring, og hvor det faktisk er få sanger som elevene lærer felles.

*Allsang vart dei fort ferdige med, då det var uråd å finne songar alle kunne eller ville synge. Mange hadde dessutan lyst til å synge solo. Når dei så prøvde seg på det, vart det meir individualitet, men også meir konflikt.*¹⁶⁰

Gjennom min egen aksjonsforskning med allsang som Kor Arti’ på egen skole, erfarte jeg at adventstiden er utmerket til å synge kjente og kjære sanger som de fleste kan og er trygge på. Hvorfor er vi ikke så smarte at vi skaper tid for stemning og sang ellers i året også? Jeg fikk

¹⁵⁸ Torolf Krüger (1994:206): *i Musikkpedagogiske perspektiver*

¹⁵⁹ Paal Fagerheim (9.3.2011): *Forelesning om taus kunnskap og hip-hopbasert pedagogikk*

¹⁶⁰ Professor i musikkterapi, Brynjulf Stige, i Dagens Næringsliv lørd.6.10.1012 ”Sang mot psykose”

uansett tilbakemeldinger om at min lokale julevariant av en Kor Arti'-sangpakke var positiv med tanke på at faglærere og kontaktlærere med enkle grep kunne iverksette sang i klasserommet. Det er ofte slik i en travel skolehverdag at lærerne stresser av gårde og ikke føler at de strekker til med det de skal gjøre. Da kan det være som å tro på julenissen, å tro at lærere i andre fag enn musikk skal bruke tid til å forberede og gjennomføre sang i ens egen fagtime, på bekostning av den tiden man er stresset på å bruke for å få til bedre resultater på nasjonale prøver og PISA-undersøkelser.

Verken min egen ungdomsskole, Kippermoen eller Blussuvoll hadde deltatt på Kor Arti'-kurs tidligere, og det var heller ingen rene ungdomsskoler som var deltakere på Kor Arti'-kurset jeg observerte. Både intervju og spørreundersøkelser med elever på de tre ungdomsskolene viste at det var lite sang i andre fag. Det er synd, både med tanke på at elevene likte dette og slik min allsang-undersøkelse viste, at interessen for å synge økte betraktelig i takt med at flere klasser sang i andre fag enn musikkfaget. Det var et svært positivt funn når såpass mange sa i undersøkelsen etter allsang-aksjonen, at det i løpet av adventstiden ble sunget i andre fag. Økt fokus og tilrettelegging for sang også i andre fag enn musikk førte til mer sang og flere elever som fant ut at de faktisk likte å synge (fig.15-fig.17). Dette mener jeg er et sterkt argument for å øke sangen i skolen.

En liten stund i desember, med noen enkle grep, ga et håp om at det er mulig å få endret kulturen for sang i skolen til det bedre. Oppfølgingen med skolekoret og Kollegakoret viste seg også å ha en positiv trivselseffekt blant elever og ansatte.

De sosiale ferdighetene kan få et løft ved at man lærer å være sammen med andre på en høflig og empatisk måte. Det å synge sammen kan gi en opplevelse av at egen sang høres renere ut. For noen kan det derfor virke trygt å være flere sammen. Man får en følelse av å mestre situasjonen.¹⁶¹

Det gjelder å lete etter og få fram de mulige gode metodene for å revitalisere sangen og etablere sanggleden. Jeg tror det vil være mulig for alle å elske å synge og elske sang. Å synge flere sammen vil kunne være en metode for å komme sammen og inn i sangen. Det er mindre nakent, og hvert enkelt individ blir ikke så synlig. Alle de ulike sangkvalitetene mikses sammen, og man kan føle at ens egen stemme er betydningsfull i en større sammenheng. Dette erfarte jeg den gangen vi hadde en hel dag med joik i regi av Rikskonsertene. Elevene ble delt i grupper og lærte om joik og samisk kultur gjennom selv å

¹⁶¹ Odd-Magne Bøe (2005) *Musikkdidaktikk for grunnskolen*

være med fra begynnelsen av og bruke stemmen og egne komposisjoner.¹⁶² De fikk en kort og praktisk innføring i hvordan de kunne joike, og de fikk beskjed om å komponere sin egen joik. Her ble joiken fremstilt som noe ufarlig, morsomt og lekende lett. Med sin egenkomposisjon skulle de joike noe ingen hadde gjort før, og de hadde stor glede av dette. Dette er faktorer jeg tror medvirket til motivert sang, den store energien og engasjementet som ble joiket frem.

8.3.2 Valg av relevant repertoar og toneart i arbeid med sang

Kanskje er det en utfordring for å motivere til sang, at det er manglende samsvar mellom de sangene ungdommene lytter til på fritiden og den sangen som finnes i skolen. I valg av sangrepertoar blir det derfor viktig å få fram elevenes egne ønsker; det som ligger hjertet deres nærmest og som de vil bry seg om og være engasjert i. Det er en suksess med variert sang med fokus på glede og humor, smittende sang, gla'sang i fellesskap og la elevene bidra med forslag på hva som skal synges – noe de kjenner og kan teksten på – indre motivasjon og lojalitet overfor seg og "sine" i forhold til de valg de tar.

Jeg synes det er flott at Kor Arti' i hver sangpakke har et tematisk potpourri enten det er Knutsen og Ludvigsen eller Abba. Og det er også en eller flere julemelodier i hver sangpakke. Det brede sangutvalget er virkelig kulturformidling som er en gavepakke for læreplanmål, ikke bare i musikkfaget, men i de fleste fag.

Odd-Magne Bøe mener at sangbøkene tas i bruk i liten grad, at det er veldig opp til læreren hva som vil synges og hva som er tilgjengelig på singback-cd-er.

Vi vil synges noen kjente poplåter med dem, som elevene forhåpentligvis har hørt tidligere. Dette vil gjøre innlæringen av sangen lettere og dermed blir det mer fokus på utøvelsen og mestringsen¹⁶³.

Odd-Magne Bøe og hans studenter ble positivt overrasket over så mange kraftige stemmer, når jentene og guttene trøkket til for full hals på refrenget i Robbie Williams sin låt *Feel*; "I just wanna feel".

¹⁶² Kjellrun Åsgård Kleven (2007): *Didaktisk bruk av joik i en utvidet konsertmodell*

¹⁶³ Odd-Magne Bøe - Minnebilde fra Musikk lærerens lokale læreplan

Det bør være en forutsetning at eleven får medvirke til å velge sangrepertoar. Motivasjonen ville ha blitt en helt annen hvis ungdommene kunne ha fått valgt selv. Jeg ser at musikk læreren ville ha blitt utfordret med et noe ukjent sangrepertoar, men han ville ha fått mye igjen med hensyn til motivasjon og sangglede (ibid.).

Jeg synes Kippermoen har lyktes i større grad enn Blussuvoll å legge til rette for et relevant repertoar i sang og spill knyttet til det ungdommene er kjent med. Det er også i tråd med læreplanverk og St.Meld.22 om ungdomsskolen å la ungdommene demokratisk delta med valg i egen opplæring.

Som lærer mener jeg det er viktig å være bevisst på hvordan tilpasser vi sangenes toneart til elevenes stemmeleie. Er det slik at når det er flest jenter eller lyse barnestemmer som synger, så styrer vi etter dette? Eller legger vi låten slik at det skal være enklest mulig å spille blokkfløyte eller andre melodiske instrumenter til? Det er uansett viktig å være bevisst de fysiologiske forandringene som dukker opp i ungdomsalderen og som fører til stemmeskifte i størst grad hos guttene, og som kan gjøre dem mer usikre på sin egen stemme og motstand mot å synge. Odd Magne Bøe har funnet ut at det hos guttene ser ut til å være noe mer negativt innstilt til det å synge på 7.trinn, enn hva vi finner hos jentene.¹⁶⁴ Dette bekreftes hos Eidsaa/Kamsvåg:

Vi finner også visse kjønnsforskjeller når det gjelder sang. På småskoletrinnet vil vanligvis både gutter og jenter synge ivrig med. På mellomtrinnet kan det merkes at enkelte av guttene mister noe av motivasjonen, mens jentene kan være mer positive. I ungdomsskolen kommer stemmeskiftet, og det vil da være naturlig at gutten er engstelig for å eksponere en stemme han ikke har kontroll på.¹⁶⁵

Å spille *Ola har en "rocka" bil* (vår variant) med tonene h-a-g eller for den saks skyld *Proud Mary* med tonene h-a-g-e (begge låtene i G-dur) slik vi har gjort på blokkfløyte ga elevene mestring i melodisk spill, men toneomfanget passet ikke for sang i ungdomsskolen. Derimot passer G-dur bedre for de fleste barn og unge på barneskolen, som kan synge i omfanget c1 til c2. Mange ungdommer derimot, er usikre på å synge over tonen g1, blant annet på grunn av de fysiologiske forandringene. Dette gjelder både gutter og jenter. Skal vi synge *Proud Mary* bør denne legges til D-dur for å fungere for både gutter og jenter.

¹⁶⁴ Odd-Magne Bøe s.157 Musikk lærerens lokale læreplan

¹⁶⁵ Randi M.Eidsaa og Gro A.Kamsvåg (2004) *Sanger, septimer og triangler*

Likeså kan det bli vanskelig å få ungdommer som ikke har trent opp stemmeomfanget til å synge *Viva la Vida* i G-dur slik den står notert i Hits 2008 (fig.22). Originalt synger gutta i Coldplay den i Ab-dur med kontrollert bruk av sin lysere stemme og falsett. Toneomfanget her med lille Eb til Ab1 vil derfor være uoppnåelig for mange gutter. Taylor Swift synes den passer best i A-dur i sitt mørkere leie (toneomfang lille

Figur 22 Fra "Hits 2008" Norsk Noteservice as

E til A1). Etter å ha vist og lært dem, modellert, hvordan de forandrer (transponerer) ei låt til toneart som passer dem, ville det vært riktig å oppfordre ungdommene til selv å finne ut via tilgjengelige nettsted som for eksempel www.ultimate-guitar.com, hva som passet deres

stemme og laste ned tekst og akkorder de kunne spille til, uten å bli forstyrret av de tradisjonelle notene (fig.23). Her kan de også enkelt transponere til en sangbar toneart, og vi bør også lære ungdommen å bruke capo når de selv skal endre toneart. Og de kan se og lære av andre unge som synger på nettet.¹⁶⁶ Denne youtube-versjonen synges i Db-dur (toneomfang lille Ab til C1). Jeg ville ha anbefalt å spille sangen i D-

Figur 23 Viva la Vida fra www.ultimate-guitar.com

dur i et passende toneleie lille A til D2 for ungdommene, hvor guttene alternativt kunne sunget oktaven under fra store A til D1. Her med gitarakkordene G-A-D-Hm som elevene også vil kunne mestre. I D-dur vil elevene greit kunne akkompagnert seg selv med gitarakkordene G-A-D-Hm. Mesteparten av sangen her beveger seg i området lille H-A1 (G-nøkkel) som passer ungdommene, eller oktaven under med omfanget store H-lille A (F-nøkkel) for guttene som har kommet i stemmeskifte (fig.24). Dette stemmer overens med teorien til sangpedagogen Nanna-Kristin Arder (side 51) og den bevisst valgte tonearten som låten *Sexed up* ble sunget i på Kippermoen (side 74).

Figur 24 Toneomfang som passer jenter i G-nøkkel og gutter i F-nøkkel

¹⁶⁶ http://www.youtube.com/watch?v=u_tcE4rWovl lastet ned 7.4.2013

8.3.3 Skape trygghet i sangsituasjonen

Ungdomstiden er utfordrende i seg selv og potensielt skaper usikkerhet i en usikker tid, der kroppen forandres og båndene til venner og familie er i en brytningstid. Derfor er de sosiale relasjonene som vennskap utgjør, viktig. De søker hverandre, de søker identitet. Ungdommen vil ikke skille seg ut og søker samme stemme.

Vi lever i en tid som dyrker individet. Det dukker stadig opp flere talentkonkurranser og underholdningsprogram med unge deltakeres stjernedrøm som motor. X-faktor, Melodi Grand Prix Jr, Idol, Norske talenter og The Voice. De kan sikkert fremme, men antakelig også hemme sanggleden, der fokuset er veldig på å prestere resultater. Det skapes vinnere som går videre, dømt av dommernes til tider ubarmhjertige kommentarer og tilhørernes/seernes avstemming over hvem som skal gå videre og hvem som ryker ut. Fokuset på det å ha det artig og føle samhold med sangen er ikke fremhevet, men konkurranseperspektivet, som igjen kan føre til at ungdommene mister motet til å synge for andre. Også vanlige elever er redd for medelevers mer eller mindre tydelige tanker om ens egen stemme. Idolifiseringen av norsk underholdningsliv etter at Kurt Nilsen vant første runde av Idol i 2003 og skapte urealistiske forventninger til hva en slik seier kan føre til, har mange sider. En av de mange gode sidene er at mange flere ungdommer med selvtillit og autoritet tar rampelys i små og store sammenhenger enn for bare tiår siden. Ulempen er at mange flere også vil møte veggen på mer eller mindre smertefullt vis, i kollisjon mellom brutal virkelighet og egne eller andres forventninger. Det er klart noe spesielt ved å se eller høre barn og ungdom lykkes på arenaer som forbindes med voksne. Så spesielt at det er lett å glemme at det i mange tilfeller er direkte usunt å slå gjennom for tidlig.¹⁶⁷

Frykten for å synge så andre kunne høre var stor(...)”Idol-mentaliteten” hindret ungdommene i å finne fram til den delen av motivasjonen for sang som handlet om hva det å synge gjorde med dem.¹⁶⁸

Det vil være viktig å fremme sangen der ”de andre” gjør noe annet enn å sitte som ”dommere” og ser og hører på. En kollega av meg sa det slik at *jo mer fokus det blir på min stemme og hva jeg presterer, dess mer trekker jeg meg unna. Men er fokuset heller på selve sangen og gleden man kan ha sammen med andre, jo da vil jeg synge mer. Da kan jeg gjøre det på min måte og føle at jeg likevel er en del av noe større.* Noen liker heller ikke å snakke eller lese fra ei bok i klassen eller større grupper, mens andre igjen elsker å være i rampelyset. Det er viktig

¹⁶⁷ Artikkelen ”Småstjerner i trøbbel” i Adressavisen 14.oktober 2011

¹⁶⁸ Marte Aune (2011) Masteroppgaven *De unge jentesangerne*. NTNU Institutt for musikk

ikke å la elevene synge, ei heller spille, alene, slik det i sin tid var praksis for å høre elevene i salmesangen de skulle ha pugget. Vi bør sørge for lystbetont sang.

Fra eget arbeid har jeg gode erfaringer med den samspillsundervisningen jeg har drevet, hvor ungdommen fikk prøve ut ulike instrument og der vi spilte melodier som ekte band har spilt tidligere. Det kan være eviggrønne melodier som fortsatt er populære, eller melodier av nyere dato. Men som jeg nevnte innledningsvis, så forundret det meg at jeg ikke klarte å få elevene til å synge ut tekst og melodi. Jeg har prøvd både på *Proud Mary*, *Knockin' on heavens door*, *Nothing Else Matters* og låten *Lys og varme* av vår lokale rockehelt Åge Aleksandersen. Elevene signaliserte at de ikke vil dumme seg ut, at de ikke hadde sangstemme, at de ikke kunne melodien godt nok og at de mye heller ville lære seg å spille et "ordentlig instrument". Og her er nok noe av kjernen, tror jeg. Selvsagt vil elevene benytte muligheten til å prøve instrument som bass, trommer og gitarer de ikke har tilgang til hjemme. Og så har nok jeg som musikk lærer hatt vel så mye fokus, og gitt disse instrumentene status og symbolsk kapital, mer enn jeg har jobbet med stemmen som instrument og gitt dem felles glede med dette. Det er nok også mindre skummelt å "gjemme" seg bak en gitar hvor det naturlig nok er tillatt å spille feil i og med at en ikke har drevet så mye med dette. Ens egen stemme er så nær og naken og berører direkte ens egen personlighet. Ungdommer i en tid med store forandringer fysisk og mentalt, og med kanskje et usikkert selvbilde, vil vegre seg for å utlevere en usikker stemme, og dette har jeg sett tydelige eksempler på. Både gutter og jenter hvisker fram melodien, og det hjelper ikke om jeg lar disse få en mikrofon. Det blir nesten verre, og jeg passer meg for å presse dem for langt ut i det usikre farvann. I motsatt fall har jeg hatt noen i overkant selvsikre gutter som har ropt ut, men dessverre ikke truffet melodien og bare "brummet" av gårde. Det blir jo heller ikke så bra. I begge disse situasjonene tror jeg det er lurt at jeg som musikkpedagog har litt kunnskap om hvordan stemmen som instrument fungerer, og hvordan stemmen kan vedlikeholdes for å vare livet ut.¹⁶⁹

*En sunn stemmebruk i sang vil dessuten kunne påvirke og danne grunnlag for en god og velfungerende talestemme.*¹⁷⁰

Jeg erfarte det som positivt å ta meg tid til en stemmesjekk hos hver enkelt elev. Dette ble som en musisk elevsamtale, hvor vi lyttet til stemmen og snakket litt om sang og musikk de likte. Dette ble igjen et viktig grunnlag for senere å plukke ut elever og dele dem i grupper som passet deres egen stemme. Med tanke på elevenes plutselige fysiske forandringer og

¹⁶⁹ Bjørg Solsvik Åvitsland (2007:58) i *Musikk – mulighetenes fag*

¹⁷⁰ Charlotte Thingelstad (2010:199) i *Allmenn musikkundervisning*

således også stemmer som forandres i puberteten, er det nødvendig med en slik musisk elevsamtale i starten av hvert skoleår. Sangsamtalen kan gjennomføres mens elevene har annen undervisning eller jobber med egenstyrt aktivitet og øvelser i musikkfaget. Det bør være mulig for lærer og elev å gjennomføre stemmesjekken i fortrolighet. Da vil hver enkelt elevs egen stemme i sang og om sang komme læreren for øret. Jeg opplevde også sangsamtalen som nyttig for å bli bedre kjent med hver enkelt, slik at en kan komme tettere på og lettere kunne få til personlig oppfølging. Det vil være en fordel å be eleven om å forberede seg til en slik sangsamtale, med blant annet å tenke gjennom hvilken musikksmak hun har.

Oskar fortalte at han ikke likte å synge de to første årene, men at han i tiende syntes det var morsomt, og da spesielt sammen med andre elever. Det ble liksom tryggere da.

Mine elever formidlet ganske godt betydningen av å skape trygghet i sangsituasjoner for at sangen skal få vokse fram. Og de vil gjerne synge, sammen med andre i et fellesskap.

Henny *Jeg tror det som skal til er at de ungdommene som synger sammen er trygge på hverandre og at de får konstruktive tilbakemeldinger! Personlig tror jeg at alle sammen liker å synge, men mange tørr ikke fordi de er redde for hva andre skal tenke. Jeg tror også at for å få ungdommer til å synge sammen kan det være greit med levende musikk for det gjør det mer virkelig og at alle blir stilt likt, at alle for eksempel får muligheten til å synge solo på en sang selv om ikke alle er like flinke.*

Edvard *Det at noen står fram og at det blir flere om å synge sammen kan hjelpe til at flere ungdommer skal tørre å synge sammen.*

Ole Hermann mente at for å få ungdom til å synge sammen, må de kjenne hverandre:

Det er vanskeligere å synge for noen fremmede i forhold til noen man er trygg på. Det er lettere å slippe fram sin egen stil, når man vet hvor man har de andre personene. Jeg vil si, siden synging er den ganske dyp del av noen. Må man kjenne de andre for å kunne vise det fulle potensialet man har.

Ingrid *Jeg tror at ungdom vil synge sammen, hvis de ikke føler at de blir sammenlignet med de store internasjonale artistene. Jeg tror også at det blir lettere å synge dersom man har et stort band i ryggen, for at føler man seg litt "større" på en måte.*

8.3.4 *Sangen som del av vår kulturarv og identitetsmarkør i en ny flerkulturell nasjon*

Sangen er vår felles kulturarv. Den representerer tradisjon og fornyelse. Den er et viktig grunnlag for felles identitetsopplevelser.¹⁷¹

Allsangen kan være en møteplass på tvers av samfunnets tradisjonelle skillelinjer som alder, sosial status, politikk, religion og kjønn. Sangen er ofte en fellesnevner for mennesker med vidt forskjellige ståsted i samfunnet. Den skaper et felles rom som øker muligheten for forståelse og innlevelse i andres situasjon der man ellers kunne møtt intoleranse, uforstand og uvitenhet.

«For ballonger er slike en lyt vara varsom med Dom går så lett i sund om itte folk lar dom i fre'.
Og itte kæin vel noen si at halvparten er min:
Nå stikk je høl i ballonaen din.»

Musikklærer Eldar Skjørten hadde sammen med sine elever laget en egen cd med flerkulturell musikk, som ble nominert til Spellemannsprisen for beste barneplate i 2010.¹⁷² Cd'n hadde tittel etter Bjørnstjerne Bjørnson "Jeg vil bygge mitt land" og med ønsker om nasjonsbygging, får de fram potensielle melodier som representerer vårt multikulturelle samfunn, tilgjengelig og attraktivt for alle. Skjørten hadde også laget et fint og tidsaktuelt arrangement av Norges bidrag i Melodi Grand Prix 2011, den flerkulturelle låten "Haba Haba" med livsvisdom til verden – litt etter litt, det er de små skrittene som teller. Dersom sangutvalget utelukkende blir overlatt til den lokale skolen uten impulser utenfra, vil vi mangle noe av det som kunne vært en nasjonal fellesarv.¹⁷³ Og blir sangen overlatt til hver enkelt lærer, kan den nok forsvinne. Vi skal ikke ha fokus i grunnskolen på å utdanne profesjonelle sangere, men på den viktige musikalske samhandlingen som kan skape positiv mestring og styrke elevenes selvfølelse.

Vi opplever forandringer i et stadig økende tempo. Kompetanse for å takle og leve i og med denne foranderligheten handler i stor grad om det mentale: en må forstå seg selv før en kan forstå omgivelsene og reflektere over og handle i forhold til dem.¹⁷⁴

¹⁷¹ Aslaug Furholt (2007:19) i *Musikk – mulighetenes fag*

¹⁷² <http://www.musikkpedagogikk.no/aktuelt/ny-cd> lastet ned 31.07.12

¹⁷³ Aslaug Furholt (2007:44) i *Musikk – mulighetenes fag*

¹⁷⁴ Owe Wikström (2001) *Leve langsomheten*

8.3.5 Sangens muligheter i en ny tid

Med dagens teknologiske muligheter er det bare noen tastetrykk som skal til for å se og høre på artister og deres musikk. Miljømusikk fra engasjerte Bono og Sting og Michael Jacksons engasjement for en bedre verden med blant annet sin musikk *Heal the world* og *We are the world*. I 2010 kom en remix av sistnevnte låt med engasjement for de rammede etter jordskjelvet Haiti. Pedagogikkens muligheter for å vise at musikken engasjerer seg i livet.

Som Stortingsmelding 22 om ungdomsskolen understreker, er ungdommenes fallende motivasjon sentralt, og et viktig tiltak i den forbindelse er å tilrettelegge undervisningen mer etter hva

«...og svaren som æ gir dæ e itj dæm æ hadd i går».

ungdom er opptatt av. Et skritt i riktig retning er at lærere må tilegne seg kunnskap om hvordan elevene samhandler med hverandre i det daglige, der Facebook er den viktigste infrastrukturen. Hva deler de med hverandre, hvordan bruker de ulike medier når de skal lære noe de er interessert i? Dialog i nettsamfunn, utveksling av kunnskap på elevblogger og samtaler gjennom diskusjonsgrupper på tvers i nettforum, representerer et interessant alternativ til vanlig undervisning gjennom dets evne til å engasjere elevene i meningsskapende og kreative prosesser. Her snakker vi om prosesser både av akademisk og ikke-akademisk karakter, som berører både personlig og faglig kunnskap hos eleven.

Sang i et fellesskap er sosialt og en motpol til det økende fokus som er på kommunikasjon gjennom sosiale medier. Sangen vil bidra til å motvirke mobbing og skape tryggere læringsmiljø.

Jeg har tidligere omtalt Kippermoen skole som styrket sangens status som instrument. De har også ved denne skolen vært innovative og utviklet sin egen ”sangtentamen”. En uhøytidelig og morsom måte å få fram elevenes stemmer i trygt fellesskap sammen med andre, der de selv valgte hva de ville synge og på kort tid øvde inn og fremførte med stort engasjement. Denne ”sangtentamen” prøvde jeg ut på egen skole og kan konkludere med at den bidrar positivt til å fremme sangen og elevenes stemme i musikkfaget. Det blir ufarlig å synge og flere deltar i sang.

Sylvi Stenersen Hovdenak forteller i en rapport til Høgskolen i Oslo fra sin undersøkelse i ungdomsskolen, at elevene etterlyser mer av det kreative og skapende i skolen.¹⁷⁵ Den ferske stortingsmeldingen for ungdomstrinnet fremhever spesielt musikk som viktig for å stimulere kreativitet og fantasi. Dette opplevde jeg i liten grad på ungdomsskolene jeg undersøkte.

¹⁷⁵ Referert i Torunn Bakken Hauge sin artikkel i *Musikk – mulighetenes fag* (2007)

Elevene på ungdomsskolene jeg besøkte, fortalte at de ikke hadde drevet med komponering eller digitale verktøy. Derfor var det en nyttig aksjonering jeg foretok på egen skole, der jeg knyttet sang til teknologi og digitale verktøy, for å få flere til å bli fortrolig med egen stemme og fremføre sin sang. Jeg klarte å trigge elevene til å være motiverte for å jobbe med sang, musikk og digitale verktøy hjemme, noe som smittet positivt over på foreldrene. Thomas Nordahl formidler at foreldrene har stor innvirkning på barnas holdninger til utdanning og læring, og da er det vel ingen ulempe at de snakker positivt om skole.¹⁷⁶

Elevene i det kreative musikkprosjektet formidlet at de syntes det var morsomt å få være komponister og lage sine egne verk med sang. Gutter ser også ut til å trigges av teknologiske verktøy.

*Jeg tror synging er mer akseptert hos gutter nå. Singstar og slike ting kan føre til at synging blir mindre uhipt.*¹⁷⁷

Det er nok ofte slik at vi som musikk lærere sjelden lar elevene bruke tid til egne, skapende prosesser. Vi er kanskje stresset på alt en skal rekke over i løpet av årsrammen med den ene timen i uka vi har elevene i musikk. Derfor gir vi elevene noter eller spillark på låter som andre har laget, når vi ønsker at de skal jobbe mot å nå det viktige kunnskapsmålet innen hovedområdet ”musisere” i LK06;

- *bruke musikkens grunnelementer, symboler for besifring og akkordprogresjoner i spill på instrumenter*
- *øve inn og framføre et repertoar av musikk og dans fra ulike sjangere med vekt på rytmisk musikk*

Musikkforskeren Odd-Magne Bøe mener kreativitet innbefatter både komposisjon, improvisasjon og reproduksjon.¹⁷⁸ Vi mister den skapende dimensjonen dersom vi kun reproducerer. Riktignok kan elever lære seg å spille på instrumenter og synge låter skapt av andre, men det utvikler ikke de kreative egenskapene som individet selv er avhengig av i dagens samfunn. Vi må jobbe for å få plass til et både-og. Både det å lære seg å synge og spille på instrumenter og være kreative, skapende mennesker som selv bidrar med noe nytt. Det er jo muligheter for dette også gjennom hovedområdet ”komponere” i LK06;

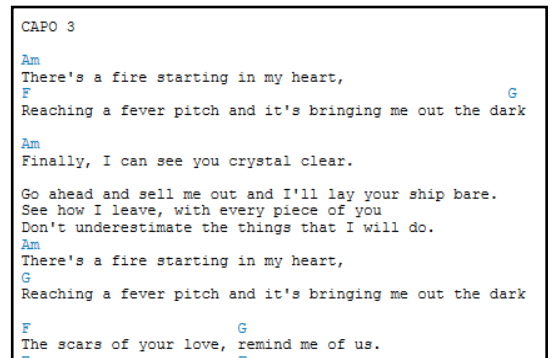
¹⁷⁶ Meld.St.22 (2010-2011) *Motivasjon – Mestring – Muligheter. Ungdomstrinnet Nordahl 2007 s.14*

¹⁷⁷ Jon Flydal Blichfelt, leder i Foreningen Norske Kordirigenter, i telefonsamtale 6.12.10

¹⁷⁸ Odd-Magne Bøe (2005) *Musikkdidaktikk for grunnskolen*. Universitetsforlaget

- notere egenprodusert musikk ved hjelp av grafisk eller tradisjonell notasjon

Utfordringa her, slik jeg ser det, er at det å notere står først og kan fort styre arbeidet med å produsere egen musikk. Her vil kanskje mange se den tradisjonelle notasjonen som noe de ikke kan og således en hindring, i motsetning til en notasjon bestående av tekst og besifring slik det dukker opp når ungdommene søker populærmusikk til sang og spill, her fra www.ultimate-guitar.com (fig.24).

Figur 24 Utklipp fra www.ultimate-guitar.com

Odd Magne Bøe mener elevene først og fremst bør kunne lage egen musikk uten å være avhengig av notekunnskap. Bøe vil heller fokusere på digitale ferdigheter og det å kunne gjøre digitale opptak av sin musikalske aktivitet.¹⁷⁹

Jeg vil også tro at det enkleste instrumentet å improvisere med er ens egen stemme, enten det er enkel nynning eller mer avansert skatting.

- *improvisere over et eksisterende musikalsk materiale som inspirasjon for egne komposisjoner* (hovedområde ”komponere” i LK06)

Dersom man kombinerer det å lage egen musikk og dokumentere dette med digitalt opptak jobber man med nok et mål under hovedområdet ”komponere” i LK06;

- *bruke digitalt opptaksutstyr og musikkprogram til å manipulere lyd og sette sammen egne komposisjoner*

Jeg syntes mine elever lyktes bra i sine kreative musikkprosjekt der sangen kom klart og tydelig fram i samspill med andre instrumenter. Elevene ble fortrolige med egen stemme og det virket som om de beveget seg gjennom prosjektet med styrket identitet. Elevene klarte også å ”Velge uttrykk og formidlingsform i egen musisering og grunnngi valgene.” (K06-Musisere)

¹⁷⁹ Odd Magne Bøe () Musikk lærerens lokale læreplan

9.0 AVSLUTNING

Et nytt og bedre utgangspunkt for sang i skolen?

«Sola skinn' på deg, så skuggen fell på meg, men graset er grønt for ælle».

Jeg er veldig glad for at Stortinget vil løfte fram sangen som identitetsmarkør i Norge, og vil støtte paraplyorganisasjonen Syng For Livet sin satsning Krafttak for sang 2012-2016. Det jeg derimot er litt skeptisk til, er dersom organisasjonen satser kun på barneskolen. I mail fra prosjektleder Ulrika Bergroth-Plur fortalte hun meg at de i første omgang har valgt å fokusere på barneskolen. De var redde for at det ble for omfattende å ta med ungdomstrinnet av ressursmessige grunner.

Jeg er glad for det grundige arbeidet som er gjort med å erstatte Mads Berg sin nasjonale sangbok¹⁸⁰, og at det sendt ut ett gratis klassesett av den nye sangboka Sang i Norge til alle landets barneskoler. Men jeg synes det er synd at også her ble ungdomstrinnet glemt. Som om det var uviktig og uvesentlig å sende den ut til ungdomsskolene.

Det er flott at så utrolig mange pedagoger deltar på de pedagogiske sangkursene Kor Arti' som ble satt i gang av Norsk kulturskoleråd på 90-tallet. Her er det et bredt sangrepertoar som ivaretar både tradisjonen, det moderne og ikke minst det flerkulturelle.

Jeg håper og tror at et økt fokus på den betydningsfulle ungdomsalderen og de viktige årene på ungdomsskolen vil føre til økt forskning på faktorer som virker positivt for mennesket, trivsel og læring. Og jeg er overbevist om at et bedre system for sang i ungdomsskolen vil være et effektivt virkemiddel som fremmer flere faktorer. Den kulturelle kapitalen er viktig, og det bør i økende grad fokuseres på det skapende, kreative mennesket som viktig aktør i eget liv.

Økt status for sangen i ungdomsskolen kan bidra til å utvikle hele mennesker.

Sangen er det eneste instrumentet vi alle har. Sangen har du med deg overalt. Det er gratis. Det er kraftfullt. Det er det eneste instrumentet som utvikler begge hjernehalvdelen, og som har positive læringseffekter for flere fag i skolen. Og ikke minst er det viktig for mennesket, som kan utvikle sin stemme fra usikkerhet og kanskje stemmeskam mot en stemmestolthet der individet tør vise fram sitt eget jeg med egen stemme.

Jeg blir i godt humør av å se og høre på Ray Charles og Stevie Wonder, som til tross for sine handikap smitter sine smil med sang.

¹⁸⁰ www.sanginorge.no

Jeg håper og tror arbeidet med masteroppgaven vil bære frukter for meg selv og andre, og bidra til å skape mer liv til sangen som jeg mener er livsviktig og grunnleggende for mennesket. Jeg ønsker at elevene kan gå rundt i friminuttene og plystre, nynne og synge spontant for og med seg selv og sammen med andre. Kanskje vil noen av metodene som motiverer for sang være anvendbare også i det voksne liv, hvor man i en stressa hverdag kanskje hadde hatt veldig behov for å løse opp med litt sang?

Sangen bærer oss til nye høyder, som en mannskorsanger formidlet til meg. Ja, det tror jeg også.

LITTERATURLISTE

Adressavisen 14.oktober 2011

Aftenposten torsdag 7.juli 2011

Almendingen, Marit (2012, 23.januar): Ny nominasjon til Gullsekken. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.helgeland-arbeiderblad.no/nyheter/article5894721.ece>

Andersen, Kasper (2012, 30.juni): *Hjerneforsker: Musik er den faglig utviklings fundament*. Lastet ned 7.12.13 fra <http://www.folkeskolen.dk/513649/hjerneforsker-musik-er-den-faglige-udviklings-fundament>

Arder, Nanna-Kristin (2001): *Sangeleven i fokus*. adNotam Forlag

Aune, Sissel Høyem (2003): *Om sangpedagogikk*. Tapir Akademiske forlag

Aune, Marte (2011): *De uunværlige jentesangerne*. Masteroppgave. Institutt for musikk, NTNU

Bamford, Anne (2008) *Wow-faktoren – om kunstfagenes betydning i utdanningen*. Musikk i skolen

Bergmo, Tonje og Marianne Rustad Carlsen (2012, 27.mai): *Vil ha allsang inn i statsbudsjettet*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.nrk.no/kultur-og-underholdning/1.8152110>

Bjørkvold, Jon-Roar (1993): *Det musiske mennesket*. Freidig Forlag

Bjørkvold, Jon-Roar (1998): *Skilpaddens sang*. Freidig Forlag

Bjørkvold, Jon-Roar (1985): *Den spontane barnesangen – vårt musikalske morsmål*. J.W.Cappelen Forlag AS

Bjørkøy, Svein Helge (2004): *Stemmen i fokus*. Norsk Musikkforlag

Blichfelt, Jon Flydal, leder i Foreningen Norske Kordirigenter, i telefonsamtale 6.12.10

Bredenthal, Bryan (2009, 4.mars): Ekte guttekorskole à la Litauen. Lastet ned 17.2.13 fra http://www.fonoko.no/index.php?option=com_content&view=article&id=189:ekte-guttekorskole-a-la-litauen&catid=1:siste-nyheter

Bøe, Odd-Magne (2005): *Musikkdidaktikk for grunnskolen*. Universitetsforlaget

Bøe, Odd-Magne (2010): *Vi har musikk i skolen for å bli bedre til å synge!* Elevenes egen stemme om sang i skolens musikkopplæring. Vol.4 Nr.1 Art.11 Acta Didactica Norge

Bøe, Odd-Magne: Musikk lærerens lokale læreplan;
http://brage.bibsys.no/hist/handle/URN:NBN:no-bibsys_brage_9342

Collin, Finn og Simo Kjøppe (red.) (2005): *Humanistisk videnskapsteori*. DR Multimedie

Dagbladet 6.september 2003 / 9.juli 2011

Dagens Næringsliv 6.oktober 1012

Dysthe, Olga (1996) *Ulike perspektiv på læring og læringsforskning*. Cappelen.

- Eidsaa, Randi og Kamsvåg, Gro (2004): *Sanger, septimer og triangler*. Fagbokforlaget
- Engdal, Bjørg (2008, 16.desember): *Derfor bør du synge julesanger*. Lastet ned 6.4.13 fra <http://www.klikk.no/helse/dinkropp/velvare/article384710.ece>
- Esborg, Line (2005): i *Kulturvitenskap i felt*. Høyskoleforlaget
- Faagerheim, Paal (2011): *Forelesning på Høgskolen i Nord-Trøndelag 9.3.2011*
- Hulaas, Gjermund, Nordal, Rolv og Stordal Hans (1969): *Folkeskolens sangbok 3*
J.W.Cappelens Forlag
- Fagerheim, Paal (9.3.2011): *Forelesning om taus kunnskap og hip-hopbasert pedagogikk*
- Frønes, Ivar (1994): *De likeverdige; om sosialisering og de jevnaldrenes betydning*
- Frønes, Ivar og Brusdal, Ragnhild (2000): *På sporet av den nye tid*. Fagbokforlaget.
- Furholt, Aslaug (2007): *Song og stemmerett i skolen? Ja takk – begge deler* i Olsen, Eiliv/Hovdenak, Sylvi(red.) *Musikk – mulighetenes fag*. Fagbokforlaget
- Gjems, Liv (2001): *Veiledning i profesjonsgrupper*. Gyldendal Akademisk
- Gilbrant, Jørgen og Asle Hansen (2012, 26.april): *40.000(!) sang "Barn av regnbuen" med Lillebjørn* lastet ned 7.8.12 fra http://www.dagbladet.no/2012/04/26/nyheter/barn_av_regnbuen/youngstorget/breivik/22_juli/21316548
- Gansmo, Arne Kristian (2004, 26.oktober): *Musikk gir bedre helse*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.nrk.no/musikk/4205910.html>
- Gjersøe, Jørn (2011, 11.mai): *Syng for barna!* Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.forskning.no/artikler/2011/mai/287910>
- Green, Lucy (1997): *Music, Gender and Education*.
- Green, Lucy (2002): *How Popular Musicians Learn*.
- Gregersen, Ann (2011, 11.november): *Livsviktig kultur*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://sv.no/SV-der-du-bor/Nord-Trondelag/Nyheter/Livsviktig-kultur>
- Grepperud, Gunnar (red.) (2000): *Tre års kjedsomhet? Om å være elev i ungdomsskolen*. Gyldendal Akademisk
- Grindem, Karianne (2011, 3.mars): *For lite kultur i skolen*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://dt.no/kultur/for-lite-kultur-i-skolen-1.6069681>
- Grøterud, Marit og Bjørn S.Nilsen (2001): *Ledelse av skoler i utvikling*. Gyldendal Norsk Forlag
- Foreldre og barn nr.12 (2007)
- Hellem, Synne (2012, 31.oktober): *Gullstrupen fra Gaupen*. Lastet ned 22.2.13 fra <http://h-a.no/Kultur/Musikk/tabid/99/articleView/true/moduleid/183767/Default.aspx>

Henriksen, Arve (2011, 31.mai): *Korfarsott i sykehuskorridorene*. Lastet ned 17.2.13 fra <http://www.aftenposten.no/kultur/article4135310.ece>

Hole, A (1930): *Håndbok for korsangere*. Forlagt av H.Aschehoug og Co.

Holtermann, Sonja (2011, 6.juni): *Karakterer motiverer ungdom*. Lastet ned 1.3.13 fra <http://www.utdanningsnytt.no/4/Meny-B/Grunnskole/Pedagogikk/Karakterer-motiverer-ungdom/?mode=print>

Horg, Beate (2011, 24.mai): *Bedre helse med kultur*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.forskning.no/artikler/2011/mai/289138>

Hovdenak, Sylvi (2007): *Musikk – mulighetenes fag* i Olsen, Eiliv/Hovdenak, Sylvi(red.) Fagbokforlaget

Høgset, Carl (1974): *Sangstemmens registerproblem*

Høgset, Carl (1996) i heftet *Gutter i kor* utgitt av Norges Barne- og Ungdomskorforbund

Høgset, Carl (1999): *Sangteknikk*. Danor Forlag AS

Imsen, Gunn (2003): *Elevenes verden*. Universitetsforlaget

Jelstad, Jørgen (2009, 13.mai): *Lærere leser minst faglitteratur*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.utdanningsnytt.no/4/Meny-B/Organisasjonen/siste-nytt/-Larere-leser-minst-faglitteratur/?mode=print>

Johansen, Kai Lennert (2010): *Avisartikler i Trønder-Avisa 26.3 2003 og 26.8.2010*

Johnsen, Bjørn (2010): *Kippermo-modellen*, masteroppgave ved Høgskolen i Nesna

Jørgensen, Svein-Halvard: Forelesning ved Høgskolen i Nord-Trøndelag 10.09.2010

Kleven, Kjellrun Åsgård (2007): Rapporten *Didaktisk bruk av joik i en utvidet konsertmodell*, Høgskolen i Nord-Trøndelag

Krüger, Torolf (1994): *Musikklærerutdanningen som et sosialt felt* i Dyndahl, Petter/Varkøy, Øyvind (red.): *Musikkpedagogiske perspektiver*, ad Notam Gyldendal.

Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2009): *Det kvalitative forskningsintervju* Gyldendal Akademisk

Kordirigenten nr.1 og nr.3 2001, nr.2 2010 / nr.1 2012

Korbladet nr.4 2010 / nr.1 2011

Kulturtrøkk nr.4 2010

Larsen, Ove (2002): *Revitalisering av "autentiske" musikkuttrykk som etnomusikologisk problemfelt*. I: *Studia musicologica Norvegiaca*. Universitetsforlaget

Kunnskapsdepartementet (2011, 13.september): *Entreprenørskap i utdanningen – fra grunnskole til høyere utdanning 2009-2014*. Lastet ned 23.2.13 fra <http://www.regjeringen.no/templates/RedaksjonellArtikkel.aspx?id=279661&epslanguage=NO>

Kunnskapsløftet 2006

Letmark, Peter (2011, 24.november): *Körsång gör dig frisk och smart*. Lastet ned 2.4.13 fra <http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/korsang-gor-dig-frisk-och-smart>

Læreplanen 1997

Medlemsblad Norges Korforbund Midt nr.1-2008

Mithen, Steven i www.forskning.no 18.feb.2006

Moen, Runar (2012, 25.februar): *Her er vinnerlåta i Schoolvision*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.namdalsavisa.no/Magasin/oppogfram/article6076359.ece>

Musikk-Kultur nr.12 1999 / nr.5 2011

Musikk i skolen nr.1 og nr.3 2010

Myskja/Håpnes/Aune (2006-2007): sluttrapporten "*Musikk og helse i et lokalsamfunn*" Levanger

Namdalsavisa 8.1.2011 / 27.4.2011 / 24.03.2012

Nationen lørdag 16.februar 2002

Nietzsche, Paul (1980): *Stemmepleie med barn og ungdom*. Norsk Musikkforlag AS

NRK2 søndag 27.3.2011 kl.21:15 Programmet PULS i Hovedscenen

NRK (2012, 26.februar): *Fra pipestemme til ølbass*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.nrk.no/skole/klippdetalj?topic=nrk:klipp/825025>

Peavey, Vance (2005): *At skabe mening – den sosiodynamiske samtale*. Forlaget Studio og Erhverv

Pedersen, Hege Kristin (2011, 2.juni): *Kaja glemmer kreften med musikk*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.dagbladet.no/2011/06/02/tema/klikk/foreldre/16767968>

Rikskonsertene (2010, 16.september): *Tidenes sangsuksess for Rikskonsertene*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.rikskonsertene.no/Utdaterte-sider/Hele-Norge-synger/Aktuelt/Tidenes-sangsuksess-for-Rikskonsertene>

Romstal Budstikke (2010, 25.oktober): *Sats på matematikk*. Lastet ned 22.2.13 fra <http://www.rbnett.no/nyheter/article259863.ece>

Rosmer, Tilde (2005): i *Kulturvitenskap i felt*. Høyskoleforlaget

Ruud, Even (1997): *Musikk og identitet*. Universitetsforlaget

Prosjektrapporten etter Hele Norge Synger juli 2010

Sköld, Stefan (1988) *Opp og ned. Sangøvelser for kor*. Musikk-husets Forlag AS

Steinsholt, Kjetil 2011: *Forelesning på Høgskolen i Nord-Trøndelag 2.2.2011*

St.Meld.22 (2010-2011): *Motivasjon – mestring – muligheter. Ungdomstrinnet*

Stokes, Martin (red.) (1994): *Ethnicity, Identity and Music; the Musical Construction of Place*. Oxford & New York: Berg Publishers.

Strategiplan for kunst og kultur i opplæringen

Sætre, Jon Helge og Geir Salvesen (red.) (2010): *Allmenn musikkundervisning*. Gyldendal Akademisk

Tessem, Liv Berit (2011, 13.mars): *Kunst gir bette karakterer*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article4059767.ece>

Thingelstad, Charlotte (2010): *Sang i Sætre, Jon Helge/Salvesen, Geir(red.) Allmenn musikkundervisning*. Gyldendal Akademisk

Trønder-avisa lørdag 16.april 2011

Tunstad, Erik (2006, 18.februar): *Den syngende neandertaler*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.forskning.no/Artikler/2006/februar/1140216170.19>

Waksvik, Inge *Stemmebruk til skolebruk*. Tano Forlag s.23-

Wikström, Ove (2002): *Leve langsomheten*. Genesis

Varkøy, Øyvind (1993): *Hvorfor musikk? – en musikkpedagogisk idèhistorie*. Ad Notam Gyldendal AS

Varkøy, Øivind (2010): *Musikkopplevelse som eksistensiell erfaring – i Kunnskapsløftet i Sætre, Jon*

VG Helg 17.april 2011

VG Nett (2001, 21.september): *Flaut å være tonedøv?* Lastet ned 7.2.13 fra <http://www.vg.no/helse/artikkel.php?artid=6732667>

Utdanning nr.7 mars 2003

Østrem, Hedvig (2012, 6.april): *I Norge er kultur koselig, men ikke særlig viktig*. Lastet ned 7.8.12 fra <http://www.aftenposten.no/kultur/I-Norge-er-kultur-koselig-men-ikke-sarlig-viktig-6806633.html>

Østrem, Veslemøy (2012, 19.juni): *Syng deg frisk og glad*. Lastet ned 7.2.13 fra <http://www.aftenposten.no/kultur/Syng-deg-frisk-og-glad-6852901.html>

Åvitsland, Bjørg S (2007): *Stemmevansker – nesten som en slags utbrenthet* i Olsen, Eiliv/Hovdenak, Sylvi(red.) *Musikk – mulighetenes fag*. Fagbokforlaget

Vedlegg 1

Kor Arti'

Jeg, Brynjulf Flasnes, skal skrive master med fokus på sang som metodisk verktøy i skolen.
Håper du kan hjelpe meg med litt informasjon ☺

1. Hvor jobber du (kryss av)? →

Kulturskole	☐
Barnehage	☐
Barnetrinn	☐
Mellomtrinn	☐
Ungdomstrinn	☐
Annet (hva?):	☐

2. Underviser du i sang/musikk? Ja Nei

3. Har du deltatt på Kor Arti' før? Ja Nei

4. I tilfelle JA på *spm.3*; hvor mange ganger har du deltatt? _____

5. I tilfelle JA på *spm.3*; I hvilken grad bruker du Kor Arti' i egen praksis?

Mye En del Litt

6. I tilfelle JA på *spm.3*; har Kor Arti' hatt spredningseffekt på din skole?

Ja, mye En del Litt Nei

7. Hvilken status har sang på din skole?

Høy Middels Lav Ingen

8. Bruker du sang i andre fag enn musikkfaget? Ja Nei

9. Har dere skolekor i undervisninga? Ja Nei

10. Opplever du at guttene er aktivt med i sangen?

Ja, mye En del Litt Nei

11. Opplever du at jentene er aktivt med i sangen?

Ja, mye En del Litt Nei

12. Kan du tenke deg å være informant i min MASTER i MUSIKK videre?

Ja Nei Hvis JA, blir jeg Gla' - og hva er ditt navn +skole/mailadresse?

Takk for at du tok deg tid til å besvare skjemaet!

Vedlegg 2

HØGSKOLEN I

Til foreldre/foresatt av elev ved Kippermoen ungdomsskole

Forespørsel om tillatelse til intervju med elev

Hei! Jeg er masterstudent i musikk ved Høgskolen i Nesna og fordypet meg i sang som metodisk verktøy i skolen. Gjennom masterstudiet og Musikk i skolen har jeg hørt mange lovord om "Kippermo-modellen", og derfor synes det for meg interessant å sjekke ut modellen nærmere og søke kunnskap som kan hjelpe meg i min masteroppgave.

Torsdag 24.februar vil jeg, etter avtale med skolens ledelse og musikk lærer, observere musikkundervisning på Kippermoen. I den sammenheng har det vært nyttig å få til et gruppeintervju med noen elever. Dersom det er greit for dere at jeg intervjuer deres barn, skriver dere under på slippen nederst på dette arket, som eleven tar med på skolen. På forhånd takk til dere som bidrar!

Følgende spørsmål er aktuelt å stille elevene:

- Hva husker dere best fra musikktime i barneskolen? Hva var mest spennende/lærerikt?
- Hva holder dere mest på med i musikktime? Hva liker dere best å holde på med?
- Hva slags type sanger liker dere best å synge?
- Hvem bestemmer låtene/sangene?
- Bruker dere mye allsang eller er det mest gruppesang? Får alle/noen være solister?
- Når dere synger, bruker dere sangbok eller tekstark eller ser på overhead?
- Synger dere uten musikk til eller med singback fra cd eller at læreren spiller til?
- Synger dere også i andre timer enn musikktime? Når?
- Hvilke sanger synger dere / hører dere på i andre fag?
- Hva er det som gjør at dere liker musikkfaget på Kippermoen?
- Hva er den beste opplevelsen dere har hatt her på skolen i musikk?
- Lærer dere å bruke digitale verktøy og opptaksutstyr?

Med vennlig hilsen

Brynjulf Flasnes

Masterstudent i musikk

----- **klipp her**-----

JA, vi synes det er greit at vårt barn _____ deltar i intervju vedrørende masteroppgave i musikk ved Høgskolen i Nesna.

Sted/dato: _____

Spørreskjema før adventssang

Navn/Klasse: _____

1. Liker du å synge (sett ring rundt)?	JA	NEI
2. Synger dere i musikkfaget?	JA	NEI
3. Synger dere i andre fag enn musikkfaget?	JA	NEI

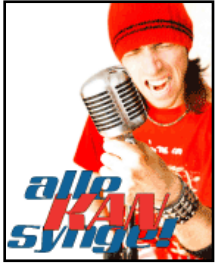
.....

Spørreskjema etter adventssang

Navn/Klasse: _____

1. Sang dere i klassen i adventstiden (sett ring rundt)?	JA	NEI
2. Sang dere i andre fag enn musikkfaget?	JA	NEI
3. Liker du å synge?	JA	NEI

Vedlegg 4

musikkprosjekt – individuelt eller i selvvalgt gruppe (max 3)

- a. introduseres i uke _____, du får begynne planlegging og forberedelse. Dette skal du i all hovedsak jobbe med hjemme!
- b. Spør lærer dersom du trenger hjelp til noe...
- c. skal presenteres/leveres som lydfil på selvvalgt medium (mp3, audacity-vedlegg til mail, cd, eller bruke noe annet fornuftig til opptak). Du kan fex gratis laste ned <http://audacity.sourceforge.net>
Du/dere kan også fremføre det *live* etter avtale med musikk lærer.
- d. **Frist for innlevering:**
- e. **Stemmen skal være i sentrum.**
 - i. Det betyr at du kan lage en rap med groove (rytme) ved hjelp av stemme-/kroppsllyder eller beats du finner fex på nett (søk beat på youtube).
 - ii. Du kan synges med eller uten noen som komper (spiller til), playback fra singstar, karaoke, andre instrumenter eller hva du/dere synes passer best.
- f. det skal følge med; et loggark (1-2 A4-sider) med sang-/raptekst og eventuelt besifring (akkorder), bilde(r), kort tekst om komponist/forfatter (hvem som har laget dette), hva du har jobbet med, hvordan og hvorfor. Vær kreativ og nøye!
- g. vurderes etter oppfyllelsen av punktene over, samt følgende kriterier:

- i. låtvalg
- ii. presentasjon
- iii. kreativitet
- iv. energi
- v. formidling
- vi. orden

Vedlegg 5

Samtale startet 20. november 2011

Brynjulf Flasnes

14:04

Hei

Hvordan står det til på videregående?

Jeg holder på å skrive masteroppgave, og tenker å forske på sang i ungdomsskolen. Jeg kunne gjerne tenkt meg å ha med den sangen dere laga selv på ungdomsskolen, i oppgaven min. Er det mulig?

mvh

Brynjulf

2. april 2012

Brynjulf Flasnes

10:24

...og da må jeg selvsagt stille deg noen spørsmål (jeg bruker fiktive navn i masteroppgaven):

1. Hva husker du fra musikkprosjektet der dere komponerte og sang/spilte inn egen cd?
2. Synger du mer eller mindre etter dette prosjektet, tror du?
3. Hva syntes du om å ha et slikt prosjekt?
4. Hva tror du må til for å få ungdom til å tørre å synge sammen?
5. Hvilke sanger synger/nynner du på nå for tiden?

Håper du kan svare på disse.

Vedlegg 6

what he does

Hm ^A ^E —
What did you have in mind? —
^{Hm} ^A ^E —
Is he the only one you'll ever find? —
^{Hm} ^A ^E —
You close your eyes and surrender —
^{Hm} ^A ^E —
To the worlds greatest pretender —

^D ^E ^{F#m}
How many times are you willing to try?
^D ^E ^A
He'll beat you to death, he don't care if you cry
^D ^E ^{F#m}
He's eaten the life outta you
^D ^E ^A
Still he keeps on doin' what he do

Hm ^A ^E
We saw him with another girl
^{Hm} ^A ^E
But that's far away, in another world
^{Hm} ^A ^E
You say that he is your life
^{Hm} ^A ^E
But are you sure you'll grow up to be his wife

Hm ^A ^E
You're getting weaker day by day
^{Hm} ^A ^E
You voice, a whisper, we can't hear you say
^{Hm} ^A ^E
You're getting pissed off on us, right?
^{Hm} ^A ^E
But he's the one, squeezing too tight